

Vaaroista kaunein

Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma

SARI LEINONEN | LIISA KORHONEN

Vaaroista kaunein

Naapurinvaaran maisemanhoito-
ja käyttösuunnitelma

SARI LEINONEN | LIISA KORHONEN

ELINVOIMAA ALUEELLE 2 | 2020
VAAROISTA KAUNEIN
NAAPURINVAARAN MAISEMANHOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMA
Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Seija Kemppainen
Kansikuva: Jouko Saastamoinen
Painotalo: PunaMusta Oy

ISBN 978-952-314-803-1 (painettu)
ISBN 978-952-314-804-8 (PDF)

ISSN-L 2242-282X
ISSN 2242-282X (painettu)
ISSN 2242-2838 (verkkajulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-804-8

www.doria.fi/ely-keskus

Sisältö

1. Miten kaikki alkoi.....	3
Maisemanhoitoalueen perustaminen.....	4
Suunnittelua ja maisemanhoitoa yhteistyöllä.....	4
Maisemanhoidon kysely.....	6
2. Alueen esittely	11
Kylä ja maisema muodostuvat.....	11
Seudun historiaa	12
Kaskikulttuurin vaikutukset maisemassa	17
Valtakunnallisesti arvokas maisema.....	18
Kartoitettua ja hoidettua kylämaisemaa.....	22
Perinnemaisemat.....	26
Luonnon monimuotoisuus	32
Rakennettu kulttuuriympäristö	42
Lepikon lenkillä ja muut luontopolut.....	49
Toimeliasta kyläelämää ja vireää yrittäjyyttä.....	50
3. Suunnitelma	54
Hoitosuositukset	54
Hoidon päämäärä	54
Näkymät ja avoin maisema	55
Perinnemaisemien ja LUMO-kohteiden hoito	56
Metsänhoito.....	58
Vieraslajien torjunta.....	61
Rakennusten hoito	66
Maankäytön suunnittelu	68
Kohdekohtaisia hoitosuosituksia	72
Matkailijoita ja Green Care toimintaa – Maisema-alueen käyttö	86
4. Työkaluja: Mistä tukea ja tietoa hoitoon	87
Maatalouden ympäristösopimukset.....	87
Metsätalouden tuki puustoisien perinnemaiseman hoitoon	87
Avustukset kulttuuriympäristön vaalimiseen	87
Mistä lisäksiä talkootyöhön	89
5. Naapurinvaara Sotkamon maisemien kultaisessa kolmiossa.....	90
Liitteet	99
Kuvailulehti.....	123
Presentationsblad.....	124
Dokumentation Page.....	125

"Yllä vetten Vuokatti siintelee, alla auringon etelässä tuolla."

Syyskesän aamu Naapurinvaaralla, hälvenevän usvan takana Vuokatinvaara. Kuva Liisa Korhonen.

1. Miten kaikki alkoi

*Kyllä vaaroja kauniita Kainuussa on,
mutta Naapurinvaara on kaunein.
Lumo luonnossa siellä on loppumaton,
siellä mansikkamarjakin aulein.
Vaara vihreä viehkeä viljava on,
talot siellä on päivän puolla.
Yllä vetten Vuokatti siintelee,
alla auringon etelässä tuolla.
Kyllä vaaroja kauniita Kainuussa on,
mutta Naapurinvaara vie voiton.
Siellä tuomen, kielon ja kulleron,
kukat loisteessa kesäaamun koiton.*

*Naapurinvaaran laulu.
Sanat ja sävel Eemil Parras (1954).*

Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma on luonnonsuojelulain mukaisen valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamisen valmisteluun liittyvä selvitys ja yleispiirteinen suunnitelma, jonka laatimisesta Naapurinvaaran kyläyhdistys teki aloitteen Kainuun ELY-keskukselle vuonna 2013. Motiivina yhdistyksellä oli avata lisää mahdollisuuksia alueen maisemanhoitoon. Samoihin aikoihin oli meneillä Kainuun arvokkaiden maisema-alueiden inventointi ja Naapurinvaaran yleiskaavoitus. Näiden edettyä kyläyhdistyksen ajatus maisemanhoitoalueen perustamisesta sai sykäyksen eteenpäin.

Biologi Alpo Komulainen (taustalla keskellä) esittelemässä kunnostettua katajaketoa. Rinteen alla kukkivalta niityltä on saatu poistettua pitkäjännitteisellä työllä laaja jättipalsamikasvusto. Kuva Marjut Kokko.

Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen ja painatukseen on saatu rahoitusta ympäristöministeriöltä. Vuosina 2017–2018 Kainuun ELY-keskus tilasi hankkeeseen asiantuntijatyötä ostopalveluna FM Sari Leinoselta/Luonto- ja kulttuuripalvelu Angervo. Kainuun ELY-keskuksen alueidenkäytönasiantuntija, arkkitehti Liisa Korhonen, ohjasi hanketta ja osallistui suunnitelman laatimiseen. Luonnonsuojeluasiantuntija, biologi Jouko Saastamoinen, vastasi luontoarvojen huomiomisesta suunnittelussa ja hankkeeseen kuuluneessa maisemanhoidossa. Viestintäsuunnittelija Seija Kempainen tahtoi julkaisun ja laati sen liitekartat yhdessä paikkatietosuunnittelija Seija Keräsen kanssa. Hankkeelle nimettiin ohjausryhmä, johon kuuluivat Kainuun ELY-keskuksen, Kainuun liiton, Kainuun Museon, Kainuun Nuotta ry:n, Naapurinvaaran kyläyhdistys ry:n, ProAgria Kainuu / Kainuun maa- ja kotitalousnaisten, Sotkamon kunnan, Sotkamon Luonto ry:n ja Sotkamo-Seura ry:n edustajat. Tämän lisäksi Kainuun ELY-keskus kutsui hankkeen käytännönläheiseen suunnittelutyöryhmään edustajat Naapurinvaaran kyläyhdistyksestä, Naapurinvaaran Nuorisoseura ry:stä, Naapurinvaaran-Torinkylän Erä ry:stä, Naapurinvaaran Vesiosuuskunnasta, ProAgria Kainuu /

Kainuun maa- ja kotitalousnaisten, Sotkamon Nuorisoseura ry:stä ja Sotkamon Luonto ry:stä.

Ympäristöministeriön ympäristöneuvos Tapio Heikkilän ohjeistus ja kannustus auttoivat viemään hanketta mutkattomasti eteenpäin kaikissa sen vaiheissa. Naapurinvaaran kyläyhdistykselle ja sen puheenjohtaja Hannu Koskelle kuuluu erityiskiitos aktiivisesta toiminnasta hankkeen käynnistämiseksi ja sen paikallislähtöiseksi toteuttamiseksi.

Maisemanhoitoalueen perustaminen

Luonnonsuojelulain mukainen maisemanhoitoalue voidaan perustaa luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi. Maisemanhoitoalueen perustamisen ja sen valmistelun lähtökohtana on paikallinen innokkuus ja laaja-alainen yhteistyö kohdealueella toimivien tahojen kanssa.

Tähän mennessä Suomeen on perustettu neljä valtakunnallista maisemanhoitoaluetta: Skärlandetin maiseman-

hoitoalue (Raasepori), Hyypänjoen maisemanhoitoalue (Kauhajoki), Kairalan–Luiron maisemanhoitoalue (Pelkosenniemi) ja Simon maisemanhoitoalue (Simo). Maakunnallisia maisemanhoitoalueita on perustettu kaksi: Suomensalmen vienalaiskylien maisema-alue (Kuiva- ja Hietajärven kylät) ja Saijan maisema-alue (Salla). Valtakunnallisten maisemanhoitoalueiden perustamisesta päättää ympäristöministeriö, maakunnallisten maisemanhoitoalueiden perustamisesta ELY-keskus.

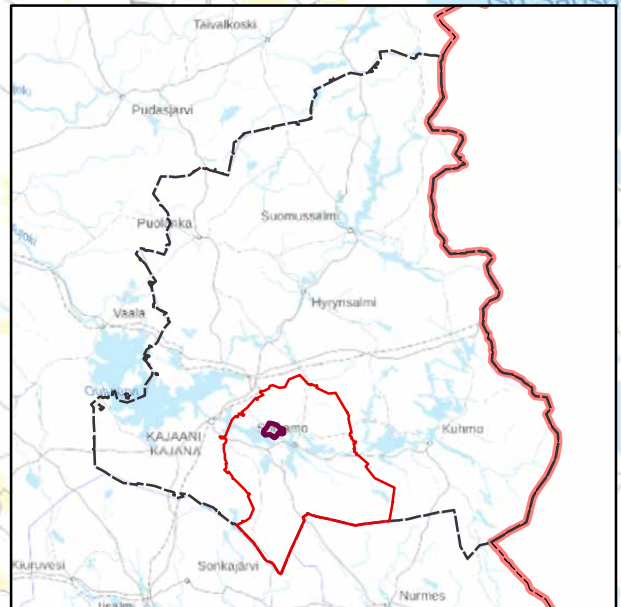
Suunnittelua ja maisemanhoitoa yhteistyöllä

Naapurinvaaran kyläyhdistyksen esittäessä vuonna 2013 Kainuun ELY-keskukselle maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman laatimista Sotkamon kunnassa oli aktiivisessa vaiheessa pitkään vireillä ollut Naapurinvaaran yleiskaavahanke. Kaava laadittiin oikeusvaikutteisena siten, että se toimii suoraan rakennuslupien perustana. Kaavan saatua lainvoiman kesällä 2016 oli aika ottaa maisemanhoitoalue -asiassa askel eteenpäin ja käynnistää Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen

Sijaintikartta

- Naapurinvaaran maisemanhoitoalue
- Sotkamo
- Kainuu

Lähde: Maanmittauslaitos, Esri Finland

yhdessä mahdollisimman laajan yhteistyöverkoston kanssa. Hankkeen ohjaus- ja suunnittelutyöryhmät nimettiin siten, että niiden jäsenet pystyisivät osallistumaan mahdollisimman monialaisesti suunniteluun oman erityisosaamisensa ja paikallistuntemuksensa pohjalta. Nämä ryhmät kokoontuivat aktiivisesti eri puolilla kylää niin maastossa kuin pöydän ääressä suunnitellen ja osallistuen yleisötilaisuuksiin ja toimintapäiviin.

Suunnittelusta tiedotettiin laajasti. Maisemanhoitoalueeksi hakeminen ja yleisötapahtumat saivat hyvin näkyvyyttä alueen lehdissä, radiossa ja alueellisissa tv-uutisissa. Kainuun ELY-keskus pyysi syksyllä 2018 maisemanhoitoalueen perustamisesta ja maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman luonnoksesta mielipiteet ja lausunnot suunnittelun alueen maanomistajilta ja alan yhteistyöorganisaatioilta.

Maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma-hankkeen aikana järjestettiin yleisötilaisuuksia ja toimintapäiviä, joiden avulla kannustettiin kyläläisiä osallistumaan suunnitteluun ja käytännön maisemanhoitotyöhön, esimerkiksi vierasrajitorjuntaan. Kesällä 2017 kitkettiin talkoilla jättipalsamia Vaarantien ympäristössä ja kerrottiin maisemanhoitoalueen perustamisen lähtökohdista ja merkityksestä yleisötilaisuudessa, jossa muun muassa Lapin ELY-keskus välitti myönteisiä kokemuksia valtakunnallisten maisemanhoitoalueiden perustamisesta heidän alueelleen.

Helmikuun 2018 yleisötapahtuman aiheena oli paikallislähtöinen puutarhanhoito. Kesäkuun 2018 kulttuuriympäristöpäivässä keskityttiin rakennusten kunnossapitoon ja pihojen vierasrajitorjuntaan, joista annettiin

käytännönläheistä neuvontaa Perttulan perinnepihapiirissä. Kesällä 2018 jatkettiin jättipalsamin kitkemistä ja kartoitettiin tärkeimpiä vieraslajien esiintymisalueita. Kainuun ProAgria / Kainuun maa- ja kotitalousnaiset teki vieraslajien kartoituskustannusten määrittelemiseksi koeluontoista kartoitusta luonnon monimuotoisuuden ja maisema-arvojen kannalta uhanalaisimmilla alueilla. Tällä pyrittiin edesauttamaan pitkäjänteisen ja kokeellisenkin vierasrajitorjunnan käynnistymistä suunnittelun alueella. Koekartoituksen tulokset on esitetty liitteessä 5.

Kyläyhdistyksen aloitteesta tehty rantapuuston harventaminen Pohjavaarantien P-paikan lähiympäristössä toimii hyvänä esimerkkinä maisemahoidon myönteisestä vaikutuksesta alueen vetovoimalle. Monet asukkaat kokevat Pohjavaarantien P-paikan kylän käyntikorttina ja sieltä ja sen läheisyydestä avautuvat järvinäkymät erittäin merkittävänä kyläkuvalle.

Naapurinvaaran valtakunnallinen maisema-alue tarjoaa erinomaiset puitteet ympäristötietoisuutta edistävälle tapahtumille ja toiminnoille. Tästä esimerkkinä Tenetin koulun 8b-luokkalaisten ja heidän vanhempiansa ideoima ja toteuttama jättipalsamin kitkentä syksyllä 2018.

Maisemanhoidon kysely

Talvella 2018 järjestettiin kysely maisemanhoidosta suunnittelun alueen vakinaisille asukkaille, loma-asukkaille ja muille maanomistajille (liite 4). Kyselyä jaettiin 194 kpl seudun postilaatikoihin, siitä tehtiin lehtitiedote ja siihen pystyi vastaamaan verkossa kyläyhdistyksen nettisivujen sekä Facebook-sivujen linkin kautta. Kyselyyn saatiin 47 vastausta.

Vastaajista 39 oli alueen vakinaisia asukkaita, 4 loma-asukkaita ja 4 muita maanomistajia. Vastauksia saatiin joka puolelta seutua. Valtaosa vastaajista antoi ympäristön viihtyisyydelle arvosanan 9 tai 10. Kolmasosa antoi arvo-

Jättipalsamin niittotalkoissa. Kuva Sari Leinonen.

sanaksi 8. Näiden lisäksi viihtyisyys sai neljä 7 ja yhden 6 arvosanan. Parhaina asioina alueella vastauksissa toistuivat luonto, näkymät ja kylämaisemat, peltoaukeat ja niityt, uimaranta, luontopolut, vesistöt sekä rauhallisuus. Hienoina luontokohteina tuotiin esiin etenkin ”Louhi” eli Naapurinlouhi, Lepikon lenkki, Nuasjärvi sekä Vaaralan ja Korholan seutu.

”Parasta alueella on uintipaikka rannalla, luontopolut, jossa mahdollisuus liikkua ja retkeillä lasten kanssa, kaunis luonto, myös liikuntamahdollisuus, luontoon tutustuminen.”

”Kauas kantautuvat näkymät, erittäin monipuolinen (näkymät, vesistöt, kasvillisuus).”

”Rauhallinen paikka asua kauniissa maisemassa.”

Alueen kauniiksi näkymiksi tai maisemiksi usea vastaaja mainitsi näkymät Naapurinlouhen kodalta ja Naapurinvaaran laelta, Autiojärven maisemat, Huuskonniemen peltoaukeat sekä Nuasjärven rannat.

”Naapurinlouhi ja kohta, kun tullaan pohjoisen suunnasta Naapurinvaaran päälle huvikeskuksen risteyksen kohdalle ja maisema Vuokatin vaaroille avautuu.”

”Mujehoulunjoen suu (Huuskonniemen ja Kaarreniemen välinen alue).”

”Autiojärven järvimaisema ja vanhat rakennukset alueella.”

”Vaaralan lammashaka.”

Ehdottomasti säilytettävänä asioina mainittiin venesatama, Lepikon lenkki ja UKK-reitti, Naapurinlouhen kota, lintutorni sekä perinnemaisemat. Myös useat vanhat rakennukset kuten vanha koulu, Korholan ja Seppälän kivilavetta sekä työväentalo saivat mainintoja säilytettävänä asioina. Vastaajat toivoivat myös, että alueen maatalous jatkuu, kyläyhdistyksen ja Huvikeskuksen toiminta säilyy.

”Pelot pitää olla viljeltyjä.”

Naapurinvaarantien varteen kaivataan kevyen liikenteen väylää. Kuva Liisa Korhonen.

Huuskonniemellä jo vuosisatoja jatkunut maatalous on synnyttänyt alueen kauniiksi koetut avoimet peltomaisemat. Kuva Liisa Korhonen.

Alueen viihtyvyyttä heikentävinä tekijöinä tulivat esiin etenkin pusikoituminen, vieraslajit ja teiden huono kunto. Kevyen liikenteen väylän puuttumisen mainitsi 14 vastaajaa. Sitä kaivattiin niin Naapurinvaarantien kuin Pohjavaarantien varrelle. Nuasjärven tila huolestutti kaivostoiminnan vuoksi useaa vastaajaa. Myös laiduneläimet herättivät huolta muutamassa vastaajassa. Eläinten arvioitiin esimerkiksi kuluttavan liikaa laidunalueita tai pelottavan matkailijoita.

”Pohjavaarantien vilkas liikenne, rekkoja kulkee paljon. Kun piennar on kapea, se on välillä vaarallista.”

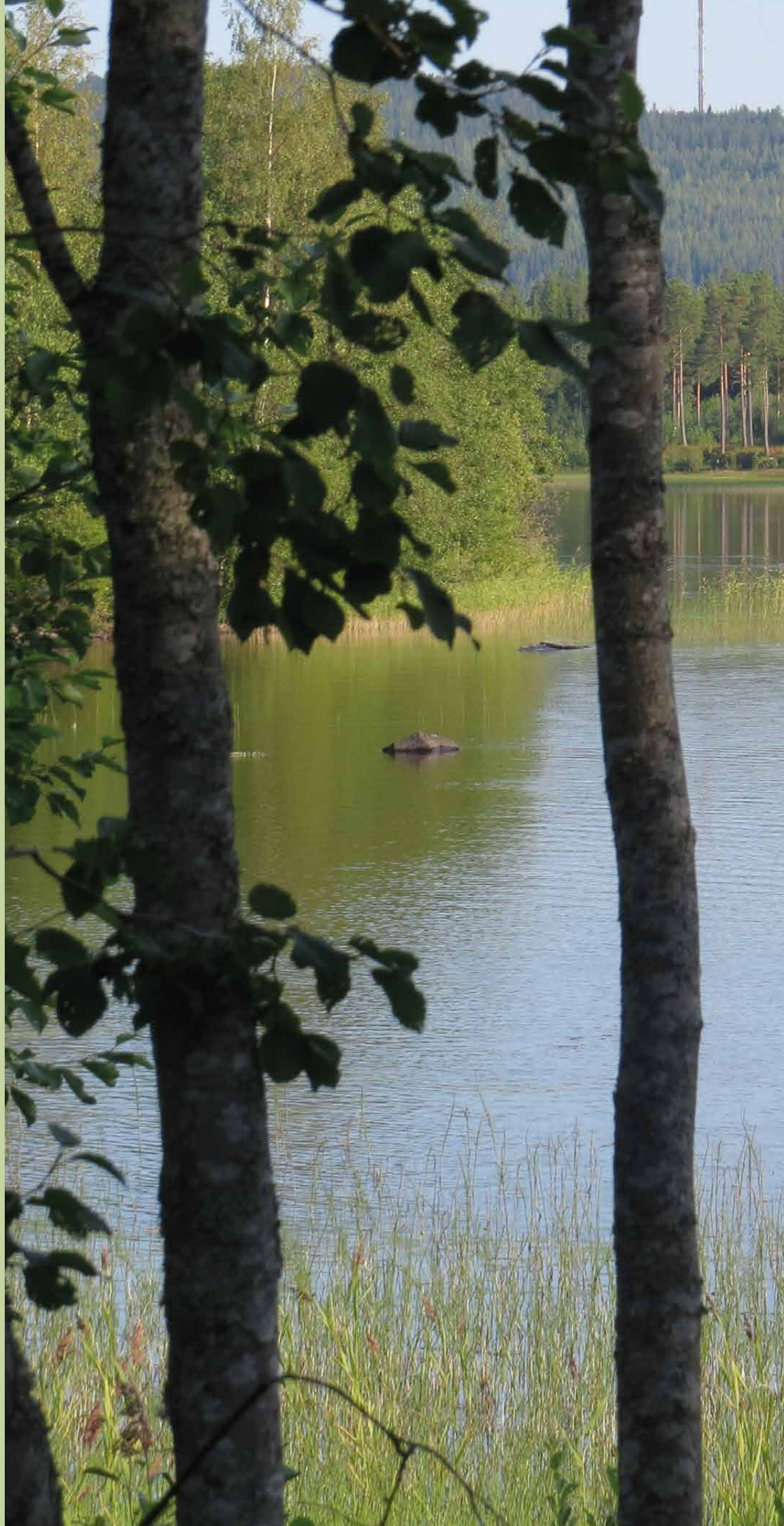
”Vaarantaa turvallisuutta: kevyen liikenteen väylän puute välillä Naapurinvaarantien alaristeys ja Huvikeskuksen risteys.”

”Kevyen liikenteen väylä puuttuu. Tie on vilkasliikenteinen ja pelottava. Asia vähentää alueen virkistyskäyttöä.”

”Vieraslajien leviämisen uhka koko alueelle.”

Pohjavaarantien
P-paikan ympäristössä
tehtiin kesällä 2018
kyläläisten aloitteesta
maisemaraivausta,
jolla avattiin alueen
käyntikortiksi koettu
maisema Nuasjärvelle
ja Vuokatinvaaralle.
Kuva Liisa Korhonen.

Hoitoa vaativina kohteina nimettiin Nuasjärvi, lepikot, luontopolut, P-paikka Pohjavaarantien varrella, Taikalähde Autiojärvellä, vieraslajit, lumivaurio-paikat, tienvierusryteiköt ja risteysalueiden pusikot, Naapurinvaarantien risteys, vanhat rehukasat yleisen tien varrella sekä ränsistyneet rakennukset. 36 vastaajaa kertoi havainneensa alueella vieraslajeja. Moni heistä oli merkinnyt havaintojaan kartalle.

Alueen hoitamiseksi ja kehittämiseksi ehdotettiin esimerkiksi opastettuja luontoretkeä, pyöräteitä, ratsastusreitistön kehittämistä, vanhan kesäteatterin hyödyntämistä, laiduntamista, levähdyspaikan ylläpitämistä, kierrätysmahdollisuuksien lisäämistä, vieraslajien hävittämistä, pajukkojen raivaamista ja vanhojen rakennusten kunnostusta. Uimarannalle toivottiin WC:tä.

”Ranta-alueita yhteiskäyttöön. Ihana, kun kyläyhdistys on jaksanut kohentaa Napiksen rantaa, uimakoppi, grillikota, ruohonleikkuu jne. Todella huikeaa, arvostamme paljon! Omalta osaltamme perheemme on valmis siivomaan käyttömme jäljet ja pitämään yleisilme siistinä.”

”Tehokas lupiinien hävittäminen. On jo monessa paikassa kasvustoa.”

”Poistaa vieraslajit omalta maa-alueeltani ja lähistöltä.”

”Yhteisen reittiverkoston suunnittelulla ja rakentamisella. Esimerkiksi ratsastusreitistö pohjoiseen aina Kontiomäelle saakka UKK-reittiä pitkin.”

”Naapurinlouhen päältä polutus Louheen, sen reunalle ja alle on hyödyntämätön paikka.”

”Vielä selkeämmät opasteet Louhen kotalle Naapurinvaaran tien varteen.”

”Pusikot pois raivaten, kesäkahvila tai kioski Toimelan läheisyyteen.”

Vastaajista 26 halusi osallistua työhön hoitamalla omia maa-alueita. 16 vastaajaa oli valmis tulemaan myös talkoisiin. Kuusi vastaajaa arvioi voivansa olla mukana hakemassa toimintaan rahoitusta ja viisi osallistua suunnitteluun. Vastaajat jättivät myös yhteystietojaan kyläyhdistykselle. Yksi vastaaja ehdotti maanomistajille koulutusta perinnemaisemien hoitoon.

”Talkoot mielellään viikonloppuna, sellaiseen aikaan, että työssä käyville onnistuu. Koko perheen tapahtumana, myös lapsille omaa hommaa. Alueella on paljon lapsiperheitä ja potentiaalia. Siitä osoituksena lapsiperheiden kohtaamispaikaksi varsinkin kesällä 2017 nousut Napiksen uimaranta. Ja kyllä lapsiperhe ”ruuhkaa” on ollut tuolla Napiksen kodallakin.”

”Talkootyönä (vieraslaji) kasvustojen pitäminen kurissa ei onnistu.”

Avoimissa vastauksissa venesataman kunnostus ja kyläyhdistyksen toiminta saivat kiitosterveisiä usealta vastaajalta.

”Venesataman kota on aivan ihana!”

”Kiitos, hyvä hanke.”

”Kiitos kyläyhdistykselle venesatamasta grilleineen!”

”Olette oikealla asialla.”

Venesatama, uimaranta ja grillikota palvelevat kyläläisiä ja matkailijoita Mujehoulun upeissa maisemissa.
Kuva Liisa Korhonen.

Naapurinlouhen kalliojyrkänteeltä Rannankylän suuntaan avautuva maisema on yksi kuvatuimpia kohteita Sotkamossa. Kuva Liisa Korhonen.

2. Alueen esittely

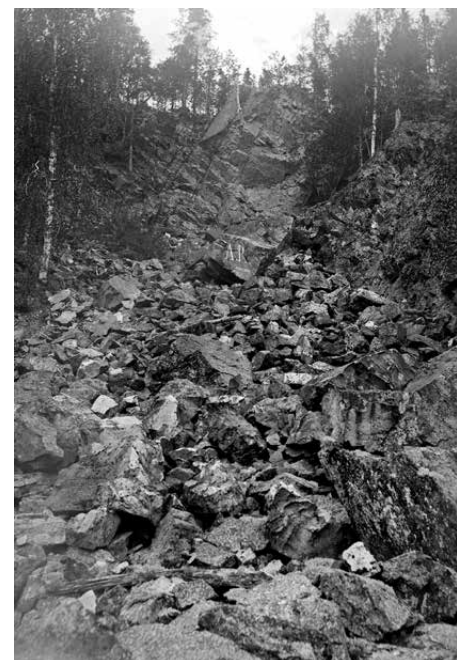
Kylä ja maisema muodostuvat

Suunnittelualue sijaitsee Vuokatin vaaraketjun pohjoisosassa, noin 10 km Sotkamon kuntakeskuksesta luoteeseen. Alueen pinta-ala on 2762 ha, josta 92,4 % on yksityisomistuksessa. Asukkaita alueella on noin 400. Alue kuuluu Kainuun ja Kuusamon vaaramaa -maisemamaakuntaan, jossa jylhien vaaramaisemien ytimenä on koko alueen halki kulkeva vaarajakso, Suomen selkäranka. Vaaramaan asutus on harvaa ja se on sijoittunut vaarojen rinteille ja vesistöjen varsille. Pelot ovat pieniä ja sijaitsevat usein huuhtoutumattomilla vaarojen lakialueilla. (Muhonen, Savolainen 2013.) Suomen maisemamaakunnat ja -seudut on esitet-

ty liitteessä 1. Naapurinvaaran korkeus merenpinnasta on 274,4 metriä. Nuasjärven sijaitessa 137,9 metrin korkeudessa Naapurinvaaran suhteellinen korkeus on 109,1 metriä. (Seitapuro 2005.)

Alueen kallioperä on liuskealuetta: kiille- ja mustaliuskeita, kvartsiittia ja dolomiittia. Kvartsiitti on hyvin eroosiota kestävää ja se muodostaa maastoltaan selvästi erottuvan Kainuun vaara-alueen. Liuskevyöhyke on ravinteikasta, hedelmällistä kasvualustaa, johon mannerjään sulamisen kuljettamat ravinteikkaat maa-ainekset ovat tuoneet oman lisänsä. Jäätikön liikumisen kuluttava ja kasaava vaikutus

Louhikkovyöry Naapurinlouhessa.
Kuva: W. W. Wilkman, 1902.
GTK, Vanhatkuvat nro 1034.

näky maastonmuodoissa. Vaaran päältä Nuasjärven rantaan kulkee erityisen emäksinen, amfiboliliuskeinen juonne. Maaperä on moreenia, pellot on raivattu pääosin siltille, paikoin hiekalle.

Suunnittelualueella sijaitsee kaksi arvokkaaksi luokiteltua kalliota. Naapurinlouhi on hyvin merkittävä kallioalue ja Rieskavaara luonnon- ja maisemasuojelun kannalta erittäin arvokas kallioalue sekä valtakunnallisesti tärkeä geologinen avain- ja retkeilykohde. Liekö nimellä Rieskavaara tekemistä seudun kaskeamisperinteen kanssa, ”rieskamaa” kun oli tuorekaski, joka

poltettiin kohta kaatamisen jälkeen nuoreen lehtimetsään. Rieskavaara on nykyään nuorta talousmetsää. (Keränen 1984, Seitapuro 2005.)

Seudulta on louhittu 1930-luvulla kvartsia eli ukon kiveä useasta kohdasta, missä sitä on ollut riittävän lähellä maan pintaa. Kvartsi vietiin hevosella Nuasjärven rantaan, ajettiin proomulla Kajaaniin ja siitä edelleen Arabian postiliinitehtaille. Valkoisia kiviä kerrotaan vieläkin löytyvän kuljetusreitiltä. Kivauksia tehtiin ainakin Naapurinvaaran rinteillä ja Mustanniemessä, Kalliojärven itärannalla. (Tervo 2008.)

Seudun historiaa

Seudun asutushistoria ylettyy kauas. Alueen eteläosassa, Nuasjärven rannalla sijaitsevan Tikkalanniemen kautta, on kulkenut Sotkamon reitin veneliikenne ja vanha talvitie. Tenetinvirran muuttuessa Tikkalanniemen kohdalla leveämmäksi uomaksi alkaa Mujehoulunjoki, ”muikkukolo”, kalastuksen kannalta tärkeä paikka.

On arvioitu, että seudulla olisi asuttu jo ennen vuotta 1555, jolloin ensimmäiset Sotkamon savut merkittiin verolle, ja

”Järven itäpuolella peilailee monia isompia ja pienempiä vuoren-selkiä, joista mainittavin on ”Naapurin vaara”, joka ikään kuin kutsuen asujamia ympärilleen tarjoaa parhainta viljelysmaata. Sen hedelmällisyyden tähden onkin sen ranta-puolelle syntynyt vankka kylä, jonka asujat mainitaan varakkaiksi.”

Tapio-lehti 1870. (Wilmi & Laulumaa 1997.)

siellä olisi liikuttu sitäkin varhaisemmin. Seutu on siis yksi Kainuun vanhimpia asutusalueita. Varhaisissa maakirjoissa Nuasjärven ja Vihtamon seutu kuuluvat tuolloin laajaan Koutaniemen kylään, myöhemmin Ala-Sotkamoon ja Nuasjärveen.

Kainuuta asuttivat 1500-luvulta lähtien savolaiset uudisasukkaat. Sotkamossa on ollut myös lappalais- ja karjalaisasutusta ja Nuasjärvellä on liikkunut pohjalaisia, kuten liminkalaisia eränkävijöitä. Järvien rannoilla sijainneista asuinpaikoista osa tuli hävitetyksi tai ne autioituivat rappasodan, katovuosien ja isovihan aikoina. Osa taas on tuhoutunut vedenpinnan tason muutoksissa. Vanhin talon nimi alueella on Koreniemi. Se on sijainnut nykyisen Kaarreniemen puolella, mutta hävitetty 1500-luvulla.

Tenetinrannan Halolankalliosta on löydetty Sotkamon ainoa tunnettu kallio-maalauk, Aarrekallio. Katsottaessa lännestä itään, kuvioista on hahmotettavissa ihmishahmo. Maalaus on todettu esihistorialliseksi, mutta sen ajoitus on yhä avoin. Tenetinvirran etelärannalla on todennäköinen vanha leiripaikka. Pelloilta on löydetty jälkiä kivikautisista asuinpaikoista: pii- ja kvartsi-iskoksia sekä palaneita luita. Löydöt ovat Harjanteen pellolta Rannankylästä, Tikkalanniemen rantapelloilta sekä Ronkaalan pel-

Kvartsilouhoksella työväentalon yläpuolella vuonna 1936. Kuvaaja tuntematon. Matti Härkösen kotialbumi.

lolta Autiojärven rannalta. 1500-luvulla Autiojärvellä kerrotaan olleen Tikkalanniemen talon piilopirtti, johon lähdettiin vainolaisia pakoon. Autiojärvellä on siis pitkä asutushistoria. Myös vuoden 1686 veroluettelossa on merkitty Autiojärvelle asutusta. Naapurinvaaralta on lisäksi löytynyt rautakautinen kirves ja Muje-houlunjoelta historiallisen ajan ommelun veneen kappale.

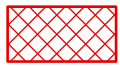
Asutus keskittyi 1500–1600-luvuilla järvien rannoille ja siirtyi myös vaaroille 1700-luvulla, jolloin Naapurinvaarasta alkoi kehkeytyä alisen Sotkamon huomattava uudisraivausalue. 1600-luvulla Naapurinvaara löytyy kirjoitusasulla Naborinwara Kajaanin kesäkäräjien kirjoista.

Maisema Vuokatille. Kuvaaja tuntematon.

Muinaisjäännökset

Muinaisjäännökset, aluemaiset kohteet

Muinaisjäännös, maanpäällinen kohde

Suunnittelualue

Tikkalansalmen joutsen. Kuva Raimo Rajamäki.

Tikkalanniemessä ja Mujehoulun Kärnälässä, nykyisen Naapurinvaaran Lomakeskuksen kohdalla, ovat sijainneet yhteiset venevalkamat. Tervakaupan aikaan Tikkalanniemi on ollut tervansoutajien pysähdyspaikka. Seudulla on myös poltettu tervaa: ainakin Kaarreniemessä, Autiojärven ympäristössä ja Naapurinvaaralla on vanhoja tervahautoja. Täältä on myös peräisin koko Suomen tuntemaa tervakuvastoa. Taidemaalari Akseli Gallen-Kallela maalasi Mujehoulunjoen rannalla terveveneitä esittävän taulun ja Rannankylällä kansakoululaitoksen opetusvälineistön terva-aiheisen taulun.

Tikkalanniemessä on ollut 1800-luvulla hevostähtien kantava lossi ja puu-uittojen aikana uittorakenteita, jotka on myöhemmin purettu. Tikkalanniemen laituri oli yksi vuonna 1883 alkaneen ja vuoteen 1936 jatkuneen Sotkamon reitin höyrylaivaliikenteen tärkeimpiä laitureita. Täällä on myös pidetty Sotkamon ensimmäiset kärkevät. Seutuun, jolla on näin pitkä kulku- ja asutushistoria, liittyy monenlaisia tarinoita, kuten aarrejuttuja. (Tervo 2008, Huurre et al. 1986, Keränen 1984, Laulumaa 2016, Wilmi et al. 1997.)

Nuasjärven kaksi komeaa niemeä, Kaarreniemi ja Huuskonniemi, kurottavat toisiaan kohti siinä, missä Mujehoulunjoki laajenee järveksi. Nuasjärven rannoilla

sijaitsevat Huuskonniemi ja Rannankylä ovat olleet hyvää viljelymaata, ja niitä leimaavatkin laajat peltoaukeat.

Voimakkaasti säännöstelty Nuasjärvi rajaa etelästä suunnittelualueita, jonka sisään jäävät pienempinä vesistöinä Naapurinlampi, Kalliojärvi ja Autiojärvi sekä muutamat pienet, alun perin kaiveutetut lammet. Sotkamon kulttuuriympäristöohjelmassa on kuvattu seudun vesistöreitit näin komeasti:

”Aunojoensuu Kalliojärvellä on erikoisen kaunis pienmaisema vanhan heinäniittyinä käytetyn maaston keskellä. Joki purkautuu Autiojärveen, jonka rannoilla on ehkä eräs kauneimmista yksittäisistä rakennusperintömaisemista Sotkamossa ja siitä matka jatkuu myllynpohjakiveyksiä vilisevää Vihtamojokea pitkin Vihtamolampeen ja edelleen Tenettiin kohdalla, jossa Vuokatinvaaran maisema taustalla avautuu rantamaisema Riivalin pelloille ja pihapiiriin.” (Tervo 2008.)

Autiojärven monipuolista rakennuskantaa. Kuva Marjut Kokko.

Maisema vanhalta koululta etelään 1900-luvun alussa. Kuvaaja tuntematon. Markku Karjalaisen kotialbumi.

Kaskikulttuurin vaikutukset maisemassa

”Kun Naapurinvaaran karjanpitäjät niittivät ja laidunsivat leppäpohjia, joiden puustoa uusittiin muutaman vuosikymmenen välein, niin vaaralle syntyi se ”naapurivaaralainen” elinympäristö, joka paitsi tuotti karjavaurautta, niin myös monimuotoisen eliöyhteisön sekä luonaan pitävän asuinmaiseman.” (Kotmulainen 2014).

Naapurinvaaran pinnanmuodot, kalli- ja maaperä, ovat luoneet suotuisan pienilmaston ja lähtökohdan kasvillisuuden kehittymiselle. Ihmisen toiminta on muovannut maisemaa edelleen. Sopivat metsät kaskettiin, luonnonniittyjä ja soita niitettiin ja eläimiä laidunnettiin metsissä. Näin saatiin säästettyä niittyjä, joista piti saada heinää talteenkin. Naapurinvaaran laen ollessa kaskettuna kutsuttiin vaaraa tunturiksi ja ilmeisesti Naapurinlampea Tunturilammeksi. (Sotkamon Nuorisoseura 2011.)

Kaskeamisen aikaan 1500–1800-luvuilla metsiä poltettiin ruis-, ohra- ja

naurishalmeiksi. Kaskeaminen kiellettiin virallisesti vuonna 1851, mutta se kuitenkin jatkui muistitiedon mukaan ainakin 1800-luvun loppuun saakka.

Naapurinvaaran rehevien rinteiden kaskilla suosittiin puina harmaaleppiä, joita harvennettiin polttopuiksi ja lehtikerppujen tekoon. Näin puusto pidettiin sopivan harvana heinän kasvuun. Nopeakasvuisella, lehtensä vihreinä pudottavalla harmaalepällä, oli kaskettujen alueiden puulajina monia etuja. Puiden varjostus piti maan kosteana ja samalla hyödynnettiin lepän typensidontakykyä.

Alat kasvoivatkin hyvin heinää, niitä niitettiin ja laidunnettiin.

Syntyi lepikkohakoja ja lepikkoniittyjä, joita oli Suomessa vain Kainuun vaaroilla ja Perämerellä. Naapurinvaaran rinteet olivat 1800–1900-luvun taitteessa yhtenäistä leppäniittyä latoineen. Niiton loputtua lepikkoniityt muuttuivat laidunetuiksi hakamaiksi tai karuuntuviksi lehtimetsiksi. Kainuun harmaaleppähakoista kolme neljäsosaa on Sotkamossa. Varsinaisia lepikkoniittyjä Suomessa ei enää ole. (Sorjamaa 1980, Schulman et al. 2008, Turpeinen 1985, Vainio 2000.)

Näkymä Naapurinvaaralta 1890-luvulla. Kuva I. K. Inha. Museoviraston kuvakokoelmat.

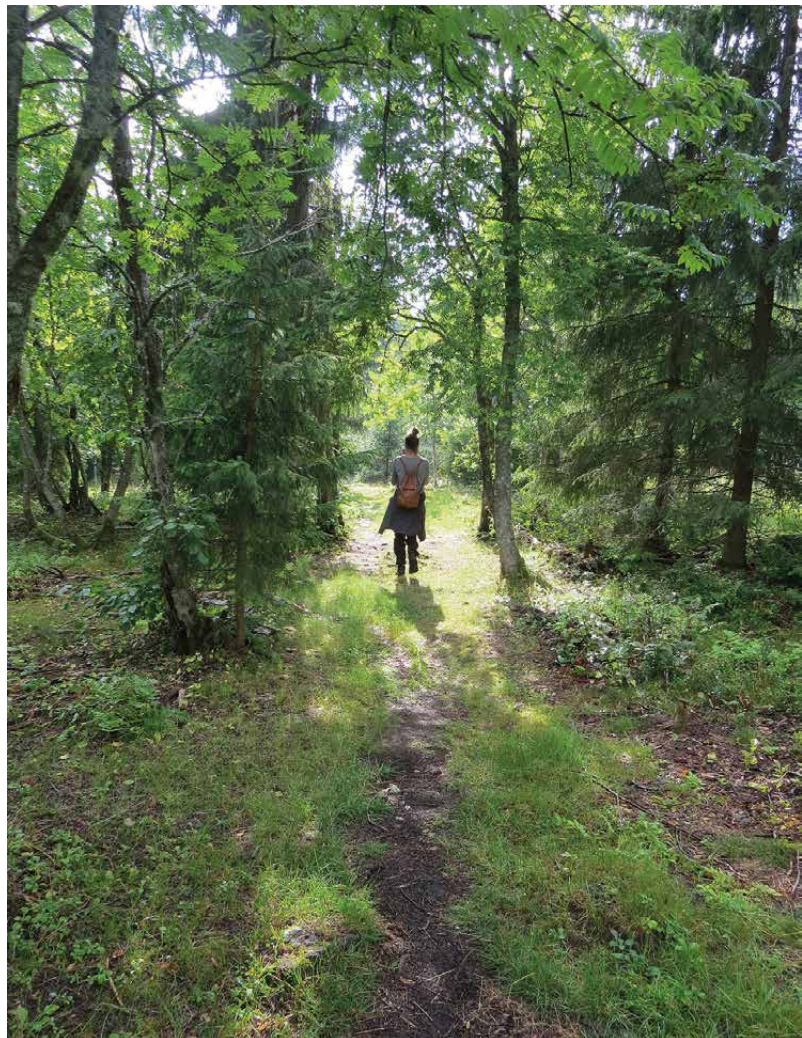

Naapurinvaaran lakialueen avaraa perinnemaisemaa ihailmassa. Kuva Marjut Kokko.

Valtakunnallisesti arvokas maisema

Naapurinvaaran lakialueelta avautuvat kylän maisemakuva leimaavat huikeat näkymät yli peltojen, niittyjen ja asutuksen etelä- ja länsirinteitä kaarevasti myötäileviin lepikoihin, Vuokatin vaaralle, Nuasjärvelle sekä Sotkamon kirkonkylälle ja sitä ympäröiville vesistöille saakka. Pohjoisessa maisema jatkuu metsäisenä horisonttiin saakka. Suunnittelualueella on myös useita muita huomionarvoisia näkymiä. Pohjavaarantieltä näkyvät Rannankylän peltoaukeat, Naapurinlouhen kallio ja länsirinteen lepikkohaajat. Koko Naapurinvaara vehmainen etelä- ja länsirinteineen näkyy parhaiten Vuokatinvaaralta päin, Huuskonniemi vesiltä käsin. Kalliojärvellä voi kokea lähes erämaista tunnelmaa. Autiojärvellä järvimaisemaa kehystävät maatalojen pellot ja rakennukset. Tuon tuostakin Vuokatinvaara vilahtelee kylämaisemien taustalla luoden perspektiivisiä näkymille.

Aikamatkalla Lepikonlenkin hakamailla.
Kuva Liisa Korhonen.

Rannankylältä näkyvät niin Vuokatti, Naapurinlouhi kuin Naapurinvaaran lepikkorinteitä. Kuva Sari Leinonen.

Naapurinvaaran vaara-asutus on valittu valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 1995 yhdeksi Suomen 156:sta valtakunnallisesti arvokkaasta maisema-alueesta, joiden avulla pyritään turvaamaan edustavien ja elinvoimaisten maaseutumaisemien säilyminen sekä herättämään kiinnostusta maisemanhoitoa kohtaan.

Ympäristöministeriö toteutti vuosina 2010–2015 asiantuntijatyöhön perustuvan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnin,

jossa selvitettiin vuonna 1995 vahvistettujen maisema-alueiden nykytila, sekä etsittiin uusia arvokkaita kohteita. Inventoinnin pohjalta on tehty ehdotus maamme valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Naapurinvaara on mukana ehdotuksessa vuoden 1995 rajausta laajempina. Alueen nykyisistä arvoista päivitysinventoinnissa todetaan seuraavaa: ”Naapurinvaaran vaara-asutus on ainutlaatuinen yhdistelmä tasapainoista rakentamista, arvokkaita luonnonympäristöjä ja laajoja perinnebiotooppeja.” (Muhonen ja Savolainen 2015).

Maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma on laadittu päivitysinventoinnin mukaiselle alueelle ja siihen kuuluvat Naapurinvaara, Huuskonniemi, Rannankylä, Tikkalanniemi, Kalliojärvi sekä Autiojärvi.

Naapurinvaaran seudun valtakunnalliset maisema-arvot on siis tunnistettu ja tunnistettu ja sinne ollaan esittämässä nyt myös valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamista.

Kalliojärven rauhaa. Kuva Marjut Kokko.

Rantapuusto suojaa Huuskonniemellä Nuasjärven pitkien selkien yli puhaltavilta tuuilta. Peltoaukeiden taustalla rauhallisesti polveileva Vuokatin seitsemän sinen vaarajono on olennainen osa maisemaa. Kuva Liisa Korhonen.

Naapurinvaarasta on tehty vuosien varrella lukuisia selvityksiä ja suunnitelmia. Kuva Sari Leinonen

Kartoitettua ja hoidettua kylämaisemaa

Naapurinvaaran erityisyyden vuoksi sen alueelle on tehty lukuisia selvityksiä ja suunnitelmia, joita on toteutettu vuosien saatossa laaja-alaisen yhteistyön avulla. Muun muassa vuonna 1996 laaditussa kylämaiseman tavoitesuunnitelmassa esitettyjä asioita on viety monilta osin eteenpäin 20 vuoden aikana. Maanomistajien, viljelijöiden, laidunpalveluyrittäjien ja yhdistysten toimeliaisuuden sekä Sotkamon kunnan

Ote Naapurinvaaran yleiskaavasta. Kartta Sotkamon kunta.

Hoidon suunnittelua Vaarantiellä. Kuva Sari Leinonen.

ja Kainuun ELY-keskuksen rahoittamien töiden ja hankkeiden avulla kylällä on pystytty edistämään maisemanhoitoa pitkäjännitteisesti. Polkuverkostoa ja venesatamaa on kehitetty, perinnemaisemien laitumia alettu hoitaa uudelleen. Naapurinvaaran ydinalueella on toteutettu yksi Kainuun suurimmista perinnebiotooppien kunnostustöistä. Sen yhteydessä kylän ydinalueella raijattiin laidunnuksen uudelleen käynnistämiseksi tuhat mottia puustoa noin 20 hehtaarin alueelta. Myös talkootöillä on lisätty tietoisuutta kylän maisema-arvoista ja niiden säilyttämisen merkityksestä asuin- ja toimintaympäristön viihtyisyydelle ja vetovoimalle.

Vuonna 2016 voimaan tulleen Naapurinvaaran yleiskaavan lähtökohtana oli huomioida suunnittelun alueen valtakunnalliset maisema-arvot ja sovittaa ne yhteen rakentamisen ja muun maankäytön kanssa. Kaavassa on otettu huomioon Naapurinvaaran kyläsuunnitelman tavoite: ”Naapurinvaara kehittyy vaalien arvokasta kulttuuriympäristöä ja perinnemaisemaa sekä rakentamista ohjataan

niin, että Naapurinvaara säilyy maaseutumaisena arvokkaana perinneympäristönä.” (Sotkamon kunta 2016.)

Yleiskaavan luonto- ja maisemaselvityksessä (2010) sekä sitä täydentävässä pesimälinnusto- ja liito-oravaselvityksessä (2015) on tuotu esille luonnonympäristön perustekijät kaava-alueella. Koska nämä selvitykset sisältävät viimeisintä kartoitustietoa luonnonolosuhteiltaan ja maisemaltaan tärkeimmistä kohteista ja niiden lajistosta, tätä suunnitelmaa varten ei nähty tarpeelliseksi tehdä erillisiä uusia kartoituksia. Tässä yhteydessä kartoitettiin ainoastaan vieraslajiesiintymiä niiden torjuntatyön tehostamiseksi luonnon monimuotoisuuden ja maisema-arvojen kannalta tärkeimmillä alueilla. Kartoituksen tuloksia ja toimintaohjeita torjuntaan on sivuilla 61–65.

Sotkamon kunta teetti vuonna 2014 Naapurinvaaran yleiskaavaa varten erillisen maisemaselvityksen, jonka sisältämää maisema-analyysiä on käytetty tämän suunnitelman hoitosuosituksen yhtenä lähtökohtana. Vertailukohtana on

käytetty 20 vuotta sitten kylämaiseman tavoitesuunnitelman yhteydessä tehtyä maisema-analyysiä. Näissä analyysissä oli arvioitu seudun maisemallisesti tärkeimmät kohteet, maiseman vahvuudet ja ongelmakohtat. Koska aiemmat maisema-analyysit koskevat vain osaa suunnittelun alueesta, tietoja täydennettiin muilla seudusta tehdyillä selvityksillä, maastokäynneillä ja paikallisilla näkemyksillä.

Alueen perinnemaisemia on kartoitettu ja niistä arvokkaimmat on koottu julkaisuun Kainuun perinnemaisemat (2000) ja sen täydennykseen (2005). Näitä kohteita on tarkistettu maastossa vuosina 2010–2011. Päivitettyjä tietoja ei ole julkaistu.

Tärkeitä taustatietoja suunnittelulle tarjosivat myös Sotkamon kulttuuriympäristöohjelma (2008), Naapurinvaaran luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma (2005) sekä Kainuun ELY-keskuksen Maisemat Ruotoon -hankkeen yhteydessä tekemä Naapurinvaaran maisemasuunnitelma (2013).

Vuokatti Naapurinvaaralta nähtynä vuonna 1895. Kuvaaja I. K. Inha. Museoviraston kuvakokoelmat.

*"Laiva heittää matkailijan
Naapurinvaaran juurelle Kärnälän rantaan.
Siitä hänen sopii poiketa Naapurinvaaralle,
ennen kuin Vuokattille lähtee,
ja luoda ensimmäinen yleiskatsaus
Sotkamon vesille ja maille ja nähdä
varsinkin Vuokatti koko uljauudessaan.
Naapurinvaara omastakin puolesta on viehättävä.
Suurin osa siitä on niittynä, joka kasvaa tuoksuvaa
vaaranurmea. Kansa on näillä seuduin keksinyt
erikoisen keinon tämmöisen vaaraniityn voimas-
sa pitämiseksi. Se säästää leppiä kasvamaan siksi
etäällä toisistaan, että pensaiden leviävät latvat
lähestyvät toisiaan, mutta juurelle jää vapaata maata.
Leppien alla menestyy oivallisesti pehmeä, mehu-
kas heinä, latvukset suojelevat maata kuivumasta
ja lisäksi joka syksy lannoittavat sitä
helposti mätänevillä lehdillä. Rinne on kuin
yhtämittaista puistoa, mutta kun pensaikkoon as-
tuu niin huomaakin sen olevan niittyä.
Naapurinvaaralta näkyy Vuokatti
vieläkin suureellisempänä kuin selältä."*

(I. K. Inha 1957.)

Komeat vaaramaisemat ovat houkuttaneet myös taidemaalareita ja valokuvaajia. Naapurinvaara oli esimerkiksi yksi I. K. Inhan kuvauskohteista. Inhaa on kuvailtu suomalaisen valokuvataiteen suureksi mestariksi.

Inhan kuvat kiinnittävät Naapurinvaaran maisemat suomalaisen maisemakuvauksen historiaan. Kuvien kautta voimme verrata ajan saatossa tapahtunutta maiseman kehitystä. Muutokset elämänmuodoissa ja maataloudessa muuttavat maaseutumaisemaa, sen pel-

toja, reunavyöhykkeitä, niittyjä ja laitumia. Aiemmin laidunnettua maisemaa on vaikea ylläpitää pelkin ihmisvoimin ilman eläimiä. Naapurinvaaralla onkin etsitty sinnikkäästi jatkumahdollisuuksia laidunnukselle, jonka tuloksena on aikanaan syntynyt yksi alueen maiseman tunnuspiirteistä.

Kuva Liisa Korhonen.

Perinnemaisemat

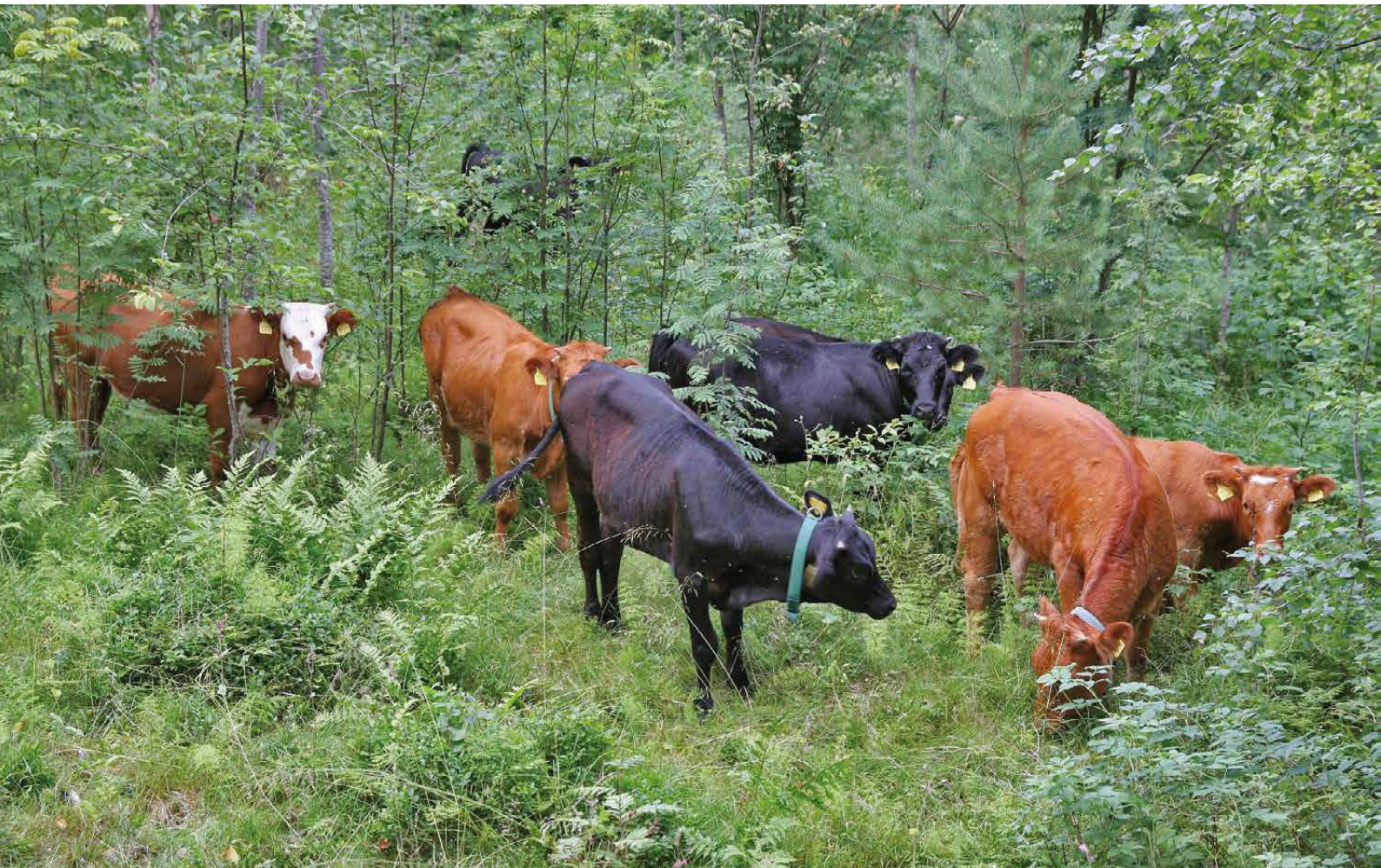
Naapurinvaaralla on useita perinteisen laiduntamisen tai niiton myötä syntyneitä elinympäristöjä eli perinnebiotooppeja: hakamaita, metsälaitumia ja niittyjä. Osalla alueista on hyvin pitkä, kaskeamisen aikaan alkanut laidunhistoria. Ilman hoitoa nämä alueet muuttuvat ja esimerkiksi harmaaleppähaat vaihtuvat kuusikoiksi.

Puustoisilla hakamailla aluskasvillisuudessa vallitsee metsäkasvillisuuden sijasta niittykasvillisuus. Hakamailla ja niityillä kasvaa muun muassa päivänkakkaraa, ahomansikkaa, jäkkiä, särmäkuismaa, rohtotädykettä ja kaskimaiden vanhaa kasvia, ruusuruohoa. **Metsälaitumilla** puusto on hakamaita tiheämpää, mutta metsässä on kuitenkin niittyaukkoja; ruohoja ja heiniä kasvaa enemmän kuin vastaavalla metsätyypillä yleensä. Puusto on usein vaihtelevan ikäistä ja puiden alaoksia on syöty. Kuivat niityt ovat **ketoja**. Esimerkiksi Keskitalon laitumen rinteessä on pienruohovaltaista katajakettoa, joka rikastuttaa hienosti kylämaisemaa.

Kaskimaiden vanha kasvi, ruusuruoho.
Kuva Sari Leinonen.

Nuorkarjaa hakamaan raivaustöissä. Kuva Raimo Rajamäki.

Ylipellon hakaa. Kuva Mariko Lindgren.

Naapurinvaaran perinnemaisemien kartoituksissa on vuosien varrella arvioitu alueiden lajistoa ja edustavuutta niityinä, metsälaitumina tai hakamaina. Alueiden arvot, rajaukset ja osa-alueiden nimet on päivitetty viimeisimmän maastotarkistuksen yhteydessä vuonna 2005. Inventoidut perinnebiotoopit on esitetty kartassa sivulla 27. Maakunnallisesti (M) ja paikallisesti (P) arvokkaita perinnemaisemia alueella on yhteensä noin 160 hehtaaria, joista 74 hehtaaria on tällä hetkellä hoidon piirissä perinnebiotooppisopimuksin.

Inventoitujen perinnebiotooppien lisäksi seudulla on muitakin paikkoja, joilla on pitkä laidunhistoria, kuten Aunojoen suun entiset hakamaat Kalliojärven ja Autiojärven välillä sekä Topinniemen lehmihaka Mujehoululla. Kohteita, joilla on pitkä laidunhistoria ja joita laidunnetaan yhä tavanomaisina laitumina, ovat esimerkiksi Kauniston pihalaitumet ja Järvelän laidunmaat Autiojärven lä.

Niiton ja laidunnuksen myötä perinnemaisemille on syntynyt erityinen kasvillisuus ja eläimistö, jotka heikkenevät ja katoavat maankäytön muuttuessa. Laidunmetsät tihenevät ja avoimien alueiden niitosta ja laiduntamisesta hyötyvä lajisto vähenee. Maisema alkaa umpeutua vesakoitumisen myötä.

Osa Naapurinvaaran luonnonkauneudesta perustuu laidunnukseseen ja niittoon, jotka eivät ole museointia vaan kuuluvat ympäristösopimuksineen myös nykyajan maatalouteen. Maanomistajien, viljelijöiden, yrittäjien ja

kyläyhdistyksen aktiivisen toiminnan ansiosta kyytöt, lapinlehmät, nuorkarja, Aberdeen Angus-karja, suomenlampaat ja kainuunharmakset laiduntavat yhä Naapurinvaaran perinnemaisemissa

Ahomansikka on perinnemaisemien kaikkia ilahduttava laji. Kuva Raimo Rajamäki

Naapurinvaaran laitumien alkuperäisrodut

Itäsuomenkarja eli kyyttö

Itäsuomenkarja eli kyyttö on Suomen vanhin karjarotu. Se erotettiin omaksi rodukseen 1890-luvulla. Kyyttöt ovat tyypillisesti punaruskeakylkisiä, selkää hallitsee leveä huojuvareunainen valkea nauha. Selkäharjan kiemurteleva sahalaitainen raita yhdistää kyyttö-nimen kyykkäärmeeseen. 1960-luvulla rotu oli katoamassa, 80-luvulla jäljellä oli ainoastaan viitisenkymmentä lehmää ja alle kymmenen sonnia. Rodun pelastamisen ja elvyttämisen eteen tehdyn työn ansiosta itäsuomenkarjan populaatio on kasvanut jatkuvasti. Nykyään itäsuomenkarjan lemmiä on liki 1800 yksilöä.

MTT:ssa tehdyssä, 35 pohjoismaalaisen, baltialaisen ja puolalaisen nautarodun vertailussa osoittautui, että kyyttöllä on suurin geneettinen suojeluarvo, sillä sen sukupuutto kaventaisi pohjoiseurooppalaisen nautakannan geneettistä vaihtelua enemmän kuin minkään muun rodun. Itäsuomenkarjaa säilytetään Kainuun ammattiopiston Seppälän koulutilalla sekä Ahlmanin ammattiopistolla Tampereella. Kyyttöt ovat hyviä luonnonlaiduntajia, koska ne ovat kevytrakenteisia ja ravintotarpeeltaan vaatimattomia. Toinenkin ainoastaan Suomessa elävä alkuperäiskarjarotu, pohjoissuomenkarja eli lapinlehmä laiduntaa Naapurinvaaran perinnemaisemissa. (Ahlman, Luonnonvarakeskus.)

Punaruskeat kyyttöt ovat hyviä maisemanhoitajia. Kuva Matti Partanen.

Hakamaiden poluilla voi kohdata uteliaita, mutta rauhallisia kyyttöjä. Kuva Aili Jussila.

Lampaita Keskitalon laitumella. Kuva Aili Jussila.

Kainuunharmas

Kainuunharmas-lammas on suomalainen alkuperäisrotu, jota on aiemmin pidetty suomenlampaan harmaana värimuunnoksena. Rotu on sittemmin osoitettu DNA-tutkimuksin erilliseksi populaatiokseen. Kainuunharmas vältti täpärästi sukupuuttoon kuoleamisen 1980-luvulla, jolloin eläinlääkäri Pertti Hankonen otti tehtäväkseen rodun jäljellä olevan kannan elvyttämisen. Kainuunharmasten lukumäärä on kasvanut, pysyvän kannan suuruus on nykyään arviolta 1800 yksilöä. Ketteränä ja kevyehkönä alkuperäisrotuna kainuunharmas soveltuu erittäin hyvin maise-manhoitoon. Kainuunharmakset ovat luonteeltaan uteliaita, ihmisystävällisiä, vilkkaita ja helppoja käsitellä. Väritään eri sävyisen harmaan kainuunharmakseen villasta saa pehmeää hienokiilloista lankaa. (Rissanen 2011.)

Kainuunharmas. Kuva Marjut Kokko.

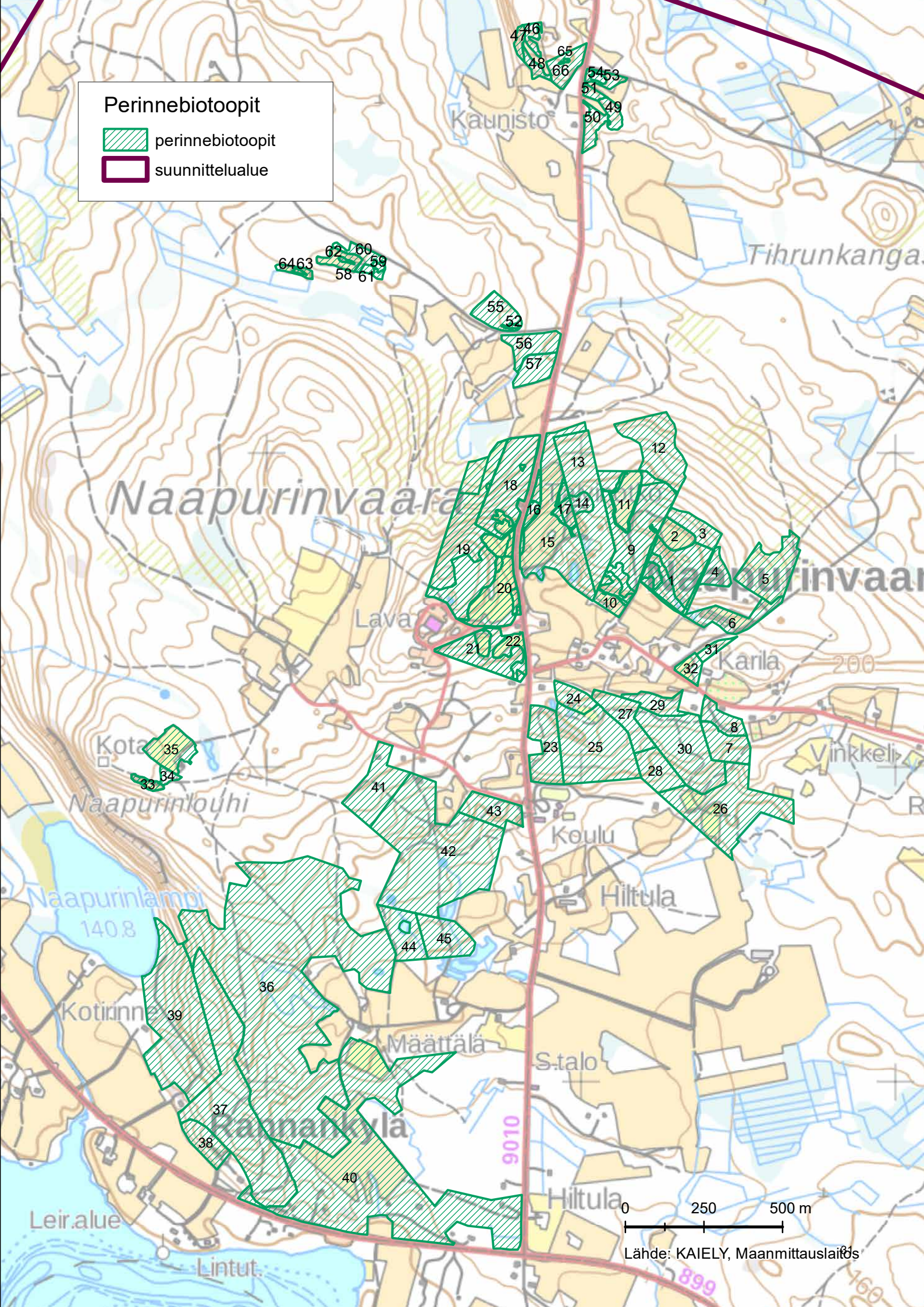
Naapurinvaaran perinnebiotooppialueet

Nro	Kohdetunnus	Nimi	AlaHa	Arvoluokka
1	PEM140176	Vaaranlaki, Launosen etelärinne	3,3	M+
2	PEM140176	Vaaranlaki, Launosen laen entinen pelto	0,8	M+
3	PEM140176	Vaaranlaki, Launosen pohjoisrinne	1,0	M+
4	PEM140176	Vaaranlaki, Kukkulan ylähaka	0,7	M+
5	PEM140176	Vaaranlaki, Peltolan kuusikko	2,5	M+
6	PEM140176	Vaaranlaki, Peltolan pihalaitumet ja tonttima	1,4	M+
7	PEM140176	Vaaranlaki, Peltolan etelälaidun	1,3	M+
8	PEM140176	Vaaranlaki, Peltolan etelälaitumen tontti	0,9	M+
9	PEM140176	Vaaranlaki, Keskitalo N arvokas	4,8	M+
10	PEM140176	Vaaranlaki, Keskitalo N laidunpelto	0,5	M+
11	PEM140176	Vaaranlaki, Keskitalo N istutuskuusikko ja pelto	1,5	M+
12	PEM140176	Vaaranlaki, Keskitalo N kunnostuskelpoinen	3,0	M+
13	PEM140176	Vaaranlaki, Kana-Aho osa-alue	4,3	M+
14	PEM140176	Vaaranlaki, Kana-Ahon haka ja louhos	0,4	M+
15	PEM140176	Vaaranlaki, Korhola	5,3	
16	PEM140176	Vaaranlaki, Tienvarsikaistale	0,5	M+
17	PEM140176	Vaaranlaki, Korhola E	0,6	M+
18	PEM140176	Vaaranlaki, Schroderus S	3,5	M+
19	PEM140176	Vaaranlaki, Vaaralan metsälaidun	5,7	M+
20	PEM140176	Vaaranlaki, Vaaralan yläniitty	3,0	M+
21	PEM140176	Vaaranlaki, Vaaralan talonaluslepikko ja ex. pelto	2,2	M+
22	PEM140176	Vaaranlaki, Vaaralan talonalusniitty	0,6	M+
23	PEM140176	Vaaranlaki, Keskitalo S lisäalue	2,1	M+
24	PEM140176	Vaaranlaki, Keskitalon haka yläosa	0,8	M+
25	PEM140176	Vaaranlaki, Keskitalon haka alaosa	5,1	M+
26	PEM140176	Vaaranlaki, Heikkilän metsälaidun alaosa	5,3	M+
27	PEM140176	Vaaranlaki, Osmolan metsälaidun	1,5	M+
28	PEM140176	Vaaranlaki, Osmolan istutuskuusikko	1,3	M+
29	PEM140176	Vaaranlaki, Heikkilän metsälaidun ylähaka	0,9	M+
30	PEM140176	Vaaranlaki, Heikkilän metsälaidun keskiosa	4,0	M+
31	PEM140176	Peltolan haan ja niityn osa	0,3	M+
32	PEM140176	Peltolan haan ja niityn tontti	0,5	M+
41	PEM140268	Ahosen haka, NW-lohko	2,5	M+
42	PEM140268	Ahosen haka, Suurin lohko	11,3	M+
43	PEM140268	Ahosen haka, Kunnan lohko	1,4	M+
44	PEM140268	Ahosen haka, SW-lohko	1,6	M+
45	PEM140268	Ahosen haka, SE-lohko	1,8	M+
33	PEM140210	Aholan niityt ja haka, Aholan niitty	0,2	M-
34	PEM140210	Aholan niityt ja haka, Aholan haka	0,2	M-
35	PEM140210	Aholan niityt ja haka, Aholan pihaniityt ja entinen pelto	1,4	M-
36	PEM140246	Naapurin metsälaidun ympäristöineen, ylärinteen kunnostuskelpoinen	31,8	M-
37	PEM140246	Naapurin metsälaidun ympäristöineen, Naapurin metsälaidun	9,7	M-
38	PEM140246	Naapurin metsälaidun ympäristöineen, alarinteen metsäkumpare	1,1	M-
39	PEM140246	Naapurin metsälaidun ympäristöineen, alarinteen kunnostuskelpoinen	8,2	M-
40	PEM140246	Naapurin metsälaidun, SE-puolen tonttialue ja ex. pellot	20,1	M-
41	PEM140268		2,5	M+
42	PEM140268		11,3	M+
43	PEM140268		1,4	M+
44	PEM140268		1,6	M+
45	PEM140268		1,8	M+
46	PEM140400	Kauniston pihalaitumet, keskilohko	0,3	M-
47	PEM140400	Kauniston pihalaitumet, Palomäenhaka keski	0,2	M-
48	PEM140400	Kauniston pihalaitumet, Palomäenhaka W	0,3	M-
49	PEM140400	Kauniston pihalaitumet	0,4	M-
50	PEM140400	Kauniston pihalaitumet	0,6	M-
51	PEM140400	Kauniston pihalaitumet	0,2	M-
52	PEM140232	Purolan laitumet	0,1	
53	PEM140400	Kauniston pihalaitumet	0,4	M-
54	PEM140400	Kauniston pihalaitumet	0,1	M-
55	PEM140323		1,2	
56	PEM140232	Purolan laitumet	1,2	K
57	PEM140232	Purolan laitumet	1,0	K
58	PEM140248	Tuhkalan laidun	0,1	P
59	PEM140248	Tuhkalan laidun	0,1	P
60	PEM140248	Tuhkalan laidun	0,6	P
61	PEM140248	Tuhkalan laidun	0,1	P
62	PEM140248	Tuhkalan laidun	0,5	P
63	PEM140248	Tuhkalan laidun		P
64	PEM140248	Tuhkalan laidun	0,2	P
65	PEM140400	Kauniston pihalaitumet		M-
66	PEM140400	Kauniston pihalaitumet	0,9	M-

Perinnebiotoopit

- perinnebiotoopit
- suunnittelualue

Luonnon monimuotoisuus

Naapurinvaara on maaperänsä ja pienilmastonsa vuoksi poikkeuksellisen ravinteikasta seutua. Alue kuuluu Kainuun letto- ja lehtokeskuksen alueelle. Etelään avautuvien rinteiden monet vanhat laitumet vahvistavat vaaran kasvillisuuden eteläisiä piirteitä. Paikoin on vielä jäljellä kaskeamalla, laiduntamalla ja niittämällä syntyneitä harmaaleppähakoja. Tuomea on myös runsaasti.

Alueen yleisin metsätyyppi on lehtomainen, harmaaleppä- tai kuusivaltainen kangas. Metsät ovat pääosin eri ikäisiä talousmetsiä. Vanhaa metsää on ehkä laajan kaskeamisen vuoksi vain pienillä aloilla, mutta ne ovat komeita, järeäpuustoisia kuusikoita. Alueella on paljon lehtoja, jotka ovat metsälain mukaisia tärkeitä ja säästettäviä elinympäristöjä. Purot ja puronvarret ovat myös tällaisia metsälain mukaan huomioitavia kohteita. Esimerkiksi Naapurinlammelta lähtevää Myllypuroa on kuitenkin kaivettu ja suoristettu niin, että uoma muistuttaa lähinnä valtaojaa. Naapurinvaaran yleiskaavan mukaiset luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät alueet (luo-alueet) on esitetty sivuilla 34–35.

Naapurinlouhi ja Rieskavaara ovat arvokkaita kallioalueita. Alueella on yksi Natura-alue, Peltolan haka. Haan yläosassa on kuusimetsälaidunta, notkossa harmaaleppähakaa ja paahteisella kohdalla ketoa. Natura 2000-alueiden verkoston avulla suojellaan tärkeitä luontotyyppjä ja lajeja. Tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen.

Naapurinvaaralla on silmälläpidettävää niittylajia ketonoidanlukkua, Suomen EU-vastuulajia punakonnanmarjaa, uhanalaista valkovuokkoa ja mäkihorsmaa sekä harvinaisia kaihe- ja lehto-orvokkia, pohjanruttojuurta ja kotkansiipeä. Naapurinvaaran yleiskaava-alueelta on löydetty eri yhteyksissä 27 uhanalaista tai silmälläpidettävää lajia, 27 niin sanottua Suomen direktiivilajia ja 22 EU-erityisvastuulajia. Näissä lajeissa on mukana lintuja, kasveja ja sammalia

Lahopuut ja pökkelöt lisäävät metsän monimuotoisuutta. Kuva Sari Leinonen.

sekä esimerkiksi uhanalainen silokääpä ja kulmaneilikayökkönen. Tämä kertoo alueen monipuolisesta luonnonympäristöstä, vaikka esimerkiksi suot alueella pieniä painanteita ja Savisuo ja Härkösuo ovat ojitettuja. Vanhoja uhanalaishavaintoja on suovalkusta ja paunikosta, jota on tavattu Kalliojärven rannalla. (Suomen ympäristökeskus.)

Naapurinvaaralla on kaksi liito-oravan lisääntymis- ja levähdysaluetta, jotka on merkitty yleiskaavakarttaan. Laji asustaa mieluiten lehtipuu- ja sekametsissä, mistä löytyy sille sopivia kolopuita. Harmaalepän norkot ovat tärkeää ravintoa liito-oravalle. Liito-orava on itäinen laji ja Suomi sen läntisin asuinseutu. Liito-orava on rauhoitettu laji, jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä.

Huuskonniemen ja Rannankylän laajat peltoalueet ovat rikkaita linnustopaikkoja etenkin muuttoaikaan. Mujehoulun lahti avautuu aikaisin keväällä ja rannan lintutorni on kevätmuuton hieno seuranta-alue. Myös Naapurinlammen läheiset metsät ja pellot ovat tärkeitä linnustoalueita. Muuttoaikaan joutsenten, hanhien ja kurkien lisäksi muun muassa kapustarinta- ja suokukkoparvet pysähtyvät pelloilla ja Mujehoulun lahden ympäristössä. Naapurinvaaralla viihtyvät myös tilitilli ja pikkutikka. (Rajamäki 2010 ja Seitapuro 2005.)

Alueellisesti uhanalainen valkovuokko kukkii Naapurinvaaralla. Kuva Raimo Rajamäki.

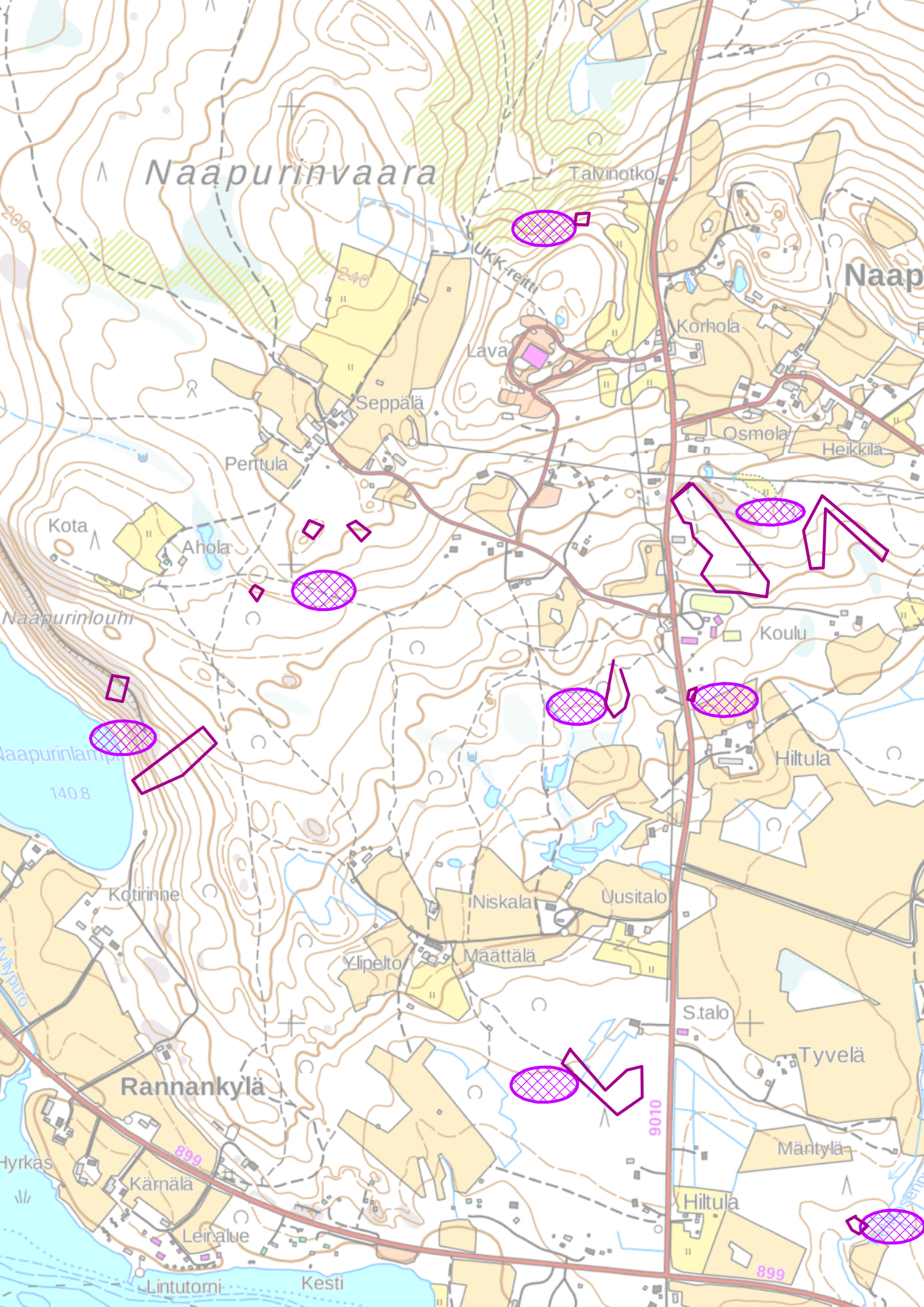

Kosteikkoa. Kuva Raimo Rajamäki.

Etelärinteen vanhaa laidunta. Kuva Liisa Korhonen.

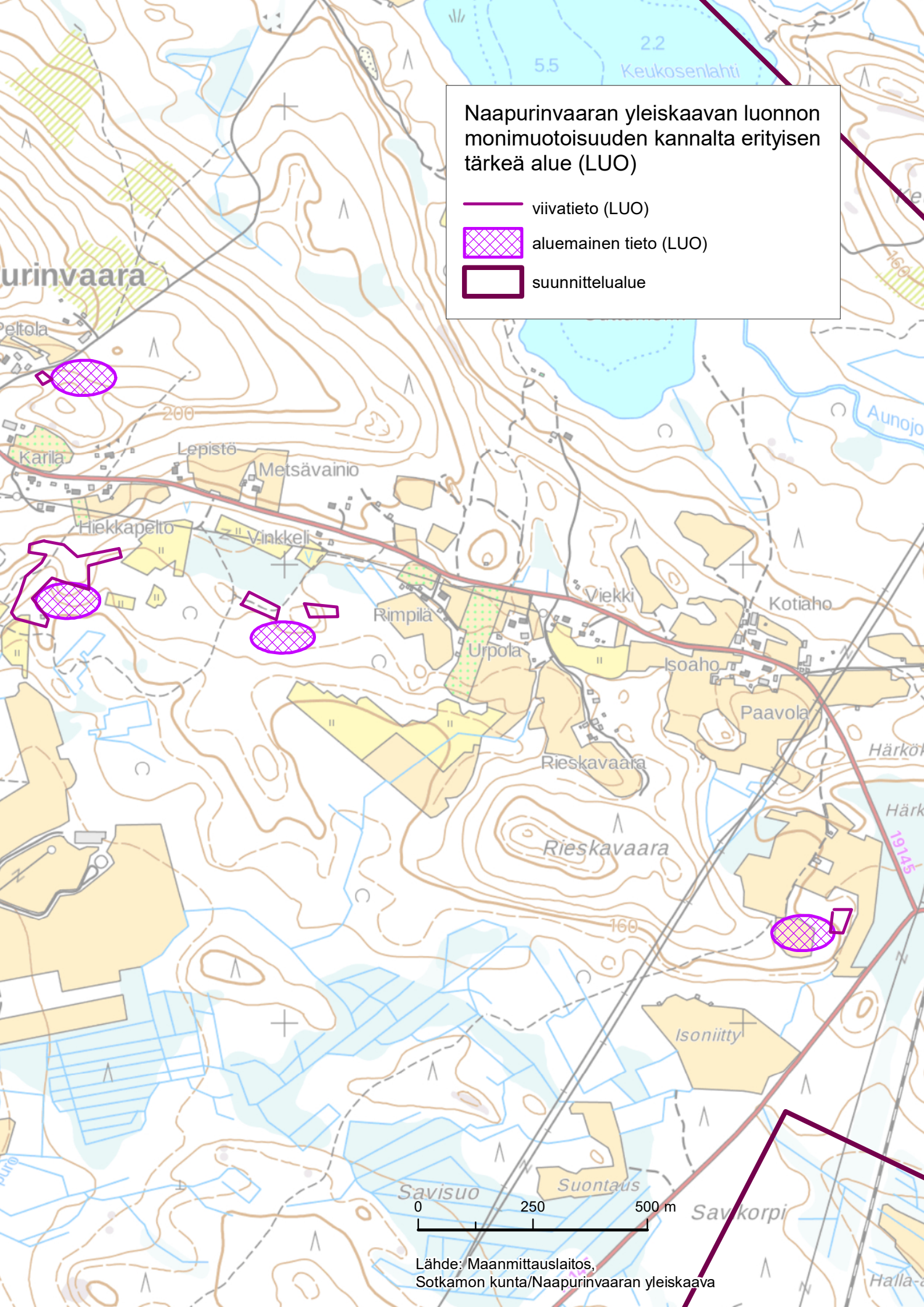

Naapurinvaaran yleiskaavan luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue (LUO)

- viivatieto (LUO)
- ▨ aluemainen tieto (LUO)
- ▭ suunnittelualue

Monimuotoinen puustoinen saareke peltojen reunalla. Kuva Sari Leinonen.

Avoimet, viljellyt pellot ovat oleellinen osa alueen arvokasta maisemaa. Maatalousympäristöjen monimuotoisuutta on pyritty edistämään muun muassa tunnistamalla kohteet paremmin. Naapurinvaaran luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmassa (2005) on esitetty 62 niin sanottua LUMO-kohdetta, joista puolet on perinnebiotooppeja, suurin osa hakamaita. Kohteet löytyvät tämän suunnitelman sivuilta 39–41.

Hakamaiden jälkeen yleisin tunnistettu LUMO-kohde alueella ovat peltojen puustoiset saarekkeet. Laiduntamisen tuloksena on syntynyt usein reunavyöhykkeitä, joiden avoimena pitämistä on saatettu jatkaa myös muun viljelyn yhteydessä etenkin tilakeskuksen läheisyydessä. Puusaarekkeet ja reunavyöhykkeet ovat tärkeitä luonnon monimuotoisuuden ja riistanhoidon kannalta. Löydetyissä LUMO-kohteissa oli myös pientareita ja kiviaitoja, joiden omaehtoisella hoitamisella voi lisätä hyödyllisten pölyttäjien määrää alueella. Näiden hoitoon voi hakea myös tukea.

Pyy. Reunavyöhykkeillä ja puusaarekkeilla on merkitystä myös riistanhoidon kannalta. Kuva Jouko Saastamoinen.

Helmipöllön kurkistus. Kuva Raimo Rajamäki.

Naapurinvaaralla oli vuosina 1995–2000 hyönteisseurantaa, jonka aikana tavattiin jopa 556 perhoslajia ja 49 ihmiselle elintärkeää pölyttäjähyönteislajia. Seurannassa katsottiin, mitä tapahtui Ellukan lepikkohaahan ja sen lähistön hyönteislajistolle, kun lähes umpeen kasvaneen haan laidunnus käynnistettiin uudelleen. Laidunnuksen loputtua lajisto oli taantunut nopeasti, mutta uudelleen käynnistetyn laidunnuksen myötä lajit alkoivat palata takaisin alueelle.

Naapurinvaaran perhoslajien suuri määrä kertoo suotuisasta pienilmastosta, kukkivien kasvien monipuolisuudesta ja lajeille sopivien alueiden kuten perinnebiotooppien runsaudesta. Jos yksittäisen alueen elinolosuhteet muuttuvatkin, pystyvät perhoset säilymään usein sen lähialueella. Niin sanottujen ydinalueiden säilyminen on kuitenkin tärkeää. (Leinonen ja Itämies 2011.)

Sotkamon metsäpeurat liikkuvat myös Huuskoniemen ja Rannankylän pelloilla. Kuva Sari Leinonen.

Loistokultasiipi. Kuva Seija Kemppainen.

Hyönteishotelli. Kuva Reima Leinonen.

Alueella on tavattu 556 perhoslajia, kuvassa matarakiitäjän toukka. Kuva Aili Jussila.

Pölyttäjät, kuten perhoset, vaikuttavat merkittävästi luonnonkukkien ja monien viljelykasvien menestymiseen, muiden eläinten ravinnonsaantiin ja siten koko luonnon tasapainoon.

Naapurinvaaran suotuisasta pienilmastosta kertoo alueella tavattu pakkasmittari, jonka yleinen esiintymisalue Suomessa ulottuu vain eteläiselle Pohjanmaalle saakka. Kasvillisuuden monimuotoisuudesta kertovat puolestaan savuleppämittari, vadelmavillaselkä, koivikkopörhömittari ja hakamailla viihtyvä herukkaperhonen.

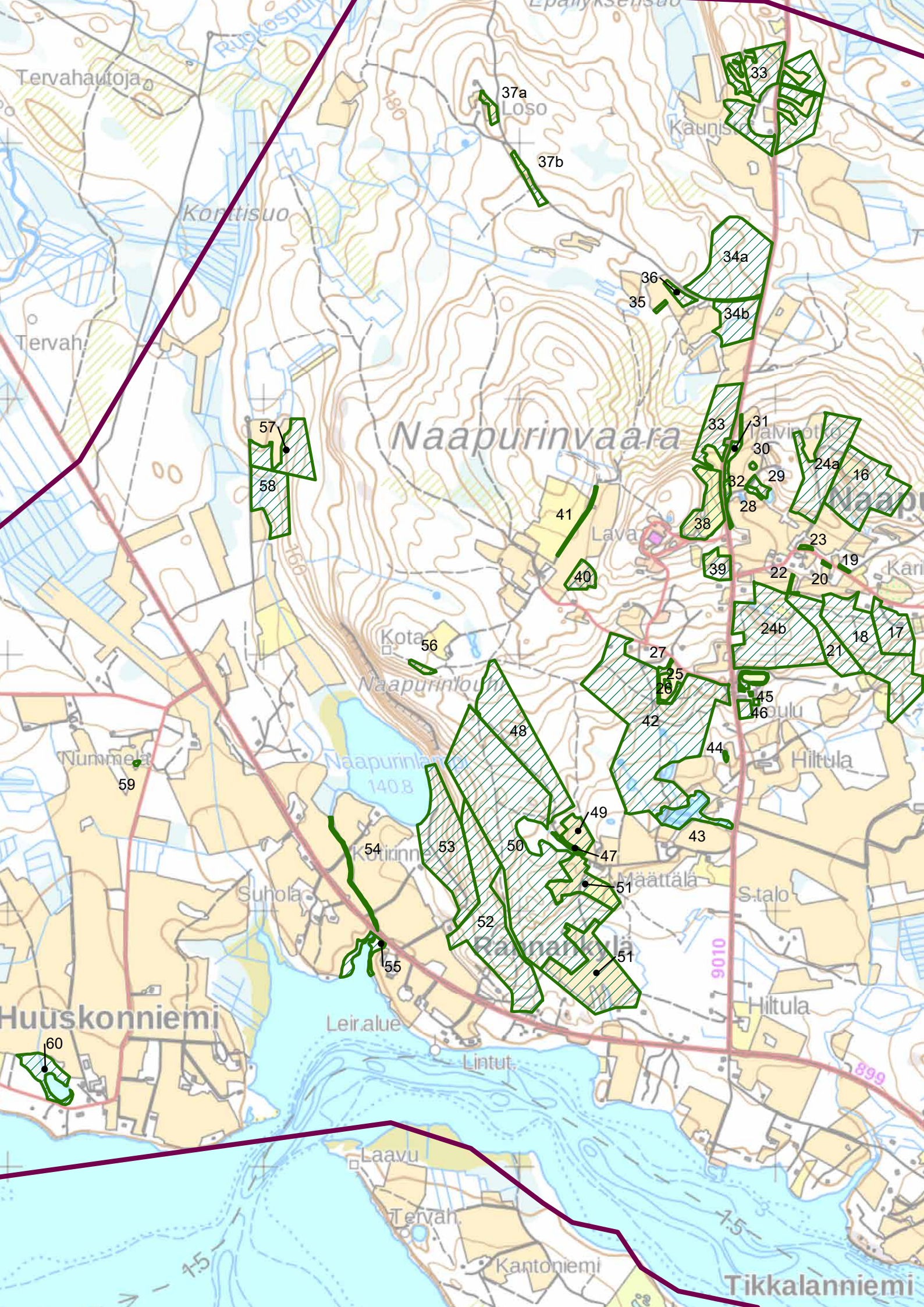

LUMO-kohteet Naapurinvaaralla

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Naapurinvaara /Hanna Seitapuro 2005

Nimi	Kohdenro	Elinympäristö	Hoito	Ala ha
Aholan niitty	56	perinnebiotooppi	raivaus + niitto	0,22
Harjanteen lepikkohaka	53	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	7,02
Heikkilän haka	18	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	7,10
Heikkilän maitolaiturin niitty	19	muu	niitto	0,05
Isoahon puustoinen saareke	10	perinnebiotooppi	raivaus + niitto	0,61
Kauniston kiviaita	35	muu	raivaus + niitto	0,08
Kauniston lepikkohaata	33	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	11,56
Kauniston metsälaidun	34b	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	2,41
Kauniston metsälaidun	34a	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	7,00
Kauniston puustoinen saareke	36	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,42
Keskitalon haka	24b	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	8,44
Keskitalon haka	24a	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	5,14
Keskitalon kiviaita ja -rauniot	25	muu	raivaus + niitto	0,24
Keskitalon puustoinen saareke	26	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,06
Keskitalon reunavyöhyke	27	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,15
Korholan lammashaka	29	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	0,32
Korholan mäntysaareke	30	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,05
Korholan piennar	32	muu	niitto	0,21
Korholan reunavyöhyke	31	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,42
Korholan rinnenitty	28	perinnebiotooppi	niitto	0,13
Kotiahon inkkarikylä	3	perinnebiotooppi	raivaus + niitto	0,61
Kotiahon keinukoivun saareke	1	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,06
Kotiahon lepikkosaareke	2	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,08
Kotiahon rantaniitty	5	kosteikko	raivaus + laidunnus	1,23
Kotiahon reunavyöhykkeet	04b	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,26
Kotiahon reunavyöhykkeet	04a	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,23
Kukkulan haavikko	20	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,04
Kunnaan haka ja pihaketo	48	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	6,90
Kunnaan koivukuja ja kiviaita	47	muu	raivaus + niitto	0,12
Kunnaan kukkapelto	49	muu	niitto	1,14
Lamminrannan kosteikko	60	kosteikko	muu	1,53
Lamminrannan metsälaidun	58	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	3,10
Loson niityt	37a	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus / niitto	0,36
Loson niityt	37b	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus / niitto	0,56
Metsolan metsälaidun	57	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	3,12
Metsävainion ent. pelto ja puusaareke	15	muu	raivaus + niitto	1,92
Myllypuro	54	vesiuoma pientareineen	muu	0,48
Myllypuron suisto	55	kosteikko	muu	0,84
Naapurin metsälaidun	52	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	9,64
Niskalan haka	42	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	18,78
Niskalan lammet	43	kosteikko	raivaus	1,71
Nummelan puustoinen saareke	59	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,03
Nv koulun niityt	45	muu	niitto	0,35
Nv vanhan koulun haka ja niityt	46	perinnebiotooppi	raivaus + niitto	0,34
Osmolan haka	21	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	2,81
Osmolan kiviaita	22	muu	raivaus + niitto	0,06
Osmolan lato ja niitty	23	muu	raivaus + niitto	0,06
Paavolan haka	9	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	5,98
Paavolan latosaareke	8	muu	raivaus + niitto	0,12
Paavolan puustoinen saareke	6	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,03
Paavolan reunavyöhykkeet	07a	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,19
Paavolan reunavyöhykkeet	07b	reunavyöhyke	raivaus + niitto	0,54
Peltolan haka ja metsälaidun	16	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	5,93
Peltolan lepikkohaka	17	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	2,44
Pertunmäen niitty	40	perinnebiotooppi	raivaus + niitto	0,92
Rimpilän haka	14	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	1,58
Rimpilän ja Urpolan välinen piennar	13	muu	raivaus + niitto	0,15
Sarkkilan niitty	61	perinnebiotooppi	niitto	0,03
Seppälän karjakuja	41	muu	raivaus + niitto	0,27
Tenetin suojavyöhykkeet	62	muu	niitto	0,64
Urpolan ent. pelto	12	muu	niitto	1,71
Urpolan haka	11	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	6,76
Vaaran haka	39	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus / niitto	1,01
Vaaran niitty	38	perinnebiotooppi	raivaus + niitto	2,65
Viitalan lampi	44	kosteikko	raivaus	0,05
Ylipellon ent. pellot	51	muu	raivaus + laidunnus / niitto	6,34
Ylipellon ent. pellot	51	muu	raivaus + laidunnus / niitto	2,59
Ylipellon haka	50	perinnebiotooppi	raivaus + laidunnus	23,96

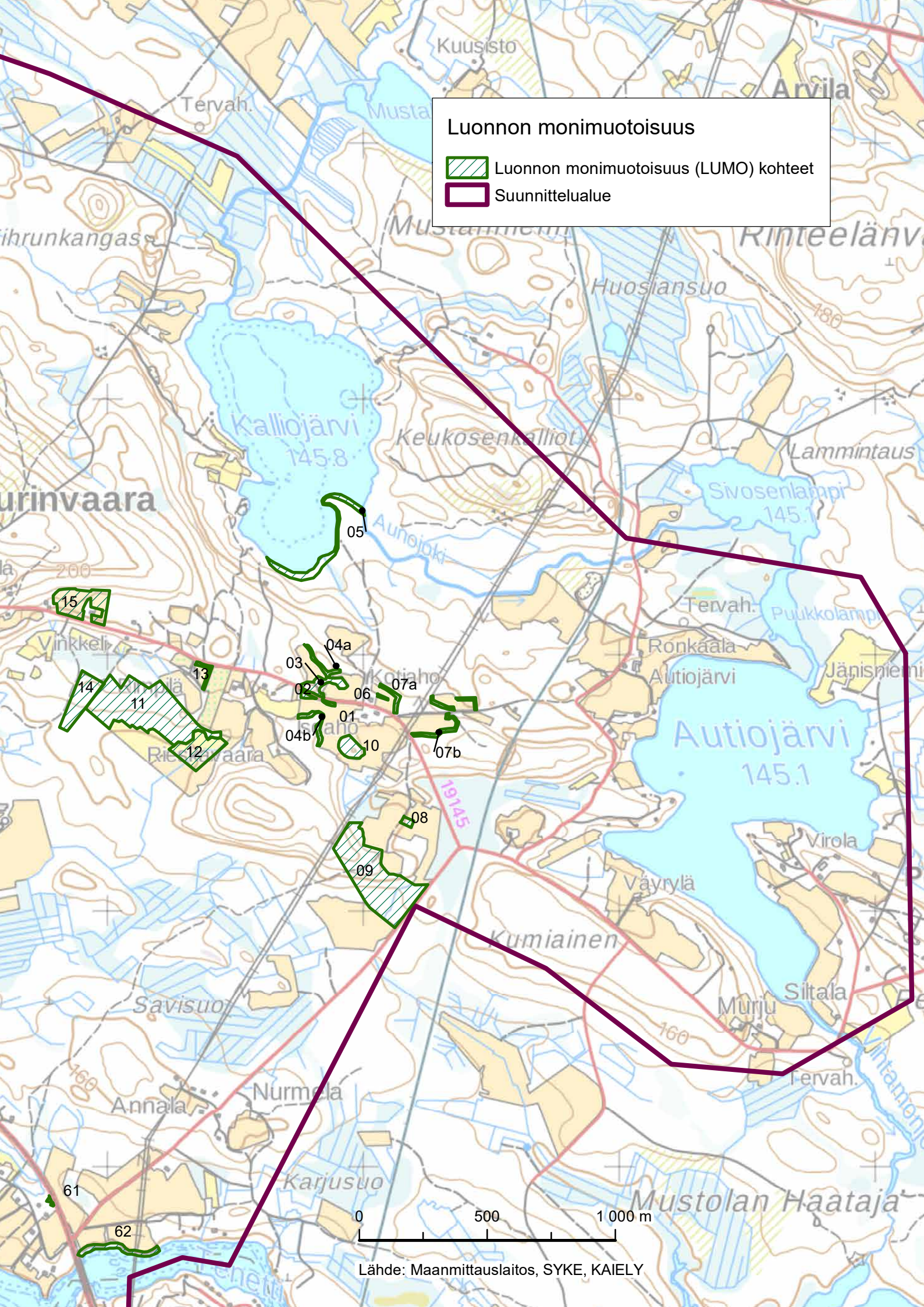

Luonnon monimuotoisuus

- Luonnon monimuotoisuus (LUMO) kohteet
- Suunnittelualue

Rakennettu kulttuuriympäristö

Museovirasto on arvottanut vuonna 2009 Naapurinvaaran kylän yhdeksi RKY -kohteeksi (valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö) kuvaten kohdetta näin: ”Naapurinvaaran kylä on kylä- ja maisemarakenteeltaan kainuulaisen vaarakylän erinomainen edustaja. Vaarakylä on keskittynyt Nuasjärven pohjoisrannalta nousevan Naapurinvaaran laelle. Vaaran rinteet ovat ilmastollisesti maanviljelykselle edullisia. Talot sijaitsevat nauhamaisesti kylätien varsilla. Rakennuskanta on osin sotien jälkeiseltä ajalta, mutta maisemakuvaan hyvin soveltuvaa. Kainuun vanhimpiin asutusalueisiin kuuluvan Sotkamon Naapurinvaaran seudulla oli pysyvää asutusta jo 1500- ja 1600-luvulla. Sijainti tärkeän Oulujoen vesireitin varrella muovasi alueesta satama- ja risteyspaikan. 1800-luvulla tervanpolton huippukaudella Naapurinvaaran kylässä oli kymmenkunta tilaa sekä muutamia torppia ja pienempiä tiluksia.” (Museovirasto 2009.)

Valtioneuvoston päätöksessä 22.12.2009 todetaan RKY 2009 -kohteista seuraavaa: ”Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt edustavat maamme kehitysvaiheita ja ovat historian kuvastajia. Kyse on sekä perinteen säilyttämisestä että alueiden kehittämistä niiden ominaisuutensa ja erityispiirteitä vahvistavalla ja niihin

Vaaranlaen viljavia pelloja. Kuva Liisa Korhonen.

Pihapiirejä kylätien varrella. Kuva Liisa Korhonen.

Korhola 1938. Kuvaaja Erkki Mikkola. Kainuun Museon kuva-arkisto.

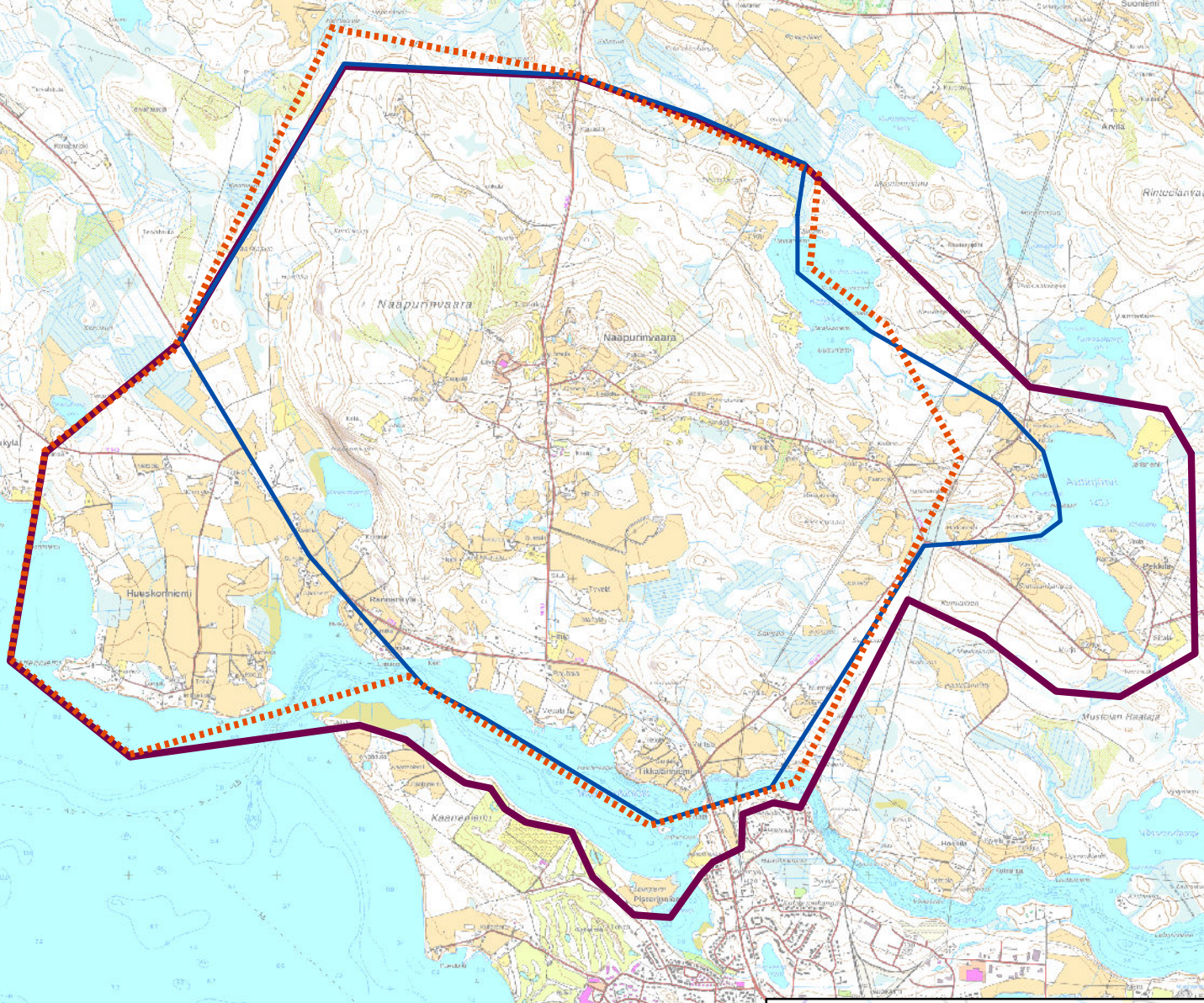

Merkittävät kulttuuriympäristöt

 Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue

 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY)

 Suunnittelualue

Lähde: KAIELY, Maanmittauslaitos

Lähde: Maanmittauslaitos

sopeutuvalla tavalla. On tärkeää, ettei näillä alueilla tapahdu muutoksia tai rakentamista, joka on olennaisesti ristiriidassa niiden kulttuuriympäristöarvojen kanssa. Tavoitteena on valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rakenteen, kylä- ja kaupunkikuvan sekä alueilla jo olevien rakennusten ja ympäristön säilymisen turvaaminen sekä mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Säilyttämisen ja muutosten laajuus ja sisältö ratkaistaan kaavoituksen kautta. Kaikilla kaavatasoilla on tärkeää huolehtia siitä, että ratkaisut eivät ole ristiriidassa valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen ominaisluonteen ja erityispiirteiden kanssa.” (Valtioneuvosto 2009.)

Naapurinvaaran valtakunnallinen maisema-alue on rajaukseltaan laajempi kuin kylän keskeisimmille alueille sijoittuva RKY 2009 -alue. Ympäristöministeriö huomioi myös rakennuskannan laadun arvottaessaan valtakunnallisia maisema-alueita. Se toteaa, että ne ovat maaseutumme edustavimpia kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. (Ympäristöministeriö 2013)

Naapurinvaaran asutus on keskittynyt nauhamaisesti teiden varsille ja peltojen läheisyyteen. Pääosin rakennuskanta on sodanjälkeistä ja uutta rakentamista. Tehty yleiskaava kertoo uusista rakennustarpeista.

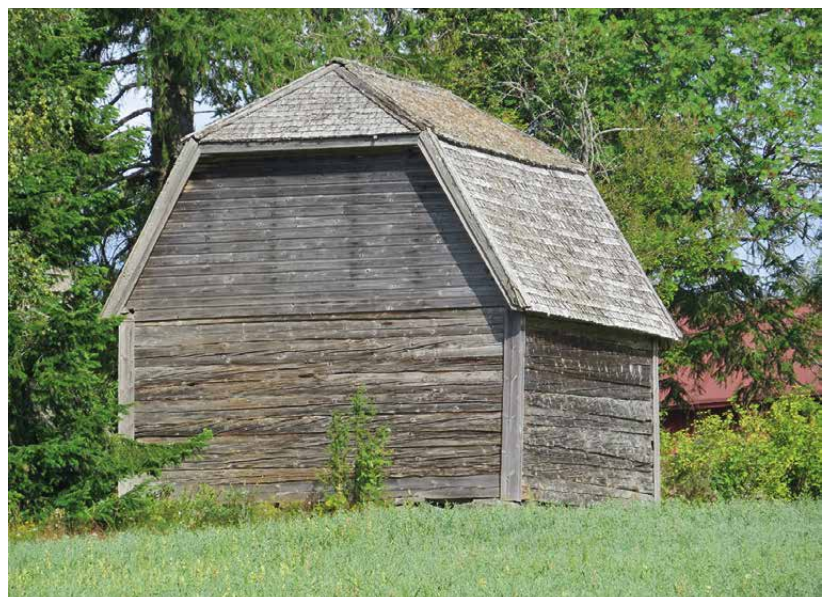
Suunnittelualueella on runsaasti arvokkaita rakennuksia. Naapurinvaaran laella sijaitsevat Korholan kantatilan komea kivinavetta ja erikoinen päremansardikattoinen vilja-aitta. Naapurinvaarantieltä Pekkilään kulkeva Vaarantie tuo rakennusperinnön lähelle kulkijaa menen aivan Keskitalon arvokkaan pihapiirin, Osmolan kauniin puutarhamaisen pihapiirin, sekä Isoahon, Kotiahon ja Paavolan pihapiirien ohitse.

Vaarantie tuo rakennusperinnön lähelle kulkijaa. Kuva Liisa Korhonen.

Korholan komea kivinavetta. Kuva Liisa Korhonen.

Korholan päremansardikattoinen vilja-aitta. Kuva Liisa Korhonen.

Muita arvokkaita rakennuksia tai pihapiirejä alueella ovat ainakin Kestin torppa Rannankylällä, Kunnas, Määttälä, Ylipelto, Loso ja Naapurinvaaran vanha koulu Naapurinvaaralla, Aholan torppa, Perttula ja Seppälä Perttulantiellä, Sarkkila ja Tikkalanniemi-Sillankorva Tikkalaniemellä, Mustanniemi Kalliojärvellä. Autiojärvellä sijaitsevat Murju sekä Autiojärvi ja Ronkaala kahden kivinavetan pihapiirineen. Huuskonniemessä on rakennusteknisesti arvokas Kärennivun huvila. Alueella on useita vanhoja aittoja, latoja, riihiä, luhteja ja pajoja, joista mainittakoon Tikkalanniemen riihilato, joka on perimätiedon mukaan säästynyt isovihan aikaiselta hävitykseltä ja olisi näin todella vanha.

AIV-torni kertoo maatalouden historiasta. Kuva Liisa Korhonen.

Sotkamon kulttuuriympäristöohjelmassa on kerrottu alueen kymmenistä arvokkaista rakennuksista ja pihapiireistä elävällä tavalla. Julkaisussa on paljon kiinnostavaa ja ainutlaatuista tietoa rakennusten ja seudun historiasta sekä hoito-ohjeita rakennuksille.

Vuonna 2020 voimaan tullessa Kainuun maakuntakaavassa Naapurinvaaran kylä on osoitettu valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuurihistorialliseksi alueeksi. Naapurinvaaran yleiskaavassa suojeltaviksi rakennuksiksi on osoitettu työväentalo ja huvikeskus.

Huuskonniemen omaperäistä perinnerakentamista. Kuva Liisa Korhonen.

Maatilojen talousrakennukset ovat merkittävä osa perinnemaisemaa myös Tikkalaniemellä. Kuva Liisa Korhonen.

Naapurinvaaran työväentalo. Kuva Sari Leinonen.

Näkyvällä paikalla Naapurinvaarantien varrella jyrkässä rinteessä sijaitseva Naapurinvaaran työväentalo on vanhin pystyssä oleva Sotkamon työväentalo. Talon vanhin osa on vuosilta 1909–1912, uudempi 1926. Rakennuksessa on kolme huonetta, sali, lukusali ja ”kyökki”. Talossa pidettiin iltamia, esitettiin näytelmiä ja 1950-luvulla jopa elokuvia. Naapurinvaaran työväenyhdistys vuokrasi taloa myös muiden yhdistysten käyttöön esimerkiksi veistokoulua ja juhannusjuhliä varten. Toiminnan hiivuttua talo lahjoitettiin vuonna 2006 alkuperäisen kantatilan omistajille. (Tervo 2008, Kainuun Museo 2006.)

Naapurinvaaran laella sijaitsee Naapurinvaaran Huvikeskus. Vaaranlakea on käytetty juhla- ja kokoontumispaikkana niin kauan kuin seudulla on asuttu. Ensimmäinen merkintä Naapurinvaarasta huvipaikkana on vuodelta 1887. Silloin Korholan maista lohkaistiin 20 aarin suuruinen palsta haminamaaksi yhteiseen käyttöön. Paikalla on myös matkailuhistoriaa. Muun muassa Kajaanin herrasväki saapui höyrylaivojen

aikaan nauttimaan kesäpäivistä vaaraisemissa nousten rinnettä Nuasjärveltä vaaralle. Matkasuuntia Suomessa 1888–1890 -kirjassa annettiin tarkkoja ohjeita, kuinka seudun maisemia saattoi päästä ihailemaan.

Naapurinvaaran laen tanssipaikalle rakennettiin ensimmäinen oikea rakennus vuonna 1946 SKDL:n Naapurinvaaran yhdistyksen toimesta, sen korvasi ny-

kyinen lava vuonna 1959. Sotkamon Nuorisoseura ry osti keskuksen vuonna 1991. Tanssilavan läheisyydessä toimi myös kesäteatteri vuosina 1984–1991. Nykyään ”Napiksen” tanssilava on nykyaikainen remontoitu Huvikeskus, jossa käy vuosittain noin 40 000 asiakasta, ja se on saanut lukuisia alan tunnustuksia. Sotkamon Nuorisoseura pyörittää tanssilavaa talkoovoimin. (Sotkamon Nuorisoseura 2011, Tervo 2008.)

Huvikeskukselta avautuva maisema ihastuttaa kävijöitä niin kesällä kuin talvellakin. Kuva Liisa Korhonen.

JUHANNUS NAAPURINVAARALLA, NYKYAIKAISIMMASSA JA

Perjantaina kesäkuun 12. pnä

KAINUUN KAUNEIMMASSA HUVIKESKUKSESSA

Naapurivaaran huvikeskuksen vuoden 1960 juhannusjuhlan esiintyjäkaartiin kuuluivat Annikki Tähti ja Georg Ots. Kuvaaja Yrjö Lintunen. Kuva Kansan Arkisto.

Napiksen tanssilavalla. Kuva Aili Jussila.

Naapurivaaran lava
TANSSIT lauantaina kello 20—01,
 sunnuntaina kello 20—24
BELL BOYSIN TANDISSA
 OULULAISEN BELL BOYSIN TANDISSA
 LINJA-AUTOKULJETUKSET lauantaina Kajaanin linja-
 autoasemalta klo 19.30, Ristiärveltä klo 18.00, Tipasojalta
 autoasemalta klo 19.30, Sotkamon torilta klo 19.30, alkaen, sunnuntaina
 linja-autoasemalta klo 18.30, Juurikkalahdesta klo
 autoasemalta klo 19.30 alkaen.

NAAPURINVAARAN LAVALLA
 tanssitaan lauantaina 20—01 ja
 sunnuntaina 20—24.

Tahdin takaa lauantaina Anttosen yhte ja
 sunnuntaina Sini Fojat.
 Lauantaina Kajaanin linja-autoasemalta molempina iltoina 19.30,
 Lauantaina Hiisijärveltä 19.30 (Kaitaansalmen kautta), Tipas-
 ojalta 19 ja Sotkamon torilta 19.30 alkaen. Sunnuntaina Savi-
 ahosta 19.30 (Juurikkalahden kautta) ja Sotkamon torilta 19.30
 alkaen.

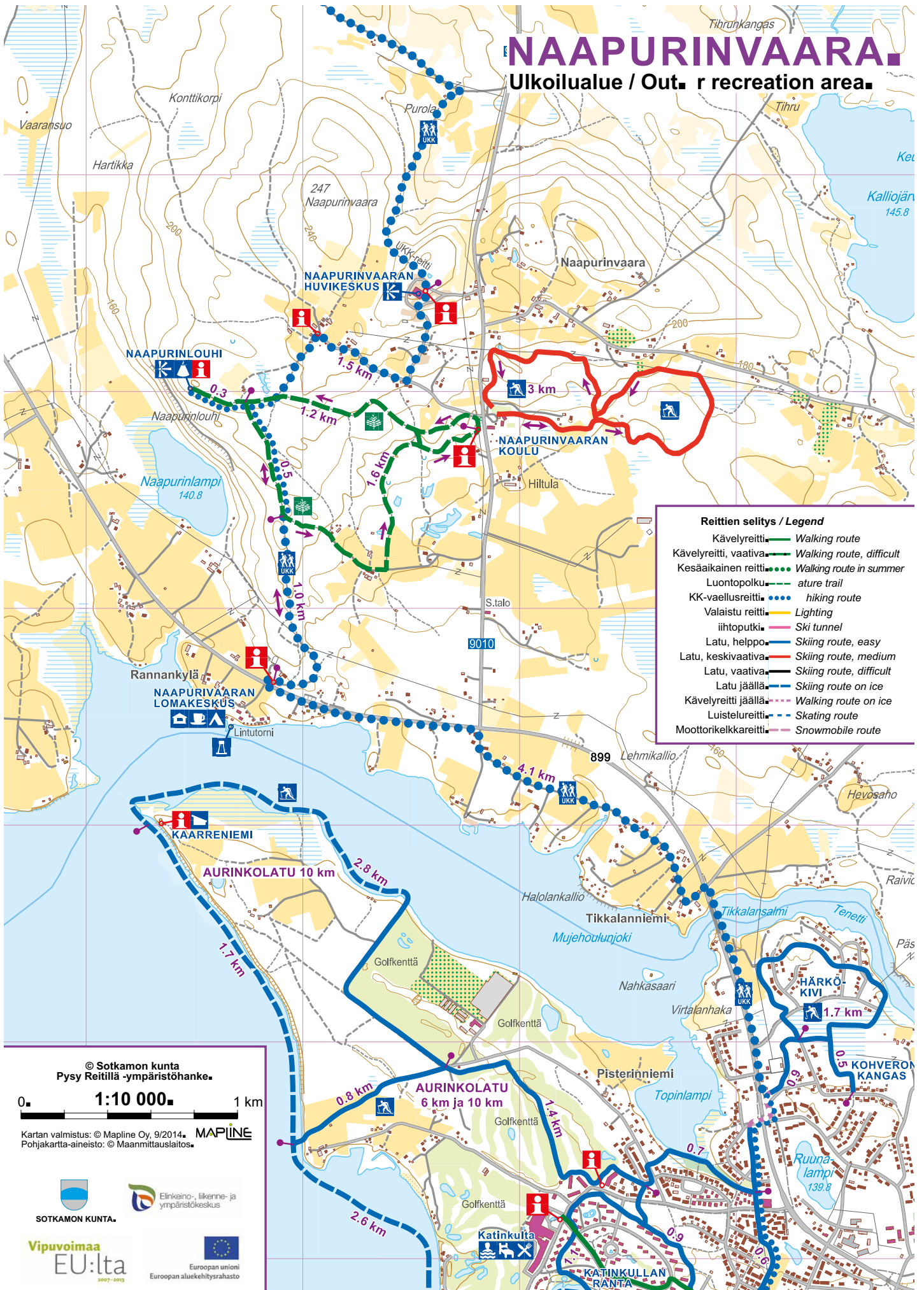

Naapurivaaran Huvikeskus. Kuvaaja Jyrki Makkonen. Sotkamon Nuorisoseuran arkisto.

NAAPURINVAARA

Ulkoilualue / Outdoor recreation area

Reittien selitys / Legend

- Kävelyreitti — Walking route
- Kävelyreitti, vaativa — Walking route, difficult
- Kesäaikainen reitti — Walking route in summer
- Luontopolkku — nature trail
- KK-vaellusreitti — hiking route
- Valaistu reitti — Lighting
- iihtoputki — Ski tunnel
- Latu, helppo — Skiing route, easy
- Latu, keskivaativa — Skiing route, medium
- Latu, vaativa — Skiing route, difficult
- Latu jäällä — Skiing route on ice
- Kävelyreitti jäällä — Walking route on ice
- Luistelu reitti — Skating route
- Moottorikelkkareitti — Snowmobile route

© Sotkamon kunta
Pysy Reitillä -ympäristöhanke.

0 1:10 000 1 km

Kartan valmistus: © Mapline Oy, 9/2014. MAPLINE
Pohjakartta-aineisto: © Maanmittauslaitos.

Lepikon lenkillä ja muut luontopolut

Tanssilava, Naapurivaaran Lomakeskus ja Vuokatin matkailualueen läheisyys tuovat jo nyt paljon kävijöitä kylälle. Naapurinvaaran monimuotoiseen luontoon, maisemiin ja laidunalueisiin on helppo tutustua polkuverkoston ansiosta. Polkujen ja laidunten yhdistäminen nähtävyydeksi oli yksi suunniteltu toimenpide kylämaiseman tavoitesuunnitelmassa ja se on siis toteutunut.

Keskeiselle polulle, Lepikon lenkille, voi lähteä Naapurinvaaran koululta, Perttulan pihapiirin viereiseltä P-alueelta tai Pohjavaarantien varrelta Naapurinvaaran Lomakeskusta vastapäätä. Polku vie Naapurinlouhen huipulle hoidossa olevien laitumien, kuten Naapurin metsälaitumen ja Ylipellon lepikkohaahan poikki. Naapurinlouhella on kota ja sieltä avautuu komea näköala Rannankylälle ja Nuasjärvelle. Polun pituus on 3,4 km, kodalla käyden 3,9 km. Polun alussa, Naapurinvaaran koulun lähellä, on 0,8 km pituinen lasten lenkki, jossa on lapsille suunnattuja infotauluja. UKK-vaellusreittiä voi kulkea Tikkalaniemestä Rannankylän ja Naapurinvaaran kautta Losolle saakka. Talvisin koululta lähtee 2,5 kilometrin pituinen latulenkki. Kaarreniemessä on laavu.

Pohjavaarantiellä sijaitsevan Naapurinvaaran lomakeskuksen rannassa on kaikkien käytössä oleva lintutorni, jonka opasteissa kerrotaan mielenkiintoisesti seudun monipuolisesta linnustosta. Lintutornista on näkymät Nuasjärvelle ja Huuskonniemelle.

Erikoisuutena kerrottakoon, että 1976 kylälle perustettiin joitakin vuosia toiminut Naapurinvaaran Luonto- ja leikkipuisto. Puisto sijaitsi aivan Pohjavaarantien varrella, Naapurinvaaran etelärinteellä kahden pellon välissä. Puistossa laidunnettiin lampaista, vasikoita, vuohia ja jopa poroja. Kävijöitä tutustutettiin alueen geologiaan, laiduntaviin eläimiin, luonnonvaraisiin kasveihin ja paikalle istutettuihin kasveihin. (Sorjamaa 1980.)

Lepikon lenkillä saadaan kulkea hoidossa olevien metsälaitumien halki. Kuva Liisa Korhonen.

Naapurinlouhella on kota ja sieltä avautuu komea näköala Rannankylän suuntaan. Kuva Marjut Kokko.

Helposti saavutettava lintutorni Naapurinvaaran lomakeskuksen rannassa. Kuva Liisa Korhonen.

Huuskolan Jäätelön kahvila. Kuva Liisa Korhonen.

Rusasen tilan mansikkaviljelmiä. Kuva Markus Rusanen.

Tololan tallin hevosenergiaa. Kuva Tololan talli.

Toimeliasta kyläelämää ja vireää yrittäjyyttä

Naapurinvaara on houkutteleva ja elinvoimainen asuinalue. Suunnittelualueella on noin 190 taloa ja noin 400 asukasta. Vapaa-ajan asuntoja alueella on 70.

Suunnittelualueella on noin kymmenen toimivaa maatilaa, joilla on peltoja viljelyksessä myös alueen ulkopuolella ja toisaalta alueella on myös peltoja, joita viljelee kylän ulkopuolella sijaitseva tila. Lypsykarjatiloja on neljä. Eläinmäärältään tilat ovat isoja, pienimmässäkin on muutamia kymmeniä lemmiä ja suurimmassa lähes sata.

Tiloilla viljellään nurmea, rehua ja viljaa, kasvinviljelytiloja on neljä, puutarhatiloja yksi. Ohran ja kauran ohella viljellään myös vehnää. Osa alueen nurmista ja pelloista on luomutuotannossa. Tilat ovat rehu- ja eläintuotannon osaamisessa Kainuun kärkeä ja Ari Korhosen Viitalan tila palkittiin vuonna 2017 Suomen parhaana nurmenviljelyn kehittäjänä ja osajana. Suunnittelualueella on puolenkymmentä maatilakytkeistä yritystä.

Huuskolan lypsykarjatilalla jalostetaan maitoa monenlaisiksi herkuiksi. Tunnetuimmat niistä ovat Huuskolan jäätelöt, joita voi käydä nauttimassa vaikkapa tilakeskuksen kahvila-/myymälärakennuksessa. Kauniissa maalaismaisemissa sijaitsevasta kahvilasta on tullut suosittu käyntikohta myös matkailijoiden parissa. Koska maatalouselinkeino on muovannut vuosisatojen saatossa Huuskonniemen avoimet maisematilat, niiden arvot pystytään turvaamaan vain jatkamalla peltojen aktiivista viljelyä. Tätä tukee parhaiten Huuskolan tilan kaltainen innovatiivinen jatkojalostustuotteiden ja palvelujen kehittämistyö.

Marjatilalla Rusasen mansikat on toiminut alueella jo 40 vuotta. Marjojen viljelyn ohella se harjoittaa myös pienimuotoista matkailutoimintaa.

Huuskonniemellä on toiminut vuodesta 1998 lähtien Tololan talli, joka tarjoaa hevosten täysihoitopaikkoja. Tällä het-

kellä tallilla on hoidossa noin 15 hevosta. Tallin toimintaa tullaan laajentamaan eläinavusteisen kuntoutuksen suuntaan.

Suunnittelualueella on lisäksi ainakin kaivinkone- ja maansiirto- sekä LVI-alan yrittäjyyttä. (Sotkamon kunnan maaseutupalvelut).

Pohjavaarantien varrella Nuasjärven rannalla on toiminut vuodesta 1999 lähtien Naapurivaaran Lomakeskus tarjoten kahvila-, ruokailu- ja pitopalveluja päärakennuksessa sekä majoitusta mökeissä ja caravan-alueella. Tällä toiminnalla on pitkät perinteet, olihan samalla paikalla jo 1600-luvulla Kärnälän kesti-kievari. Muuallakin suunnittelualueella on tarjolla vuokrattavia loma-asuntoja.

Lomakeskuksen rannassa on yleisessä käytössä oleva lintutorni, josta käsin voi tarkkailla mm. alueen runsaita kevät- ja syysmuuttoja. Lintutorni lisää omalta osaltaan kylän kiinnostavuutta luontoharrastajien käyntikohteena.

Lepikon lenkin etappipaikassa, Naapurinlouhen kodalla, järjestetään usein retkeilyyn yhdistettyjä ulkoilmatapahtumia. Naapurinvaaran huipulla sijaitseva tanssilavojen valtakunnallista kärkeä-edustava Naapurinvaaran Huvikeskus, ”Napis”, toimii monenlaisten tapahtumien järjestämispäikkana ympäri vuoden.

Kylältä on löytynyt aina ammattiosaimista. Kalliojärvellä on toiminut Mustaniemen paja, Naapurinvaaralla kylämeijeri ja Autiojärvellä kotitarvemylly. Kolmellakymmenellä jäsentilalla oli karjantarkkailuyhdistys ja vuonna 1912 perustetulla maamiesseuralla kolme erillistä koneosuuskuntaa. Tikkalanniemessä on ollut 1800-luvun lopussa kauppa ja Hiltulan talon mailla 1919 perustettu osuuskupan haaraliike.

Naapurinvaaralla toimii Naapurinvaaran Vesiosuuskunta, jonka alueella on sekä vesi- että viemärijohtoverkosto. Verkostot eivät yllä koko suunnittelualueelle. Muita alueella toimivia yhdistyksiä ovat Naapurinvaaran kyläyhdistys, Naapurinvaaran ja Sotkamon Nuorisoseurat sekä metsästysseura Naapurinvaaran-Torinkylän Erä ry.

Naapurivaaran Lomakeskus Nuasjärven rannalla.
Kuva Naapurivaaran Lomakeskus.

Alueen elinvoimasta kertoo toimiva kyläkoulu, Naapurinvaaran koulu, jota kävi 2017–2018 lukuvuonna 46 oppilasta (luokat 1–6). Koulun perusti kirjailija ja kansanperinteen kerääjä, Heikkilän talon isäntä Heikki Meriläinen, lasketuaan kylässä olevan 186 kouluikäistä lasta. Koulun perustamisvaiheet ovat värikkäät. Koulu toimi 25.1.1987 lähtien Heikkilän talossa. Varsinainen koulurakennus rakennettiin kirkon hirsistä. Rakennus valmistui vuonna 1894, mutta paloi jo 1919 ja koulu siirtyi Korholan taloon vaaran korkeimmalle laelle. Seuraava hirsikoulu valmistui vuonna 1923, rakennuksen tyyli viittaa kansallisromantiikkaan ja nikkarityyliin. Koululla vietettiin vuosien varrella lukuisia

tilaisuuksia kuten Valon juhlaa vuonna 1949 sähköjen tullessa Naapurinvaaralle. Vanha koulurakennus jäi sittemmin pois käytöstä aikanaan epäonnistuneen remontin vuoksi. Ala-aste toimii sen viereen vuonna 1957 rakennetussa koulussa. (Tervo 2008, Vinha-Mustonen 1987.)

Puusepänerastas Vaaksa kunnosti vuonna 2017 vanhan koulurakennuksen toimitiloikseen perinnerakentamista kunnioittaen. Vanhan veistoluokan ja liikuntasalin muodostama yhtenäinen tila mahdollistaa ammattimaisen puusepäntoiminnan harjoittamisen sekä pienryhmille suunnattujen käsi- ja puutyökurssien järjestämisen.

Puusepänerastas Vaaksan kesällä 2019 uusittua julkisivua. Kuva Liisa Korhonen.

Nuorisoseuralaisia Toimelan edustalla 1940-luvulla. Rakennus sijaitsi eri kohdassa kuin nykyinen Toimela Naapurinvaarantien varrella. Kuvaaja tuntematon. Markku Karjalaisen kotialbumi.

Naapurinvaaran oppilaat vuonna 1924. Kuvaaja tuntematon. Markku Karjalaisen kotialbumi

Koulun oppilaat perunannostotalkoissa vuonna 1958. Lisäksi taksvärkkiin kuului tuoda koululle puolukoita muutama litra per oppilas. Kuvaaja tuntematon. Markku Karjalaisen kotialbumi.

Naapurinvaaralaisia: Taikojen Lönnrot

Naapurinvaaralla asunut Heikki Meriläinen (1847–1939) oli kouluja käymätön talonpoika ja seppä, joka opetti kirjoittamaan 30-vuotiaana. Meriläinen kiinnostui kansanperinteestä niin, että keräsi Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle 10 vuoden aikana Kainuuta, Lappia ja Vienan Karjalaa kiertäen merkittävän, 4439 yksikköä käsittävän arkiston kansanperinnettä, etenkin taikoja ja loitsuja. Meriläisellä oli omia näkemyksiään Kalevalasta ja hänen tavoitteena oli kirjoittaa eräänlainen oma tekstien käärö. Hän saikin lisänimen Taikojen Lönnrot. Meriläinen kirjoitti itse 21 julkaistua tekstiä tai romaania, joista osa on elämäkerrallisia, kuten Kuppari-Maija ja Korpelan seppä. (Kurki 2002.)

3. Suunnitelma

Metsälaidun, jolla laidunnus on juuri alkamassa tauon jälkeen. Kuva Aili Jussila.

Hoitosuositukset

Maisemanhoitoalueille tehdään paikallisiin näkemyksiin perustuvia hoitosuosituksia, joiden tarkoitus on osoittaa hoidettavia kohteita ja kannustaa kaikkia alueen toimijoita maisemanhoitoon. Suosituksia voidaan käyttää myös taustatietona tehtäessä tilakohtaisia maa- ja metsätaloussuunnitelmia.

Tässä suunnitelmassa esitetyt hoitosuositukset on laadittu aiempiin suunnitelmiin ja kartoituksiin nojaten yhteistyössä kyläläisten ja muiden sidosryhmien kanssa. Suositusten toteuttaminen on vapaaehtoista.

Hoidon päämäärä

Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman päämääränä on edistää lukuisten aluetta koskevien suunnitelmien, kaavojen sekä kyläläisten toiveiden toteutumista. Suunnittelualueen tilat ovat pääosin yksityisomistuksessa, valtion metsää alueella ei ole. Yritykset, yhteisöt ja Sotkamon kunta omistavat yksittäisiä tiloja ja alueella on myös joitakin yhteisiä alueita. Rai-vaaminen, niitto ja muu maisemanhoito vaativat aina maanomistajan suostumuksen.

Aluetta koskevissa selvityksissä ja kyläläisten näkemyksissä toistuvat maiseman kannalta keskeisinä ongelmina peltojen poistuminen käytöstä tai peittyminen näkyvistä, laidunnuksen väheneminen, pusikoituminen ja sitä kautta maiseman umpeenkasvu. Myös peltojen metsitys tulee esiin. Uutena ongelmana tätä suunnitelmaa tehtäessä nousivat esiin vieraslajit.

Näkymät ja avoin maisema

Naapurinvaaran laella on avointa, hoidettua peltomaisemaa, vanhoja niittyjä ja laidunnuksessa olevia alueita. Vaaranlaelta avautuu kaukomaisema etelään päin. Maisema lienee yksi Kainuun kuvatuimpia ja tunnetuimpia, mihin vaikuttaa paikalla sijaitseva suosittu tanssilava. Yleiskaavan maisema-analyyssissä Naapurinvaaran maisemallisesti arvokkaimmaksi alueeksi onkin arvioitu

- Naapurinvaarantien lakialueen ylityskohdan peltoaukeat ja hakamaat

Kahdeksan muuta yleiskaavan maisema-analyyssissä arvokkaiksi arvioitua maisemakokonaisuutta ovat

- Naapurinvaaran muut lakialueet
- lehtimetsävyöhyke Osmolan ja Heikkilän alapuolella (hakamaita)
- Hiltulan eteläpuolella oleva laaja peltoaukea (Naapurinvaarantien risteyksessä)
- Määttälän ympäröivä peltoaukea (Naapurinvaaran rinteillä)
- Paavolan, Isoahon ja Kotiahon ympäröivät pellot (Vaarantien varrella)
- Tenetin ylittävän sillan viereiset pellot
- Naapurinvaarantien risteys
- Naapurinlouhen, Naapurinlammen ja niiden viereisten peltojen muodostama kokonaisuus.

Näiden lisäksi tämän hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen yhteydessä maisemallisesti arvokkaiksi kokonaisuuksiksi arvioituja ovat

- Pohjavaarantien varrella olevat pelto- ja järvimaisemat
- Huuskonniemen ja Rannankylän peltoaukeat kaukonäkyvineen
- Kalliojärven ja Uuttuniemen maisema
- Autiojärven järvimaiseman, peltojen ja rakennusten muodostama kokonaisuus

Nämä maisemakokonaisuudet on esitetty hoitokartassa maiseman solmukohtina. Maiseman solmukohtissa kohtaavat ja vaikuttavat maiseman perustekijät:

Naapurinvaarantien lakialueen ylityskohdan peltoaukeita. Kuva Liisa Korhonen.

Tenetinvirran rantaniitty. Kuva Liisa Korhonen.

Autiojärven länsirannalla. Kuva Marjut Kokko.

Myös hevonen sopii laiduneläimeksi perinnebiotoopille. Kuva Aili Jussila.

maastonmuodot, vesistöt ja asutuksen sijoittuminen. Solmukohtien arvot muodostuvat lähi- ja kaukomaisemasta, näkyvyydestä maisemassa ja perustekijöiden kuten vesistöjen, peltojen ja rakennusten sijoittumisesta.

Seuraavissa luvuissa kerrotaan, kuinka alueen maisemia voidaan hoitaa ja annetaan kohdekohtaisia hoitosuosituksia.

Perinnemaisemien ja LUMO-kohteiden hoito

Naapurinvaaran lukuisten perinnemaisemien ja luonnon monimuotoisuuden eli LUMO-kohteiden hoitoa ovat raivaus, niitto ja laidunnus.

Puustoisien perinnemaiseman, **hakamaan tai metsälaitumen**, tärkeintä pitkäjänteistä hoitoa on laidunnus. Jos alue on ollut pois laidunnuksen piiristä ja kasvanut osin umpeen, tarvitaan ensin

puuston ja vesakon alkuraivausta. Niityaukoilta voi poistaa nuorta kuusta ja vesovia lehtipuita. Herkästi vesovia lehtipuita, kuten haapaa ja harmaaleppää, voi myös kaulata muutama vuosi ennen kaatamista vesomisen vähentämiseksi. Liika raivaaminen kerralla voi aiheuttaa turhan ravinnepiikin, joten raivauksissa on hyvä käyttää malttia.

Naapurinvaaran hakamailla lepikon ja tuomen vesakon sekä mesiangervon kasvu ovat kokemusten mukaan erittäin runsasta. Lammasta pitää vesakon ehkä nautaeläintä paremmin kurissa.

Hakamaan ja metsälaitumen puustoa raivataan yleensä vaihtelevin välein. **Lepikkokohaan hoidossa** voi suosia kuitenkin myös perinteistä, 5–10 metrin välein kasvavaa leppävaltaista puustoa ja kehittää kohdetta perinteiseksi **lepikko- niityksi**.

Raivuutähteet kerätään pois tai hävitetään paikan päällä polttamalla. Polttoajankohdan ja -paikan valinnassa tulee ottaa huomioon paloturvallisuus. Alu-

eelle tulisi jättää laji- ja ikärakenteeltaan monenlaista, myös vanhaa puustoa, laho- ja kolopuita, marjovia pensaita ja katajaa. Tämä tukee monipuolista lajistoa. Naapurinvaaralla lahoppuusta hyötyvät esimerkiksi lepillä elävät harvinaiset käävät ja kovakuoriaiset. Jos puuta tulee myyntiin asti, kerrotaan metsänkätöilmoituksessa kohteen erityisluonteesta ja suunnitellaan sitä tukeva hakkuutapa. Metsänkätöilmoitus tulee tehdä kaikista myyntihakkuista.

Alkuraivauksen jälkeen hoitoa jatketaan niittäen tai laiduntaen. Laidunnukseen sopivat niin naudat, lammasta, hevonen kuin vuohet. Laidunnus vaatii eläimelle sopivan aidan, juomapaikan ja eläinten valvonnan järjestämisen. Eläinten määrästä on omat suosituksensa; puhutaan laidunpaineesta. Jos alueelle tehdään perinnebiotooppisopimus, eläimille ei yleensä tuoda lisäruokaa ja laitumet tulee aidata erilleen tavanomaisista laitumista. Tämä siksi, että perinnebiotooppia olisi laidunnettava niin, ettei alueen kasvillisuus rehevöidy tai ettei maaperä kulu liikaa.

Rantalaiduntamisesta ei saa aiheutua vesistöjen pilaantumista eikä haittaa virkistyskäytölle. Rantojen laidunnuksesta on kuitenkin tutkimusten mukaan enemmän hyötyä kuin haittaa, kun kasvimaasaa päätyy rannasta lehmän ravinnoksi. Laidunnuksen seurauksena jatkuvasti uudistuva kasvillisuus voi sitoa tehokkaasti yläpuolisilta peltoalueilta valuvia ravinteita. Esimerkiksi nitraattityyppien pitoisuuksien on havaittu olevan alhaisempia laidunnetun kuin laiduntamattoman niityn valumavesissä. (Niemelä 2012.)

Niittäminen lisää kukkivia kasveja. Se on tehtävä vähintään kerran kesässä, yleensä heinä–elokuussa. Hyötyä lisää suuresti niitetyn kasvuston pois kerääminen. Rehevä niitty voidaan niittää murskaavateräisillä välineillä eli raivaussahalla, trimmerillä tai niittosilppurilla. Umpeenkasvanut alue kannattaa niittää kahdesti. Leikkaavateräiset niittokoneet kuten traktorin niittokoneet ja viikate sopivat niittykasvillisuudelle. Jos kasvustossa on jo suosittavia kasveja, niittojätteen voi antaa levähtää maassa niin, että kukkivien kasvien siemenet ehtivät varista.

Jos laiduntaminen kiinnostaa, mutta itsellä ei ole eläimiä, niitä voi tiedustella laidunnusyrittäjiltä. Yhdessä voidaan sopia, vastaako yrittäjä myös aidan rakentamisesta tai vaikkapa koko laiduntamispalvelusta.

Laiduneläimiä voi etsiä myös maksuttoman www.laidunpankki.fi -sivuston kautta.

Vaaralan niityllä kukkii vielä, vaikka niitto on viime vuosina ollut epäsäännöllistä. Kuva Sari Leinonen.

Niitto- ja raivaustalkoolaiset tauolla. Kuva Aili Jussila.

Kiviaidan ympärille voi jättää muutamia maisemapuita, raivata pienet vesat pois ja niittää reunat. Kuva Sari Leinonen.

Reunavyöhykkeitä ja puusaarekkeitä voi avata näkyviin puita ja vesakkoa raivaamalla ja kasvillisuutta niittämällä. Vaaraisemat ovat usein kivikkoisia, niin myös Naapurinvaaralla. Lepikko-ahoilta ja pelloilta on kerätty kiviä sopiviin kohtiin kiviraunioiksi, joita on yhä nähtävillä. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä **kiviaitoja ja raunioita** hoidetaan raivaamalla ja niittämällä.

Viljelijä tai rekisteröitynyt yhdistys voi hakea tukea perinnemaisemien hoitoon maatalouden ympäristösopimuksella. Tukea voi saada myös peltojen reuna-alueiden ja metsäsaarekkeiden hoitoon sekä luonnonlaitumille. Luonnonlaidun on pellon ulkopuolella sijaitseva laidun, jota käytetään rehun tuottoon ja jota ei voi luokitella perinnebiotoopiksi tai kunnostettavaksi perinnebiotoopiksi. Tällä hetkellä tukea haetaan viideksi vuodeksi kerrallaan. Sopimusmuodot muuttuvat ajan kanssa, mutta perusva-

timuksena on, että kohteella tulee olla vanhaa käyttöhistoriaa. Tuista on kerrottu lisää luvussa *Työkaluja sivulla 87*.

Perinnebiotoopiksi tai LUMO-kohteeksi inventoitujen kohteiden tarkempia kuvauksia ja ohjeita voi katsoa julkaisuista Kainuun perinnemaisemat sekä Naapurinvaaran luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Ne ovat saatavilla kirjastosta ja maksuttomina verkkojulkaisuihin. Naapurinvaaran kyläyhdistys on asiassa aktiivinen. Jos joku on kiinnostunut alueen perinnebiotoopeista tai LUMO-kohteista eikä tunne maanomistajaa, voi kyläyhdistykseltä kysyä kohteesta. Koska kaikkia alueen laidunmaita ja niittyjä ei ole inventoitu, saattaa myös inventoimaton kohde olla tukikelpoinen esimerkiksi perinnebiotooppina. Sotkamon kunnan maataloustoimisto ja ProAgria Kainuu / Maa- ja kotitalousnaiset osaavat neuvoa hoidon suunnittelussa ja tukien hakemisessa.

Metsänhoito

Ympäristöarvoiltaan merkittävät maa- ja metsäalueet on osoitettu suunnittelualuetta koskevissa yleiskaavoissa MY-alueiksi, jolla informoidaan mm. metsänkäsittelyn yhteydessä huomiotavista luontoarvoista. Hakattaessa metsää vaara-alueella, on erityisen tärkeää arvioida käsittelyn vaikutukset kauko- ja lähimaisemiin. Uudistusala voidaan suorien linjojen sijasta suunnitella myötäilemään maastonmuotoja. Lakimetsän hakkuissa säästöpuuryhmät suositellaan jätettäväksi metsänreunan viereen. Rantametsiä hakattaessa tulee muistaa jättää riittävän leveä suojavyöhyke rannalle. (Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun, 2016.)

Puustoisten perinnemaisemien ensisijainen hoitomuoto olisi jatkossakin laidunnus. Naapurinvaaran kylämaiseman tavoitesuunnitelmassa Metsäkeskus suositteli maanomistajia harkitsemaan laidunnuksesta pois jääneiden lepikko-

hakojen säilyttämistä lehtipuuvältaisina. Leppä on hyvää polttopuuta, koska se kuivuu nopeasti ja palaa hyvin. Metsäkeskus kehotti harkitsemaan nopeakasvuisen leppähyödyntämistä polttopuun lisäksi muillakin tavoin kuten sahatarvarana. Pehmeää ja punertavaa leppä-paneelia käytetään sen vedenkestokyvyn vuoksi esimerkiksi saunapaneelina. Leppälastuja käytetään savustukseen. Taimikon hoidossa ja harvennushakkuissa suositeltiin korostuneesti säästämään lehtipuita: harmaaleppää, tuomea ja pihlajaa.

Peltojen metsitystä ei suositella maisemallisesti tärkeille alueille eikä aukeille näkymäalueille. Hakamaita, niittyjä ja ketoja ei tule metsittää, linjataan metsityssuosituksissa. Pellon vuokraamisesta viljelyyn tai laidunnukseen voi olla kiinnostusta. Jos ei itse tunne viljelijöitä, voi ottaa yhteyttä kunnan maaseutupalveluihin tai ProAgria Kainuun / Maa- ja kotitalousnaisten maiseman- ja luonnonhoidon asiantuntijaan. Kaikilla pelloilla ravinnetasapaino ei ole riittävä metsityksen onnistumiseen. Ongelmallisia ovat myös viljelyn ulkopuolel-

le jääneet vesakkojen valtaamat pellot, vaikka juuri niiden metsitys voi mieleen tulla. Puhutaan metsityskelpoisuudesta, johon vaikuttavat myös perinmaisemien säilyttäminen sekä metsityksen maisemavaikutukset asutus, tiestö ja vesistöt huomioiden.

Vaihtoehto metsitykselle voi olla pellon kehittäminen niittynä tai riistapeltona. Jos riistapellon hoito ei ole itselle mahdollista, voi kiinnostusta löytyä ottamalla yhteyttä paikalliseen metsästyseuraan. Maatilalla riistapello voi olla ympäristösitoumuksen mukainen monimuotoisuuspelto, jossa viljellään riistakasveja.

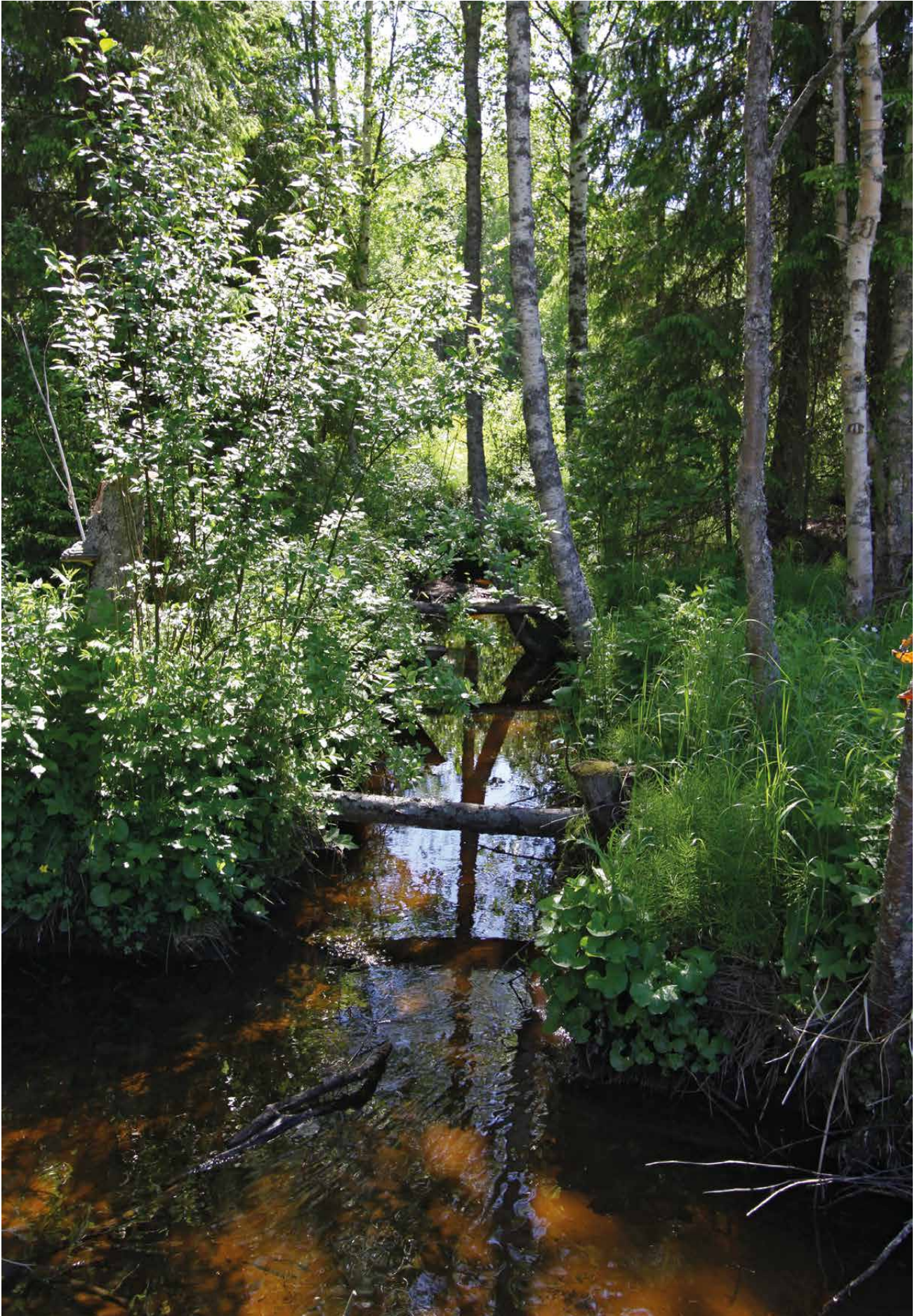
Jos kuitenkin päädytään metsitykseen, on usein kyse pienestä, metsän sisällä tai reunassa olevasta pellostä, jonka vuokraaminen ei ole mielekästä. Tällöin metsityskuvio voi olla vapaamuotoinen, luonnon muotoja jäljittelevä. Uudistaminen voi tapahtua luontaisesti, jolloin maisemallinen lopputulos on suorista rajoja miellyttävämpi. Kannattaa harkita, voisiko metsityksen toteuttaa monilajisena, myös lehtipuilla. (Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio 2013.)

Riistapeltoon kylvetään kasveja, jotka houkuttelevat puoleensa riistaeläimiä, lintuja ja usein myös pölyttäjiä. Tavoite voi olla riistakannan tai luonnon monimuotoisuuden tukeminen. Riistapelot toimivat myös ravinteita pidättävinä suojavyöhykkeinä.

Maanomistaja raivasi tämän lepikko- ja koivuhaan, nyt se on laidunnuksen piirissä. Kuva Sari Leinonen.

Puro Tihrun tien varrella. Puroihin tulee kiinnittää erityistä huomiota muun muassa metsien käsittelyssä. Kuva Sari Leinonen.

Vieraslajien torjunta

Ravinteikas Naapurinvaara on hyvin altis tietyille vieraslajeille. Vieraslaji on luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolella luonnossa leviävä laji, jolta saattavat puuttua kokonaan luontaiset viholliset. Vieraslajit muodostavat usein laajoja kasvustoja tukahduttaen alleen kaiken muun kasvillisuuden. Yleensä laji on levinnyt ihmisen avulla puutarha- tai mesikasvina, usein paikoille, joille on jätetty kasvijätettä.

Naapurinvaaralla etenkin jättipalsami on muodostunut ongelmaksi. Sen kasvustojen leviäminen yksipuolistaa niin maisemaa kuin monimuotoista lajistoa. Alueella on havaintoja myös kaukasi-anjättiputkesta, kurtturuususta ja komealupiinista, joka vaikuttaa myös perhoskantoihin, sillä se ei kelpaa ravinnoksi toukille eikä perhosille. Tässä suunnitelmassa kerrotaan näiden neljän vieraslajin torjunnasta, vaikka muitakin yksittäisiä lajihavaintoja alueella voi olla.

Vieraslajien torjunta alkaa jokaisesta maanomistajasta. Aiemmin vieraslajien haittoja ja nopeaa leviämistä ei ole tunnettu ja siksi niitä voi kasvaa omalla-

kin pihamaalla. Vieraslajiksi tunnistettu kasvi kannattaa aina kitkeä järjestelmällisesti pois niin kauan, ettei se enää kasva uudelleen. Paikalliset luontoharrastajat ja kunta voivat neuvoa lajin tunnistamisessa ja hävittämisessä. Jättiputkesta kannattaa ilmoittaa kuntaan, jos esiintymä on uusi ja torjunta mietityttää.

Jättipalsamin lehdet ovat suikeita ja niiden reuna on tiheästi hammaslaitainen. Kasvin kukinto on pystyssä oleva terttu, jonka kukat ovat useimmiten vaaleanpunaisia. Jättipalsami voi kasvaa kolmemetriseksi, mutta myös vain 10 cm korkuiset yksilöt kukkivat. Kasvin hedelmä repeää kypsänä ja sinkoa

Vieraslajin leviäminen voi haitata alueen virkistyskäyttöä, alentaa tontin tai kiinteistön arvoa ja haitata metsän uudistumista. Lain mukaan jättipalsamia ja jättiputkea ei saa pitää edes hallussaan, saati antaa niiden levitä ympäröivään luontoon. Sen sijaan maanomistaja on velvollinen hävittämään näitä lajeja ja rajoittamaan niiden leviämistä. Vieraslajia ei kannata kompostoida ajattelemattomasti, tai voi havaita sen alkavan elää hallitsemattomasti kompostin lähistöllä.

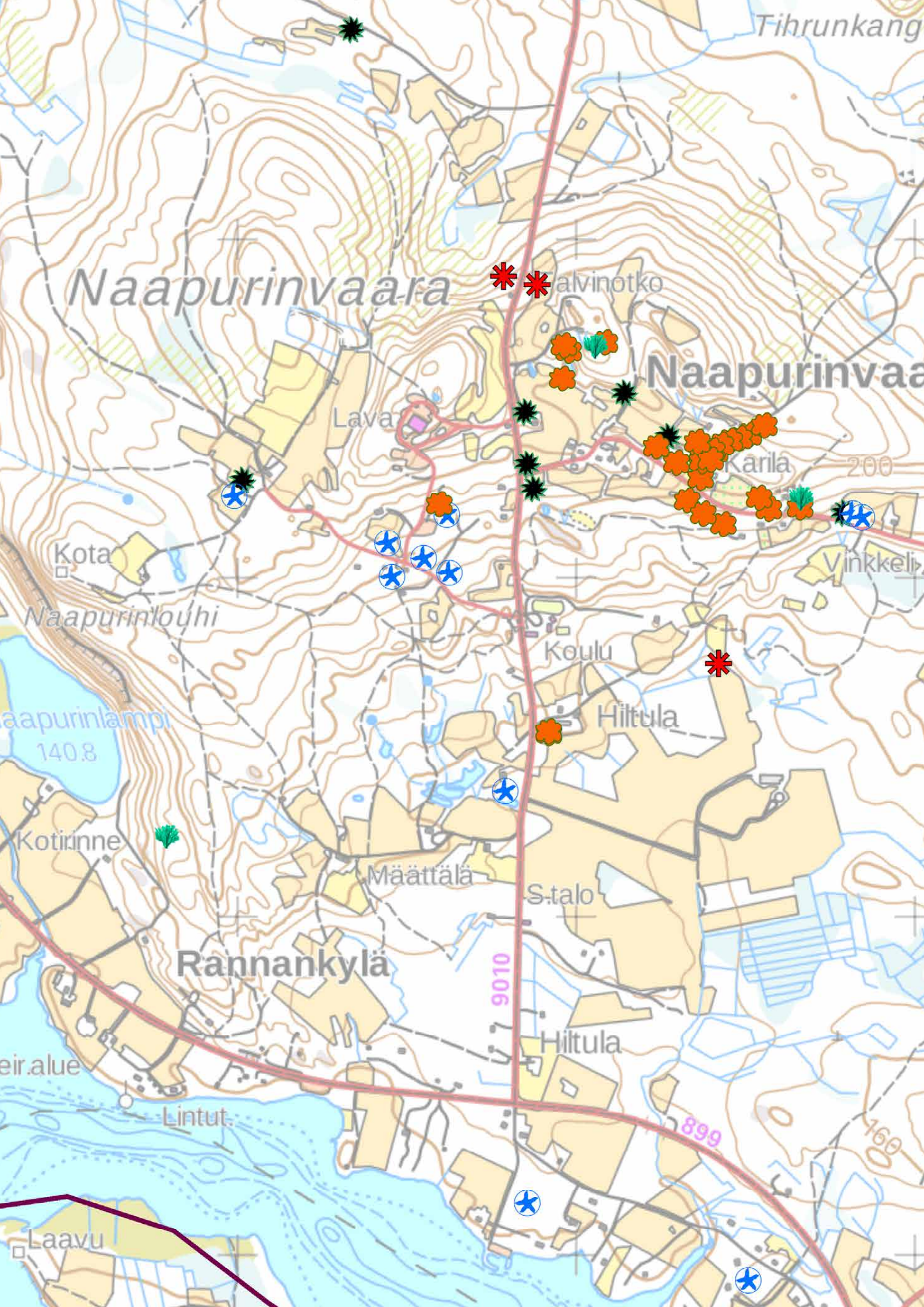
siemeniä jopa seitsemän metrin päähän. Kukkimisen ajoittuminen riippuu suuresti kesän etenemisestä. Kasvin juuristo on hento eikä sido maaperää monivuotisen kasvillisuuden tavoin, siksi etenkin jättipalsamin valtaamat puronvarret ovat alttiita eroosiolle eli maan kulumiselle.

Jättipalsamia voi kitkeä käsin tai niittämällä. Työ on tehtävä ainakin 2–3 kertaa kesässä, koska kasvi kasvaa uudelleen etenkin niitetyistä varsista. Kasvi on yksivuotinen, joten tuloksia on mahdollista saavuttaa. Kitke jättipalsami ennen siementen kypsymistä. Jos kasvijätteessä ei ole kukkia, voi sen kompostoida

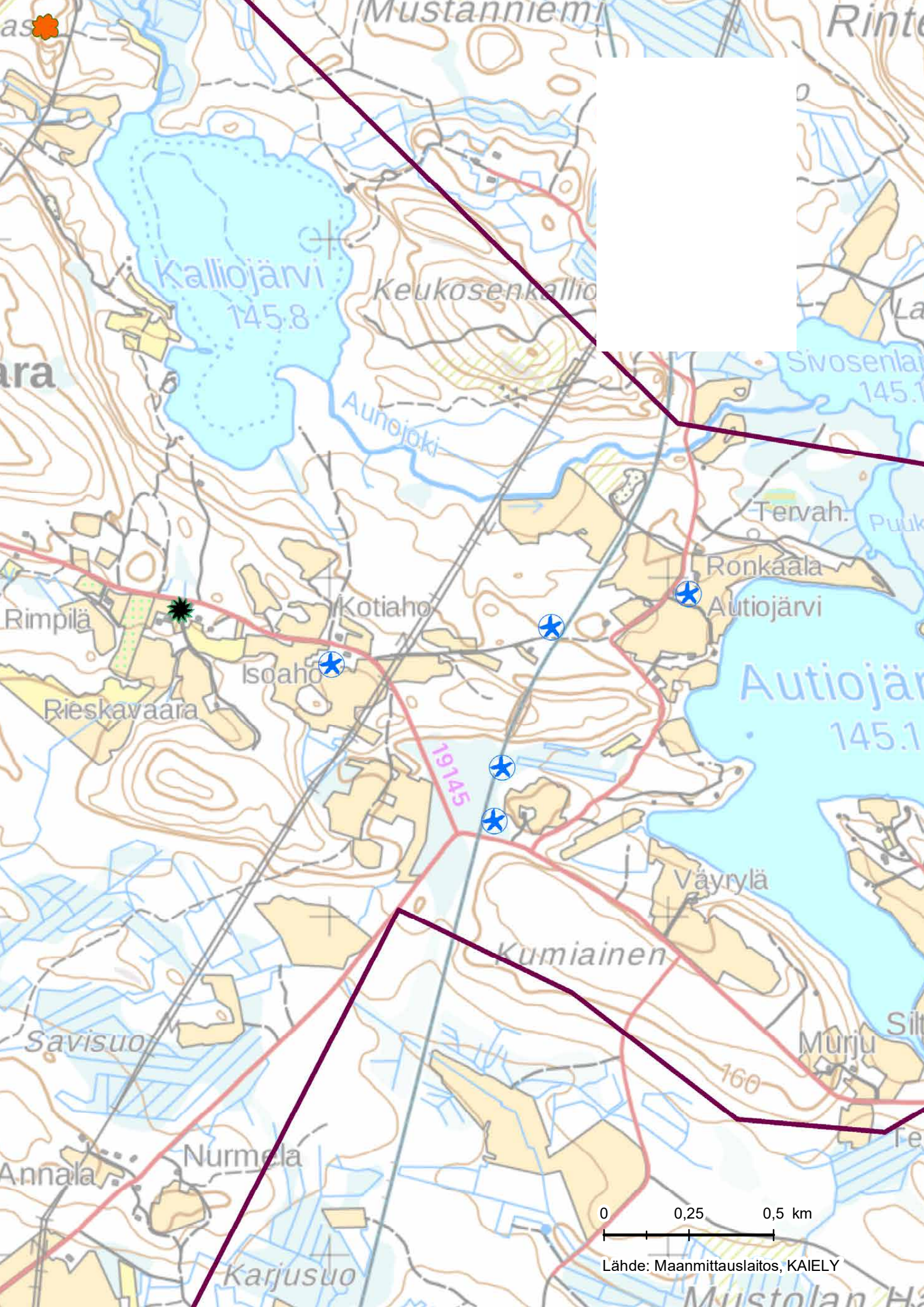

Jättipalsamikasvustoja Vaarantien lähistöllä. Kuva Sari Leinonen.

suojaamalla alla oleva maaperä huolellisesti. Kasvijätettä ei saa käärtää metsään tai joutomaalle, koska jättipalsami voi juurtua sinne. Jos kasvijätteessä on kukkia, se on poltettava tai toimitettava sekajätteen keräykseen. Jos kukkivan kasvijätteen määrä on suuri, kysy sen käsittelystä neuvoja Ekokympistä.

Kaukasianjättiputken lehdet ovat huomattavasti suuremmat kuin esimerkiksi kotimaisella karhunputkella. Kolmantena vuonna kasvi kasvattaa kukkavarren, joka voi olla 4–5 metriä korkea. Varsi on karvainen ja siinä on punaisia laikkuja. Kukinto on valkea, kuperahko ja monihaarainen. Jättiputken siemenet kypsyvät syksyllä.

Koska jättiputken kasvineste aiheuttaa palovamman kaltaisia rakkuloita, käytä sen torjunnassa ihoa suojaavia vaatteita, hengityssuojaa ja suojalaseja. Torjunta tulee tehdä pilvisellä säällä, koska aurinko tehostaa kasvinesteen vaikutusta. Jättiputken kukinnot katkaistaan ennen siementen kypsymistä. Helpoimmalla pääset tarttumalla työhön heti keväällä kitkien pienet taimet pois. Merkitse siis kasvupaikka ja torjuntatoimet muistiin! Yksittäistä kasvia voi iskeä juuriniskaan vinosti pistolapiolla. Taimen päällä voi kokeilla myös mustaa pressua. Lehdet voi kompostoida, mutta kukinnot ja juurakot tulee polttaa tai toimittaa sekajätteen käsittelyyn. Etenkin suurissa esiintymissä käytetään myös torjunta-aineita. Torjunta-aineiden käyttö kannattaa merkitä kyltillä, samoin haitallisten kasvien sijainti muutenkin.

Tienvarsilla leviävän **komealupiinin** eli lupiinin terttumainen pitkä kukinto voi olla väriltään sininen, violetti, vaaleanpunainen tai valkoinen. Kasvi kukkii kesä-elokuussa. Pitkäruotiset lehdet ovat sormilehdykkäisiä.

Monivuotinen lupiini rehevöittää kasvupaikkaansa sitomalla juurinystyröillään typeä ilmasta. Näin se vie kahdella tavalla tilaa vaatimattomammassa maassa viihtyviltä niittykukiltamme. Yksi lupiini voi tuottaa jopa sata siementä. Koska siemenet säilyttävät itämiskykynsä pitkään, kasvin hävittäminenkin on pitkäkestoista työtä. Naapurinvaaran seudulla lupiinin kasvustot eivät ole vielä

Jättiputki voi olla vaikea tunnistaa kasvukauden alussa, jos sen esiintymää ei tunneta entuudestaan. Kuva Terhi Ryttari, SYKE.

Jättiputki kukkii kolmantena vuonna. Kuva Terhi Ryttari, SYKE.

Tienvarsilla voimakkaasti leviävä lupiini vie elintilaa niittykukiltamme. Kuva Terhi Ryttari, SYKE.

Lupiinin kukka tuottaa paljon siemeniä.
Kuva Liisa Korhonen.

Jätti- eli sahalinintatar. Kuva Terhi Rytteri, SYKE.

kovin laajoja, joten sen hävittämisestä on vielä toivoa.

Yksittäisen lupiinin voi kaivaa juurineen maasta. Jos kasvi on ehtinyt kukkia, sen kukinnot leikataan pois ennen siementen kypsymistä. Laajoja lupiinkasvustoja voi koettaa heikentää niittämällä ja keräämällä niittojäte pois. Kukkinen kasvin kompostointi tulee tehdä varoen, kasvijätettä ei saa viedä metsiin ja joutomaille. Juurakot ja mahdolliset siementäneet kasvit kannattaa polttaa tai hävittää sekajätteen mukana.

Kurturuusu levittäytyy juurivesojen avulla. Tiheäpiikkisen ruusun lehdet ovat nimensä mukaisesti kurtuisia, uurtuisia, kookkaat kukat vaaleanpunaisia tai valkoisia. Etenkin hiekkarannoilla hallitsemattomasti leviävä kasvi häiritsee piikkisenä kasvina alueen virkistyskäyttöä. Pienimmät yksilöt voidaan kiskoa maasta käsin. Kookkaammat kasvit leikataan ensin tyveen asti oksaksilla tai raivaussahalla ja sen jälkeen kaivetaan juurakko kokonaan maasta ja hävitetään huolellisesti esimerkiksi polttamalla. Kasvia voi myös näännyttää katkomalla kaikki sen versot 3–4 kertaa kesässä. Hiljalleen kurturuusu näivettyy hengiltä. (Vieraslajit -internetsivusto <https://vieraslajit.fi/>)

Esimerkiksi seuraavat tutut perennat ovat vieraslajeja parempia koristekasveja pihamaalle.

Ota kuitenkin huomioon kasvien erilaiset kasvupaikkavaatimukset.

- *akileijat*
- *harjaneilikka*
- *harmaamalvikki*
- *jalokallioinen*
- *keltapäivänliljat*
- *kultapallo*
- *kurjenmiekat eli iirikset*
- *päivänliljat*
- *ritarinkannukset*
- *ruskolilja*
- *särkynytsydän*
- *ukonhatut, kuten tarhaukonhattu (huom. kasvi nieltynä myrkyllinen)*

Rakennusten hoito

Rakennusten säännölliseen kunnossa pitoon kuuluvat muun muassa:

- katon huolto
- rossipohjan tuuletusaukkojen auki pito kesäkautena
- kasvillisuuden poisto vähintään 5,0 m etäisyydellä rakennuksista
- maan poisto puurakenteiden läheisyydestä, tarvittaessa rakennusten nosto

Seudulla on järjestetty rakennusten hoidon neuvontaa useaan kertaan, viimeksi Maisemat ruotuun -hankkeen yhteydessä 20 pihapiirissä vuonna 2014. Neuvoja perinteiseen korjaamiseen voi kysyä Kainuun Museolta ja alan yrittäjiltä.

Tietoa korjausrakentamisesta saa esimerkiksi www.kulttuuriymparistomme.fi verkkosivuilta ja Museoviraston korjauskorteista verkkosivuilta www.nba.fi. Perinnerakentamisesta löytyy myös hyviä kirjoja.

Yksi korjausneuvontaa kaipaava rakennustyyppejä on kivinavetta, jonka seiniä ja perustuksia routa on usein vaurioittanut.

Luvussa *Työkaluja* sivuilla 87-88 kerrotaan rakennusten korjausavustuksista.

Naapurinvaaran yleiskaavassa rakennetun kulttuuriympäristön arvot on huomioitu siten, että merkinnällä Sr-1 osoitettuja rakennuksia ei saa purkaa ja niiden julkisivuja muuttavista töistä on neuvoteltava museoviranomaisen kanssa. Rakennuksia, joita koskee kaavamerkintä Sr-2, ei saa purkaa ilman purkamislupaa. Myös Nuasjärven rantaosayleiskaavassa on käytetty kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten kohdalla suojelumerkintöjä. Tarkemmat tiedot kohteista on esitetty kaavaselostuksissa ja Sotkamon kulttuuriympäristöohjelmassa, jotka löytyvät myös verkkojulkaisuina.

Kivinavetan seinän oikaisua Perttulassa. Kuva Kari Tervo.

Kivinavetan korjaamisen yleisimmät työvaiheet ovat kasvillisuuden poistaminen rakennuksen ympäriltä, pullistuneiden tai sortuneiden kiviseinien korjaaminen, lahonneiden hirsi- tai muiden puuosien korjaaminen, puuosien maalaus, betonilattioiden uudelleen valaminen, vanhojen ikkunoiden kunnostaminen ja navetan kalkitseminen sisältä.

Jos kiviseinä on pullistunut tai sortunut osittain, poistetaan tarvittava määrä kiviä, samoin kerrosten välistä levinnyt hiekka. Kivet asetellaan takaisin paikalleen ja lisätään yläkautta hiekka takaisin kivien väleihin. Toinen vaihtoehto on purkaa ja koota uudelleen koko vaurioitunut alue. Kivijalan saumoja voi paikata ulkoapäin. Saumojen korjaamiseen ei kannata käyttää pelkkää sementtillaastia vaan kalkkisementtillaastia, jossa on 50 osaa kalkkia ja 50 osaa sementtiä. Jos kivinavetassa on routunut betonilattia ja se valetaan uudelleen, kannattaa vaihtaa samalla routimaton maa betonin alle ja tarkistaa salaojitus. Jos puna- tai keltamultamaalilla maalattuja puuosia käsitellään uudelleen, voi keittomaaleja ostaa tai keittää itse. Samoin on sisätilojen kalkitsemisen laita. (Perho 2011.)

Rakennusperinnön hoidon neuvontaa kylällä. Kuva Marjut Kokko.

1

2

3

Pienillä korjauksilla voi estää isompia vaurioita. Kuva 1 Marjut Kokko. Vanhat ikkunat ovat usein kunnostettavissa. Kuvat 3-4 Sari Leinonen.

Maankäytön suunnittelu

Kainuun maakuntakaavassa kylää tarkoittavalla kohdamerkinnällä, kuten Naapurinvaaralla, on osoitettu aluerakenteen näkökulmasta keskeisiä kyläalueita. Niiden lähiympäristöä voidaan pitää erityisen suotuisana asumiselle, elinkeinotoiminnalle ja virkistykselle. Maakuntakaava huomioi Naapurinvaaran myös arvokkaana maisema-alueena. Naapurinvaara sijaitsee maakuntakaavan matkailun vetovoima-alueella sekä

Kajaani–Kuhmo–Vartius–käytävällä, jota kehitetään kansainvälisenä matkailu- ja liikennekäytävänä. Käytävän maankäytön suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikenteen ja matkailun palveluihin sekä liikenne- ja kulttuuriympäristön laatuun.

Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman suunnittelualueelta koskevat osittain Nuasjärven rantaosayleiskaavan muutos ja laajennus (2016), Pirttijärvi-Kiimanen-Sapso rantaosayleiskaava (2004), Vuokatin osayleiskaava, alue 2 (2006), Vuokatin

yleiskaavan muutos Härkökiven alueelta (2007), Härkökiven asemakaavan muutos (2014), Härkökiven asemakaavan muutos ja laajennus: Ruunalampi (2007). Kokonaan suunnittelualueella sijaitsevat Naapurinvaaran osayleiskaava (2016) ja Naapurinvaaran lomakeskuksen ranta-asemakaava (2011). Maisemanhoito- ja käyttösuunnitelman suosituksilla tuetaan yleis- ja asemakaavoissa esitettyjen ympäristön laatutavoitteiden saavuttamista.

Naapurinvaaran 1020 hehtaarin laajuisen yleiskaava on laadittu kylän keskeisimmälle alueelle. Kaavassa on osoitettu asuinpientaloille 248 rakennuspaikkaa, joista uusia on 138 kpl. Sotkamon kunta on pyrkinyt tukemaan uusien rakennuspaikkojen suhteellisen suurella määrällä Vuokatin taajamatoimintojen läheisyydessä sijaitsevan Naapurinvaaran kylän vetovoimaa asuinalueena.

Naapurinvaaran yleiskaavoituksen yhteydessä on laadittu myös rakennustapaohjeet, joiden tavoitteena on säilyttää ja vahvistaa alueen merkittäviä rakennusperintö-, luonto- ja maisema-arvoja. Rakennustavan ja viherrakentamisen käytännönläheinen ohjaaminen rakennuslupavaiheessa on tehokas tapa edistää uusien pihapiirien sopeutumista kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöönsä. Pihakasvillisuudesta annetut ohjeet auttavat myös ymmärtämään viime vuosina esille nousseen vieraslajiongelman vakavuuden ja sen laajamittaisen, yhteisöllisen torjuntatarpeen.

Naapurinvaaran asukkaat ovat pitkään toivoneet jalankulun ja pyöräilyn turvallisuuden parantamista kylän keskeisillä alueilla. Yleiskaavan laatimisen yhteydessä nämä toiveet on huomioitu osoittamalla Naapurinvaarantien varteen kevyen liikenteen väylä. Toteutuessaan se parantaa kevyen liikenteen turvallisuutta koululle sekä tarjoaa kauniin kävely- ja pyöräilyreitit kylän maisemallisesti vetovoimaisimpiin kohteisiin.

Naapurinvaaran yleiskaava on voimassa 10 vuotta. Tämän jälkeen se päivitetään tai jätetään ohjaamaan oikeusvaikutuksettomana myöhempää suunnittelutarvemenettelyä.

Omenapuut menestyvät Naapurinvaaran kotipuutarhoissa. Kuva Marjut Kokko.

Rakennustapaohjeissa annetaan suosituksia rakennusten väreistä ja pihapiirin puulajeista. Kuva Marjut Kokko.

Naapurinvaaran yleiskaavan perinnettöisiä rakennustapaohjeita:

Kaikenlainen rakentaminen tulee toteuttaa tavalla, joka turvaa vanhojen ympäristöjen ja rakennusten säilymisen.

Rakentamisen tulee noudattaa mallitään, materiaaleiltaan, mittasuhteiltaan ja väreiltään olemassa olevaa rakennuskantaa.

Vanhan rakennuskannan korjaustavoissa tulisi noudattaa ns. säilyttävää korjaustapaa.

Päärakennusten värityksessä suositaan keltaista ja sivurakennuksissa punamullan sävyjä.

Pihapiirin ulkopuolelle sijoittuvien rakennusten kohdalla suositellaan harmaata julkisivuvärytystä.

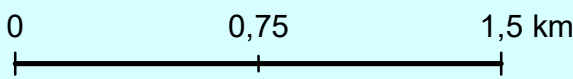
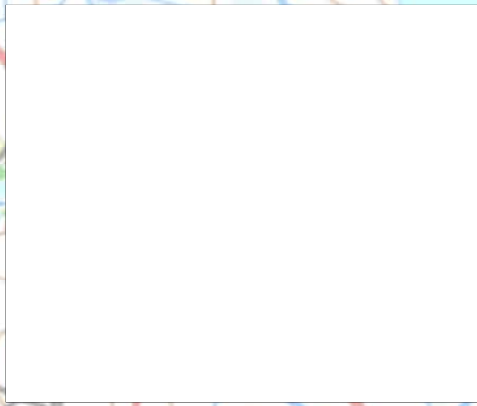
Suositaan vanhoja puita ja lepikoita. Pihapiiriin tulee istuttaa pihlajaa, leppää ja raitaa alueen perinteen mukaan.

Kylämaiseman kannalta keskeisen Naapurinvaaran ja Vaarantien tienvarsi- puuston hoitoa ja säilymistä tulee edistää. (Sotkamon kunta 2016.)

Naapurinvaaran ehkä tunnetuin tienäkymä ruska-asussa. Kuva Raimo Rajamäki.

Lähde: Maanmittauslaitos, KAIELY

Suoniemi

Ruokostenkylä

Mustalampi

Arvila

Rinteelänvaara

Kalliojärvi

Sivosenlampi

12.

Maitokoppi

15. Kalliojärvi

11.

Vaarantie

13.

Paavola-Isoaho-Kotiaho

Rorikaala

16. Autiojärvi

14. Rieskavaara

17.

Pekkiläntie

Pekkilä

Itula

niemi

18.

Tikkalanniemi

Nurmela

Hokkila

Koulun-
joki

Kalliojoki

Niemi

Kohdekohtaisia hoitosuosituksia

1. Huuskonniemi

Arvot

Huuskonniemellä tähän päivään saakka jatkunut maatalous on synnyttänyt tilakeskuksia ympäröivine peltoaukeineen valtakunnallisesti merkittäväksi arvotetun kylämaiseman, jota kehystävät vaikuttavalla tavalla Nuasjärvi ja sen taustalla kohoava Vuokatinvaara.

Hoidetut peltoaukeat mahdollistavat lähi- ja kaukomaisemassa näkymien vapaan avautumisen yksittäisiin kohteisiin ja laajempiin maisemakokonaisuuksiin. Peltoaukeat reunavyöhykkeineen ovat myös lintujen keidas.

Tilanne

Alueella on myös metsitettyä peltoa ja haitallisen vieraslajin, lupiinin havaintoja.

Toimenpidesuositukset

- Huuskonniemen maatalousmaiseman parasta hoitoa on viljelyn jatkaminen, peltojen reunavyöhykkeiden ja puusaarekkeiden hoito ja rakennusten kunnossapito.
- Peltoaukeiden metsittämistä tulisi harkita tarkoin niiden merkittävien maisema-arvojen vuoksi.
- Lupiinia torjuttava kaivaen, niittäen tai katkaisten kukkavarret ennen siementen kypsymistä. Katso ohjeita luvusta *Vieraslajien torjunta* sivuilla 61-65.
- Ojien pajukot näköalan kannalta tärkeillä paikoilla on hyvä pitää matalana.
- Ranta-alueella pyritään säilyttämään vanha puusto metsäsaarekkeineen. (Nuasjärven rantaosayleiskaava).

Huuskonniemen peltoaukeita. Kuva Liisa Korhonen.

Naapurinlouhi on Huuskonniemeltä koilliseen avautuvan maiseman kohokohta. Kuva Liisa Korhonen.

2. Rannankylä

Arvot

Maiseman ja linnuston kannalta merkittäviä peltoaukeita. Näkymät etelään Nuasjärvelle ja pohjoiseen Naapurinlouhelle. Kestin kohdalla maiseman solmukohta maisemamäntyineen.

Tilanne

Jonkin verran pusikoitumista.

Toimenpidesuosituksukset

- Rannankylän maiseman parasta hoitoa on viljelyn jatkaminen, näkymien avaaminen rannoilla ja rakennusten kunnossapito.
- Ojien pajukot näköalan kannalta tärkeillä paikoilla on hyvä pitää matalana.

3. Pohjavaarantien varsi

Arvot

Naapurinvaaran valtakunnallisia maisema-arvoja havainnoidaan useimmiten sen läpi kulkevalta Pohjavaarantieltä ja sen varrella olevalta P-paikalta käsin. Kyläläiset kokevatkin kyseisen Nuasjärven rannalla sijaitsevan levähdyspaikan opastetuluineen Naapurinvaaran käyntikortiksi.

Tilanne

Levähdyspaikalta on avattu näkymiä järvelle kyläyhdistyksen aloitteesta vuosina 2012 ja 2018.

Toimenpidesuosituksukset

- Suositellaan maanomistajille näkymien avaamista Pohjavaarantien varrella välillä Huuskonniemen risteys-Tikkalanniemi.
- Rantapuuston raivaamista ja näkymien avaamista valikoiden, maisemapuista, puu- ja pensasryhmiä säästäen.
- Ojien pajukot näköalan kannalta tärkeillä paikoilla on hyvä pitää matalana.
- Pidetään levähdyspaikan järvinäkymät avoimena

Rannankylän maisemapuista. Kuva Liisa Korhonen.

Huuskonniemen risteys Naapurinvaaran sisääntulomaisemassa. Taustalla siintää Vuokatin vaarajono. Kuva Liisa Korhonen.

Venesatamaan tehtiin investointeja vuonna 2017 kunnan ja kyläyhdistyksen toimesta. Kuva Sari Leinonen.

Koulurakennuksia Naapurivaarantien varrella. Kuva Liisa Korhonen.

4. Venesatama ja uimaranta

Arvot

Tärkeänä yleisenä alueena toimiva venesatama- ja uimaranta-alue, jonka rakentamista ja kunnostamista kyläyhdistys ja kunta ovat yhdessä ajaneet.

Tilanne

Vuonna 2017 satamaan rakennettiin venepaikkoja ja grillikota.

Toimenpidesuosittukset

- Ruohon leikkaaminen uimarannan luota.
- Sataman kasvillisuuden niittäminen.
- Uimarannalle on toivottu WC:tä.

5. Naapurivaarantie

Arvot

Pohjavaarantieltä vaaralle nousevan Naapurivaarantien varrella on pelto- maisemia, lepikkohakoja, koululta lalle myös puuistutuksia. Valtakunnallinen maisema-alue päättyy Kauniston tienoilla Naapurivaarantien jatkuessa Ruokostenkylälle.

Pohjavaarantien ja Naapurivaarantien risteysalue ja vaaranlaki ovat maiseman solmukohtia ja maisema-analyysin mukaan arvokkaimpia maisemakokonaisuuksia. Naapurivaarantien varren lepikoita on laidunnuksen piirissä.

Tilanne

Tienristeyksen läheisyydessä on tapahtunut vesakoitumista peltojen jäätyä pois viljelystä. Osa pelloista on myös metsitetty. Havaintoja vieraslaji lupiinista.

Toimenpidesuosittukset

- Suosituksena peltojen viljelyn ja laidunnuksen jatkaminen, peltojen ja tien reunavyöhykkeiden hoito esimerkiksi pajukkoa raivaamalla. Rakennusten kunnossapito.

- Lupiinia torjuttava kaivaen, niittäen tai katkaisten kukkavarret ennen siementen kypsymistä. Katso ohjeita luvusta *Vieraslajien torjunta* sivuilla 61-65.
- Tienvarsipuuston hoitoa ja säilymistä tulee edistää (Naapurinvaaran yleiskaavan rakennustapaohje).
- Naapurinvaarantien varteen kaavassa osoitetun kevyen liikenteen väylän toteuttaminen parantaisi liikenneturvallisuutta asutuksen ja koulun välillä ja tarjoaisi kävely- ja pyöräilyreitit maiseman kannalta keskeisille paikoille.
- Sähkölinjan säännöllinen raivaaminen ja raivaustähteiden pois kuljettaminen. Vieraslajien kuten lupiinin ja jättipalsamin kukkiminen tulee huomioida raivauksen ajoittamisessa, jotta raivaus ei levittäisi kasveja vaan auttaisi niiden torjunnassa.

6. Seurantalo Toimela

Vuonna 1954 kyläläisten talkoilla rakentama seurantalo Naapurinvaarantien varrella. Nyt talon omistaa Naapurinvaaran Nuorisoseura ry.

Arvot

Näkyvällä paikalla oleva kulttuurihistoriallisesti arvokas kiinteistö.

Tilanne

Rakennusta on remontoitu; talo on maalattu, vesikatto uusittu ja ulkovessoja kunnostettu.

Toimenpidesuositus

- Yhdistyksen mukaan Toimelan rakennuksilla ei ole tällä hetkellä korjaamisen tarvetta.
- Piha-alue pidetään kunnossa raivamalla ja niittämällä.
- Vanhan infotaulun uusiminen.

Pohjavaarantien ja Naapurinvaarantien risteysalueen maisemaa olisi helppo kohentaa raivaustöillä. Kuva Sari Leinonen.

Toimela. Kuva Sari Leinonen.

Pysykö tämä vaaranlaen vanha pelto avoinna? Kuva Sari Leinonen.

Naapurinlouhen kodalla tapahtuu. Kuva Aili Jussila.

7. Naapurinvaaran laki

Arvot

Vaaranlaki on maisema-analyysin mukaan seudun arvokkaimpia maisemakokonaisuuksia.

Laelta etelään avautuu huikaiseva maisema Vuokatinvaaralle ja Nuasjärvelle sekä metsäinen maisema pohjoiseen. Vaaranlaki itsessään on arvokas maisema kumpuilevine peltoineen, niittyineen ja perinnerakennuksineen.

Vaaranlaen lähimaisemia rikastuttavat muun muassa Korholan kivinavetta ja vilja-aitta sekä Vaaranlaen niitty ja Keskitalon katajaketo.

Tilanne

Näkyvällä paikalla Huvikeskuksen risteysalueen vieressä sijaitseva Vaaranlaen niitty on arvokas perinnebiotooppi, jonka lammaslaidunnus käynnistettiin vuosien tauon jälkeen uudelleen kesällä 2018.

Toimenpidesuosituksukset

- Tavoitteena on suosia vaaranlaella sellaisia maankäyttömuotoja, joiden avulla voidaan säilyttää aluetta perinteisesti leimanneet avoimet lähi- ja kaukomaisemat. Arvokkaassa kulttuuriympäristössä peltojen viljelyn ja perinnemaisemien hoidon jatkaminen tukevat parhaiten tätä tavoitetta. Rakennusten kunnossapito on myös tärkeä osa maisemanhoitoa.
- Metsänhoidon yhteydessä huomioidaan käsiteltävän alueen maisemiarvot.

8. Naapurinlouhi

Arvot

Naapurinlouhi on arvokas kallioalue, jonka korkeus juurelta huipulle on 80 metriä. Huipun kodalta avautuu vaikuttava maisema Naapurinlammelle, Rannankylälle ja Nuasjärvelle. Maisema-analyysin mukaisiin maisemallisesti arvokkaisiin alueisiin kuuluva Naapurinlouhi on helposti saavutettavissa Lepikon lenkin luontopolun kautta.

Tilanne

Läheisten lepikkohakojen laidunnus aloitettu uudelleen.

Toimenpidesuosituks

- Lepikkohakojen laidunnuksen jatkaminen.
- Polun ja sen rakenteiden hoidon jatkaminen.
- Metsänhoidon yhteydessä huomioidaan käsiteltävän alueen maisema-arvot.

9. Lepikon lenkki ja muut luontopolut

Arvot

Lepikon lenkin luontopolku mahdollistaa ulkoilun ja samalla lepikkohakojen kokemisen valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella. Perttulan vie-reiseltä pysäköintialueelta lähdettäessä tarjoutuu näkymät komeaan perinnepi-hapiiriin.

Tilanne

Sotkamon kunta on kunnostanut luontopolkuja viime vuosina ja se on tehnyt niistä hyvät ajantasaiset opasteet. Laiduntavat eläimet ovat hieno ja ainutlaatuinen asia luontopolun varrella, mutta ne vaativat myös huomiota.

Toimenpidesuosituks

- Naapurinvaaran kyläyhdistys pitää kunnossa Lepikon lenkkiä tarvittaessa raivaamalla.
- UKK-reitin kunnosta vastaa kunta.
- Kunta raivaa tarvittaessa hiihtoladun pohjat syksyisin ensimmäisten latu-ajojen yhteydessä.
- Jatketaan alueen hakamaiden laidun-tamista.
- Koirat tulee pitää kiinni niillä alueilla, joilla eläimet laiduntavat polun läheisyydessä.

Näkymä Lepikon lenkiltä Perttulan komeaan perinnepihapiiriin. Kuva Liisa Korhonen.

Kunta on uusinnut Naapurinvaaran polkujen opasteita. Kuva Sari Leinonen.

Lähtöpaikka Pertulasta Naapurinlouhen kodalle. Kuva Liisa Korhonen.

Vaarantien piha- ja laidunmaisemaa. Kuva Liisa Korhonen

Näkymä Vaarantieltä lammaslaitumelle. Kuva Liisa Korhonen.

10. Pertulantie

Arvot

Pertulantien varrella maisemallisesti keskeisellä paikalla on peltoaukeita ja hakamaita. Pertulantien päässä sijaitsevalta pysäköintialueelta pääsee Naapurinlouhen kodalle kulkevalle polulle.

Tilanne

Pertulantien varrella havaintoja haitallisista vieraslajeista, lupiinista, jättipalسامista ja kurtturuususta.

Toimenpidesuositukset

- Hoidetaan maisemaa viljellen, laidun- taen ja ojanvierustoja raivaten.
- Raivataan tarvittaessa tienvarsia.
- Torjutaan vieraslajeja ennen siemen- ten kypsymistä. Katso ohjeita luvusta *Vieraslajien torjunta* sivuilla 61-65..
- Rakennusten kunnossapito.

11. Vaarantie

Pihapiirien läpi mutkitteleva Vaarantie vie Naapurinvaarantieltä Pekkiläntielle.

Arvot

Vaarantien maisemallisia kohokohtia ovat näkymät Vuokatinvaaralle ja laitumille. Keskitalon kohdalla on maiseman portti ja solmukohta. Tien varrella sijaitsee kulttuurihistoriallisesti arvokkaita pihapiirejä.

Tilanne

Asuttu ja hoidettu kylätie.

Vaarantien ja Naapurinvaarantien risteyksessä kasvaa kurtturuusua. Vaarantien varrella esiintyy useassa kohdassa, esimerkiksi maitokopin seudulla ja sähkölinjan ylityskohdalla, jättipalsamia ja lupiinia.

Toimenpidesuositukset

- Jatketaan peltojen viljelyä sekä reunavyöhykkeiden, perinnemaisemien ja rakennusten hoitoa.

- Edistetään tienvarsipuuston hoitoa ja säilymistä (Naapurinvaaran yleiskaaavan rakennustapaohje).
- Torjutaan jättipalsamia ja lupiinia ennen siementen kypsymistä. Kurttu-ruusua torjutaan juuristoa kaivamalla tai kasvia näivettämällä. Katso ohjeita luvusta *Vieraslajien torjunta* sivuilla 61-65.

12. Vaarantie–Tihrintien risteysalue

Arvot

Kauniita näkymiä Vuokatinvaaralle ja katajakedon rinteeseen.

Tilanne

Laajoja jättipalsamikasvustoja maitokopin läheisyydessä reunavyöhykkeillä, ojanvarsilla ja pienen lammen ympäristössä.

Toimenpidesuositukset

- Torjutaan jättipalsamia niittäen tai kitkien ennen siementen kypsymistä. torjuttava ennen siementen kypsymistä. Katso ohjeita luvusta *Vieraslajien torjunta* sivuilla 61-65.

13. Paavola-Isoaho-Kotiaho

Arvot

Kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennuskantaa, puukujia, viljelysten reunavyöhykkeitä, puusaarekkeitä ja maisemapuita. Vaarantien varrella peltojen keskellä yksi maisema-analyysin arvokkaista alueista.

Tilanne

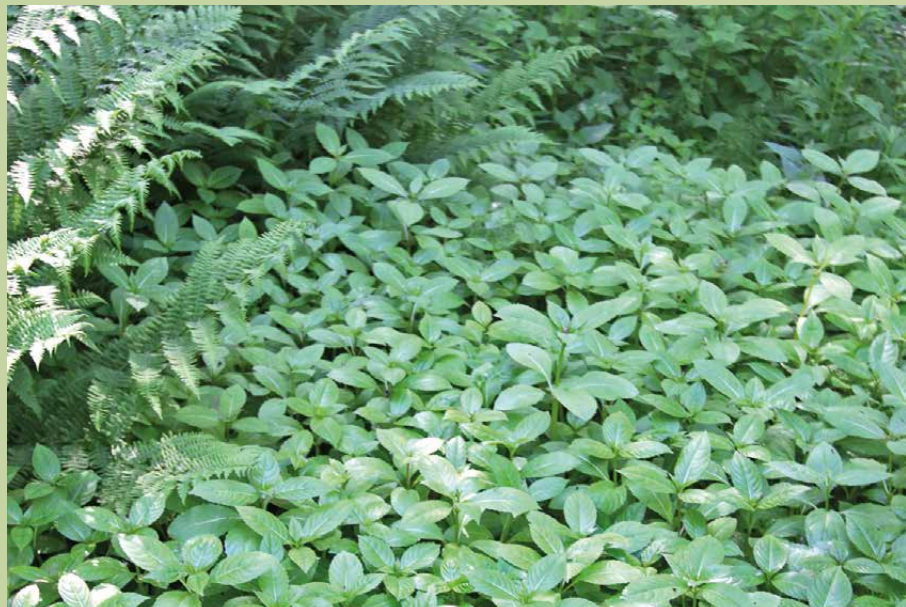
Reunavyöhykkeillä umpeenkasvua.

Toimenpidesuositukset

- Jatketaan peltojen viljelyä ja rakennusten kunnossapitoa.
- Hoidetaan peltojen reunavyöhykkeitä ja puusaarekkeitä raivaamalla pensaikkoa ja niittämällä.
- Pidetään latojen ja aittojen ympärökset vapaana kasvillisuudesta.

Maitokopin seutu Vaarantien varrella. Kuva Sari Leinonen.

Jättipalsamin yhtenäistä kasvustoa kesällä 2017 maitokopin lähellä Vaarantiellä. Kuva Sari Leinonen.

Paavolan seudun peltomaisemaa monimuotoisine reunavyöhykkeineen. Kuva Sari Leinonen.

Rieskavaaran nuorta talousmetsää. Kuva Sari Leinonen.

14. Rieskavaara

Arvot

25 metriin nouseva arvokas kallioalue, jonka etelärinteet jyrkkiä, avautuvia näkymiä.

Tilanne

Tehty avohakkuita inventointien jälkeen.

Toimenpidesuositus

- Huomioidaan metsänhoidossa kallioalue ja kohteen maisema-arvot.

15. Kalliojärvi

Arvot

Kalliojärvellä voi kokea lähes erämaista tunnelmaa. Alueella on metsäisiä järvenrantoja, Uttuniemessä vanhaa rantaniittyä.

Tilanne

Alueella on vähän rakennettua ympäristöä.

Toimenpidesuositukset

- Vanhan rantaniityn niitto ja avoimena pitäminen.
- Rakennusten kunnossapito.
- Metsänhoidon yhteydessä huomioidaan käsiteltävän alueen maisema-arvot.

16. Autiojärvi

Arvot

Järven länsipuolelle kulkiessa mänty- ja sekametsiä, järven luona avoin pelto- ja laidunmaisema. Peltomaisemassa rakennuksia, kuten arvokas kahden talon ja kiviavetan pihapiiri. Vanhoja aittoja ja paja 1700-luvulta. Järven itäpuolella rinteessä mäntykangasta, rannoilla peltomaisemaa, taustalla näkymä Vuokatinvaaralle.

Kalliojärven erämaista tunnelmaa. Kuva Liisa Korhonen.

Tilanne

Asuttu ja hoidettu kyläympäristö.

Länsirannalla havaintoja vieraslaji lupiinista.

Toimenpidesuositukset

- Viljellään peltoja, laidunnetaan, hoidetaan peltojen reunavyöhykkeitä ja puusaarekkeitä. Pidetään rakennukset kunnossa.
- Metsänhoidon yhteydessä huomioidaan käsiteltävän alueen maisema-arvot.
- Lupiinia torjuttava kaivaen, niittäen tai katkaisten kukkavarret ennen siementen kypsymistä. Katso ohjeita luvusta *Vieraslajien torjunta* sivuilla 61-65.

17. Pekkiläntie

Arvot

Pekkiläntien ja Vaarantien risteyksessä Härkösuon suomalaisema. Pekkiläntien varrella myös viljelyksiä.

Tilanne

Tien varrella hoidettua peltomaisemaa.

Toimenpidesuositukset

- Jatketaan peltojen viljelyä sekä reunavyöhykkeiden, perinnemaisemien (Paavolan lepikkohaka) hoitoa ja rakennusten kunnossapitoa.

18. Tikkalanniemi ja Tenetti

Arvot

Pelto- ja tienvarsimaisemaa rakennuksineen, taustalla näkyvä Vuokatinvaaralle. Kulttuurihistoriallinen paikka. Yksi maisema-analyysin mukaisista arvokkaimmista maisema-alueista.

Tilanne

Tarvitaan jonkin verran vesakon raivausta.

Aiemmin havaintoja jättiputkesta.

Autiojärven länsirannalla. Kuva Marjut Kokko.

Pohjavaarantieltä Pekkiläntielle lähdetäessä maisemaa leimaa Tenetinvirta rantapeltoineen. Kuva Liisa Korhonen.

Peltojen ja perinnerakennusten harmoniaa Tikkalanniemen tienvarsimaisemassa. Kuva Sari Leinonen.

Tämä tienvarsi ei ole päässyt pusikoitumaan vaan tarjoaa runsaasti silmäniloa kulkijoille. Kuva Sari Leinonen.

Toimenpidesuosituks

- Jatketaan peltojen viljelyä ja reuna-
vyöhykkeiden (Paavolan lepikko-ha-
ka) hoitoa sekä rakennusten kunnos-
sapitoa.
- Suositellaan maanomistajille näkymi-
en avaamista Pohjavaarantien varrella
välillä Huuskonniemen risteys–Tik-
kalanniemi.
- Ojien pajukot näköalan kannalta tär-
keillä paikoilla on hyvä pitää mata-
lana.
- Tarkkaillaan, kasvaako jättiputki
yhä alueella ja torjutaan tarvittaessa.
Katso ohjeita luvusta *Vieraslajien
torjunta* sivuilla 61-65.

Tienvarsien niitto

Arvo

Tienvarsien niiton merkitys korostuu ar-
vokkaalla maisema-alueella, jonka maa-
perä on ravinteikasta.

Tilanne

Tiehallinto niittää nykyisin tienvarsia
kapeasti vuosittain ja leveämmin eli
tienvarren ojaan saakka joka kolmas
vuosi.

Toimenpidesuositus

- Ravinteikkaalla, maisemallisesti ar-
vokkaalla alueella, tienvarret voisi
niittää joka vuosi leveästi. Ajoitus
voisi olla niittykukkien kukkimisen
jälkeen.
- Vieraslajien kuten lupiinin ja jätti-
palsamin kukkiminen tulee ottaa
huomioon tienvarsien niittoaika-
taulussa, jotta niitto ei levittäisi kas-
veja vaan auttaisi niiden torjunnassa.

Maisemapuut

Arvot

Avointa maisemaa hallitsevat suuret maisemapuut, joista männyn, kuusen, koivun ja tammen rungon läpimitan on oltava 1,3 m korkeudella vähintään 60 cm, muiden puiden 40 cm, ovat luonnonsuojelulalla suojeltuja iäkkäitä ja järeärunkoisia puita.

Toimenpidesuosituks

- Suojeltua puuta ei saa hävittää. Sen ympäriltä ei saa muokata maata vähintään latvuksen laajuiselta alueelta.
- Maisemapuut säästetään ja tuodaan esiin maisemassa pitämällä niiden lähiympäristö avoimena.

Lepikkoniitty

Arvot

Lepikkoniittyjä on ollut Suomessa vain Kainuun vaaroilla ja Perämerellä.

Naapurinvaaran kaskimailla suosittiin nopeakasvuista harmaaleppää. Puusto jätettiin heinänkasvun maksimoimiseksi puustomaisen harvaksi. Hyvä tuotto perustui lepän juurinyströiden sitomaan tyypeen ja ravinteikkaaseen lehtikarikkeeseen. Näitä puustoisia niittyjä laidunnettiin, niitettiin ja lehdestettiin.

Tilanne

Maatalouden muututtua lepikkoniityt ovat pikkuhiljaa kadonneet.

Toimenpidesuosituks

- Perinteisen lepikkoniityn hoito näytöskohteeksi Naapurinvaaralle sopivalle paikalle. Puusto raivataan 5–10 metrin välein kasvavaksi. Muuna hoitona laidunnus, niitto ja lehdestys.

Maisemamäntyjä Naapurinvaaran koulua vastapäätä. Puiden takaa alkaa laidun.
Kuva Aili Jussila.

Tätä leppä- ja koivuvaltaista hakaa on harvennettu lepikkoniityn tyyliin.
Kuva Sari Leinonen.

Perinnekasvien lajipankki

Arvo

Naapurinvaaralla on paljon hienoja pihapiirejä ja ravinteikas maaperä. Alueen perinteiset puutarhakasvit kuten akileijat ja koiranheisipuut lisäävät pihapiiriin ja maiseman arvoa.

Tilanne

Perinteisistä puutarhakasveista kertomalla voidaan vähentää vieraslajiongelmaa alueella.

Toimenpidesuositus

- Pyritään perustamaan Naapurinvaaralle perinteisten puutarhakasvien lajipankki nähtävyydeksi ja neuvontakanavaksi siitä, kuinka perinnekasvien suosimisella puutarhoissa voidaan edistää maisema-arvojen säilymistä alueella.

Vasemmalta ylhäältä jaloangervo, kiinanpioni ja särkynytsydän. Viereisellä sivulla omenapuu, syysleimuja, juhannusruusu, keltapäivänliija taustanaan punalehtiruusu, kuolanpioni, keltainen akileija ja ruskolilja taustanaan tarha-alpi. Kuvat Kirsti Koski.

Muun muassa luontomatkailutoiminnalla on monia mahdollisuuksia suunnittelualueella. Kuva Aili Jussila.

Matkailijoita ja Green Care toimintaa – Maisema-alueen käyttö

Naapurinvaara on eläväistä kylämaisemaa. Muun muassa Naapurinvaaran Huvikeskus, Naapurinvaaran Lomakeskus ja Huuskolan tilan jäätelökahvila tuovat kylälle runsaasti vierailijoita. Luontopolut ovat mahdollistamassa kylällä liikkumista sekä sen luontoon ja perinnemaisemiin tutustumista. Polkujen varrella laiduntavat eläimet ovat vetovoimatekijä, kunhan alueella liikuttaessa huomioidaan turvallisuus esimerkiksi pitämällä koirat kytkettyinä.

Voisiko arvokkaan maisema-alueen käyttöä lisätä entisestään ja näin tukea myös alueen elinkeinoja? Koko Sotkamon kunnan alueella käy vuosittain noin miljoona matkailijaa.

Lepikon lenkki, Naapurinvaaran kota, UKK-retkeilyreitti ja lintutorni mahdollistivat jo nyt esimerkiksi luonto-oppaille ryhmien viemisen Naapurinvaaralle. Luonto- ja ympäristöalan seurueet valitsevatkin usein Naapurinvaaran retkikohteekseen alueen monipuolisen lajiston, laiduneläinten ja näyttävien maisemien vuoksi. Seudun vetovoimaisuus ja helppo saavutettavuus luovat hyvät edellytykset tämänkaltaisen pal-

velujen ja niiden markkinoinnin kehittämiseksi. Alueen uusiksi käyntikohteiksi voitaisiin perustaa lepikkoniitty ja perinteisten puutarhakasvien lajipankki.

Luonto vaikuttaa myönteisesti terveytemme ja näitä hyvinvointivaikutuksia hyödyntävä Green Care -toiminta on kasvussa myös Kainuussa. Green Care -toiminta voi olla esimerkiksi luontolähtöistä sosiaali- tai terveyspalvelua tai luontomatkailutoimintaa, jolla edistetään hyvinvointia. Kainuussa on vahvaa alan koulutusta ja yritystoimintaa. Naapurinvaara laiduneläimiseen, lepikkohakoineen ja maisemineen luo hienot puitteet Green Care -toiminnalle.

4. Työkaluja: Mistä tukea ja tietoa hoitoon

Maatalouden ympäristösopimukset

Maatalouden ympäristösopimusten avulla edistetään perinnebiotooppien maisemanhoitoa, kuten raivausta, niittoa tai laidunnusta. Ympäristösopimuksia voidaan tehdä seuraavan kerran EU:n uudella ohjelmakaudella aikaisintaan vuonna 2021.

Kun perinnebiotoopeilla ja luonnonlaitumilla ollaan käynnistämässä uudelleen laidunnusta, tarvitaan alkuraivausta ja aitausta. Nämä toimenpiteet voidaan toteuttaa 1-2 vuotisen ei-tuotannollisen investointien avulla. Tätäkin tukea voi hakea seuraavan kerran aikaisintaan vuonna 2021.

Metsätalouden tuki puustoisien perinnemaiseman hoitoon

Perinnemaisemien hoidossa paras tukimuoto olisi maatalouden ympäristösopimus, koska hoito vaatii käytännössä jatkuvaa työtä. Tämä ei ole kuitenkaan mahdollinen kaikille maanomistajille.

Kohteen hoitaminen edelleen metsälaitumena tai hakamaana ylläpitää ja lisää alueen monimuotoisuutta. Tällöin voi selvittää Suomen metsäkeskuksesta mahdollisuuksia metsätalouden ympäristötukiin.

Kestävän metsätalouden eli KEMERA-tukea voi periaatteessa saada myös puustoisien perinnebiotoopin eli metsälaitumen tai hakamaan hoitoon. Mutta Suomen metsäkeskuksen mukaan tällä hetkellä tätä rahoitusta on vähän käytettävissä perinnemaisemien hoitotöihin. KEMERA-ympäristötukisopimus tehdään kymmeneksi vuodeksi. Tuki on tarkoitettu vain yksityisille metsänomistajille. Suomen metsäkeskuksen luonnonhoitohankkeita taas voidaan toteuttaa yhtä aikaa useamman maanomistajan mailla.

Avustukset kulttuuriympäristön vaalimiseen

ELY-keskukset jakavat ympäristöministeriön vuosittain osoittaman määrärahan puitteissa avustuksia rakennusperinnön hoitoon. Avustuksia voidaan myöntää yksityisille omistajille ja rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille kulttuu-

rihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen.

Avustusta voidaan myöntää mm. valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön tai arvokkaaseen maisema-alueeseen kuuluvien kohteiden sekä muutoin kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden hoitamiseen. Korjausavustusta haetaan loppuvuodesta Kainuun ELY-keskukselta.

Tukea voi saada enintään 50 % kustannuksista esimerkiksi

- Korjauksiin, joilla edistetään rakennuksen säilymistä. Tällaisia ovat esimerkiksi katon, ulkoseinien, perustusten, ikkunoiden, ovien tai tulusijojen korjaustyöt.
- Rakennuksen pihapiirin tai muun välittömän ympäristön kunnostamiseen.
- Muihin kunnossapitoa, suojelua ja parantamista edistäviin toimenpiteisiin.

Työ on tehtävä rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisilla työtavoilla ja rakennukseen sopivilla perinteisillä rakennusmateriaaleilla. Tällaisia ovat tyypillisesti puna- ja keltamulta (keitto-maalit), pellavaöljymaali, konesaumattu peltikate, huopa, tiili, päre ja kalkkirappaus.

Avustusta ei voi hakea käyttömukavuuden lisäämiseen, kuten sähköistämiseen.

Avustukset maksetaan jälkikäteen materiaali- tai työsuoritekuittien mukaisesti. Tukea ei voi saada päällekkäin kotitalousvähennyksen kanssa.

Kotitalousvähennystä voidaan hakea ostetusta korjaustyöstä, jos kyseessä on oma, vanhempien tai isovanhempien asunto tai vapaa-ajan asunto.

Museovirasto myöntää vuosittain tukea kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten säilyttävään ja palauttavaan

kunnostukseen. Tätäkin avustusta voi saada enintään 50 % kuluista. Kainuun Museolta voi tiedustella, onko Museoviraston tuki korjauskohteessa mahdollinen.

Museoviraston uutta kulttuuriympäristökohteiden hoitoavustusta voidaan hakea sellaisille kohteille, joille ei ole mahdollista saada avustusta muualta. Avustettavia kohteita ovat esimerkiksi historialliset puutarhat ja puistot rakenteineen, liikkumisen ja elämisen synnyttämät rakennelmat ja rakennetut perinnemaisemat. <http://www.nba.fi/fi/avustukset/kulttuuriymparistokohteet>.

Seuran- ja työväentalojen korjaamiseen voi hakea avustusta Suomen Kotiseutuliitolta. www.kotiseutuliitto.fi/seuranta-loavustukset.

Muinaisjäännösten, kuten tervahautojen ympäristön hoitoon, Museovirastolla on olemassa oma avustus: <http://www.nba.fi/fi/avustukset/muinaisjaannosalueet>.

Kaikista Museoviraston tuista voi tiedustella Kainuun Museolta.

Raivaustalkoot. Kuva Aili Jussila.

Mistä lisäkäsia talkootyöhön

Naapurinvaaran maiseman viihtyisyyden eteen on tehty vuosien varrella paljon talkootyötä ja varmaan tullaan jatkossakin tekemään. Muistilista talkoiden järjestäjille:

- Sovitaan, mitä tehdään tai ainakin mistä aloitetaan.
- Katsotaan, ketkä ovat mukana ja tarkistetaan, että kaikki tulevat työn päätyttyä pois maastosta.
- Varataan talkootarjottavaa. Voisiko sille löytää sponsorin?
- Jos työn luonne vaatii, otetaan talkoovakuutus.
- Voisiko lisäkäsia talkootyöhön löytyä pientä korvausta vastaan urheiluseuroista ja luokkaretkirahaston kerääjistä?
- Alueella käy paljon vierailijoita. Voisiko heitä kutsua osallistumaan maisemanhoitoon?

Jättipalsamin torjuntaa luokkaretkikassan kartuttamiseksi. Kuva Timo Heikkilä.

Luokkaretkirahasto

Tiikerikakkuja ja mokkapaloja... Kuulostaa tutulta jokaisesta luokkaretkirahastoon varoja keränneestä! Sotkamon Tenetin koulun 8b-luokkalaiset kokeilivat kesällä 2018 jotain uutta: vieraslajien torjuntaa luokkaretkikassan kartuttamiseksi. Vanhempainyhdistyksen kanssa sovittiin tukisummasta ja elokuussa yhdistys ja joukko koululaisia saivat tietoisesti jättipalsamista ja torjuivat sitä iltaisin koulun jälkeen. Kukkivaa jättipalsamia kerättiin jätesäkkeihin, jotka kuljetettiin edelleen jäteasemalle. Vanhempien ja opilaiden mielestä idea oli hyvä ainaisten myyjäisten sijaan. Samalla nuoret saivat tärkeää ympäristökasvatusta. ”Tätä voi suositella myös muille” kertoi vanhempainyhdistyksen talkoovastaava.

Tolokusti Sotkamossa

Kyläyhdistys on etsinyt aktiivisesti myös ulkopuolista apua alueensa maisemanhoitoon. Kesällä 2018 Naapurinvaaran vieraslajitorjunta pääsi Tolokusti Sotkamossa -työllisyydenhoidon hankkeen työlustalle ja sitä kautta kylälle saatiin viikoittaista apua jättipalsamin raivaukseen. Työllistämisen muuttuvia tuulia, määrärahoja ja hankkeita kannattaa seurata ja tiedustella niistä kunnasta.

5.

Naapurinvaara Sotkamon maisemien kultaisessa kolmiossa

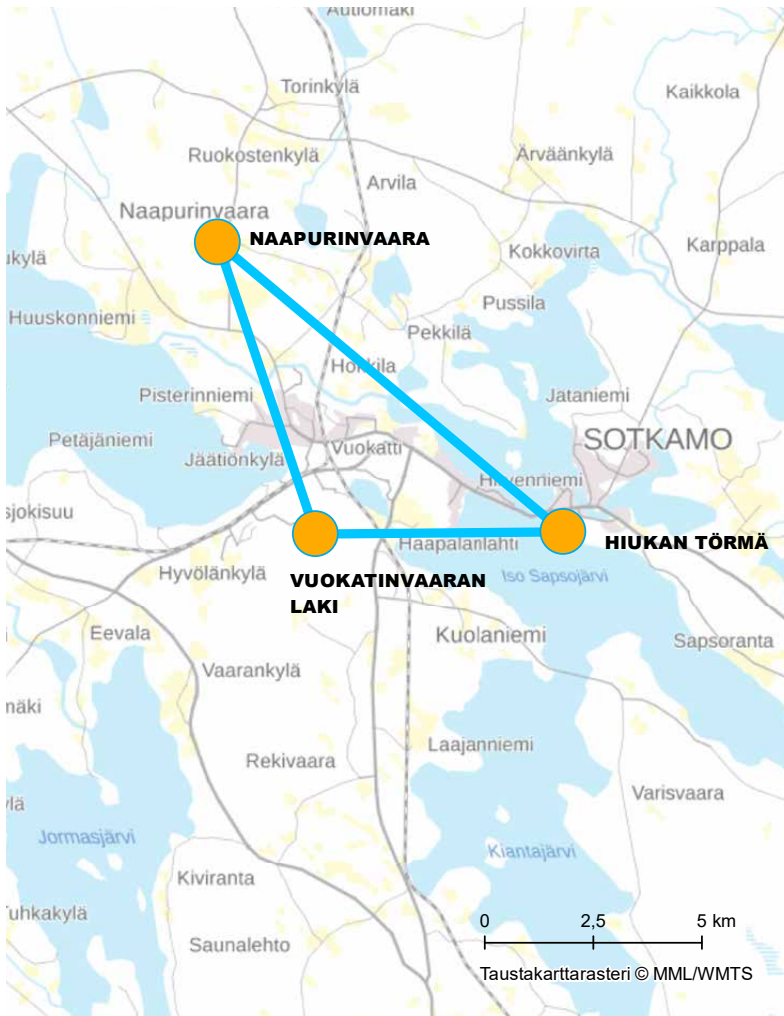
Alpo Komulainen, sotkamolainen biologi ja paikallisen historian tuntija, on kiteyttänyt Sotkamon keskeisimmät maisemahuiput kultaiseksi kolmioksi, jonka luoteiskulmassa Naapurinvaara sijaitsee. Sotkan maa – Sotkamo - teoksessaan Komulainen kuvaa elävästi Naapurinvaaran merkittävää vaikutusta Sotkamon maisemakuvaan ja pitäjän moni-ilmeiseen historian kulkuun. Komulainen käyttää Naapurinvaarasta lyhyempää nimeä Naapurivaara, koska se on hänen selvitystensä mukaan vaaran alkuperäinen nimi.

Jokaisen Sotkamon kävijän, ja tietenkin myös kaikkien paljasjalkaisten tulisi käydä Sotkamossa ainakin kolmessa paikassa. Vuokatin vaaran laki, Hiukan törmän korkein kohta ja Naapurinvaaran tanssipaviljongin takana oleva kumpare ovat Sotkamon kultaisen kolmion kulmapisteet. Jokainen näkymä on eriluontoinen, mutta hallitsevimpiä ovat kussakin paikassa tämän maisemakolmion kaksi muuta kulmaa. Joka puolella hohtavat ja välkkyvät vedet yhdistävät ne toisiinsa. (Komulainen et al.1998.)

Vielä vuosisata takaperin Naapurinvaaran kultaisena hohtavat viljapelot olivat sotkamolaisille tae tulevan

Näkymä Hiukan törmältä Naapurinvaaran suuntaan.
Kuva Liisa Korhonen.

vuoden toimeentulosta. Lepikkoniittyjen nurmiheinä ruokki lukuisan karjan ja keltaisina hohtivat täydet voipytyt maitokamareiden viileydessä. Naapurivaaran etelärinteiden ravinteikas rehevyys loi olosuhteet, jollaisia tapaa vasta jostain Savon eteläosista. (Komulainen et al.1998.)

Naapurivaaran kulttuurimaiseman erikoisuus uhkasi hävitä pensaikkojen ja kuusettumisen alle maatalouden hiipuessä ja väen hakeutuessa taajama-ammatteihin 1960-luvulta alkaen. Onneksi 1980-luvulta alkanut ympäristötietoisuuden ja kulttuuriperinnön vaalimisen uusi tuleminen ehti ajoissa apuun. (Komulainen et al.1998.)

Lepikkoniittyjä on kunnostettu, vanhoja rakennuksia korjattu ja entistetty. Pitkät pätkät pystyaitaa on asiantuntevasti rakennettu vasikka- ja lammashakojen ympärille. Näin ylläpidetään osittain yhteiskunnan ja nykyisin myös EU:n tuella ainutlaatuista perinnemaisemaa. Sen ovat naapurivaaralaiset luoneet vuosisatojen työllä tasapainoiseksi maatalousmaisemakokonaisuudeksi, jonka säilymisestä nuoremman polvenkin edustajat näyttävät olevan kiinnostuneita. (Komulainen et al.1998.)

Näkymä Hiukan törmältä Vuokatinvaaralle.
Kuva Liisa Korhonen.

Maisema Naapurinvaaralta kirkonkylän suuntaan.
Kuva Marjut Kokko.

Naapurivaaran etelärinteiden ravinteikas rehevyys loi olosuhteet, jollaisia tapaa vasta jostain Savon eteläosista. Lepikkoniittyjä on kunnostettu, vanhoja rakennuksia korjattu ja entistetty. Pitkät pätkät pystyaitaa on asiantuntevasti rakennettu vasikka- ja lammashakojen ympärille. (Komulainen et al.1998.)

Näkymä Vuokatinvaaralle tanssipaviljongin takana olevalta kumpareelta. Kuva Liisa Korhonen.

Naapurinvaaran vehmasta etelärinnettä Vuokatinvaaran laelta kuvattuna. Kuva Jouko Saastamoinen.

Maisemahuippujen kultaisen kolmion tunnetuin kulma on Vuokatinvaaran laakialue. Sinne on rakennettu näköalatornin lisäksi myös esteetön näköalapaikka. Vaaran laelta avautuvan näköalan edustalla on Haapalanlahden rantakylä, jota on esitetty ympäristöministeriön päivitysinventoinnissa Vuokatinvaaran valtakunnallisen maisema-alueen laajennukseksi. (Muhonen ja Savolainen 2015.)

Haapalanlahden kylän itäpuolella avautuu Iso Sapsjärven selkä. Sen takana levittäytyvää kaukomaisemaa hallitsee vesistöjen ympäröimä Sotkamon kirkonkylä sekä Hiukan valtakunnallisesti arvokas tuuli- ja rantakerrostuma. Sapsorannan, Riekinrannan, Juholankylän ja Pöllyvaaran maakunnallisesti arvokkaalle maisema-alueelle ulottuva Hiukan harjujakso on suosittua virkistys-

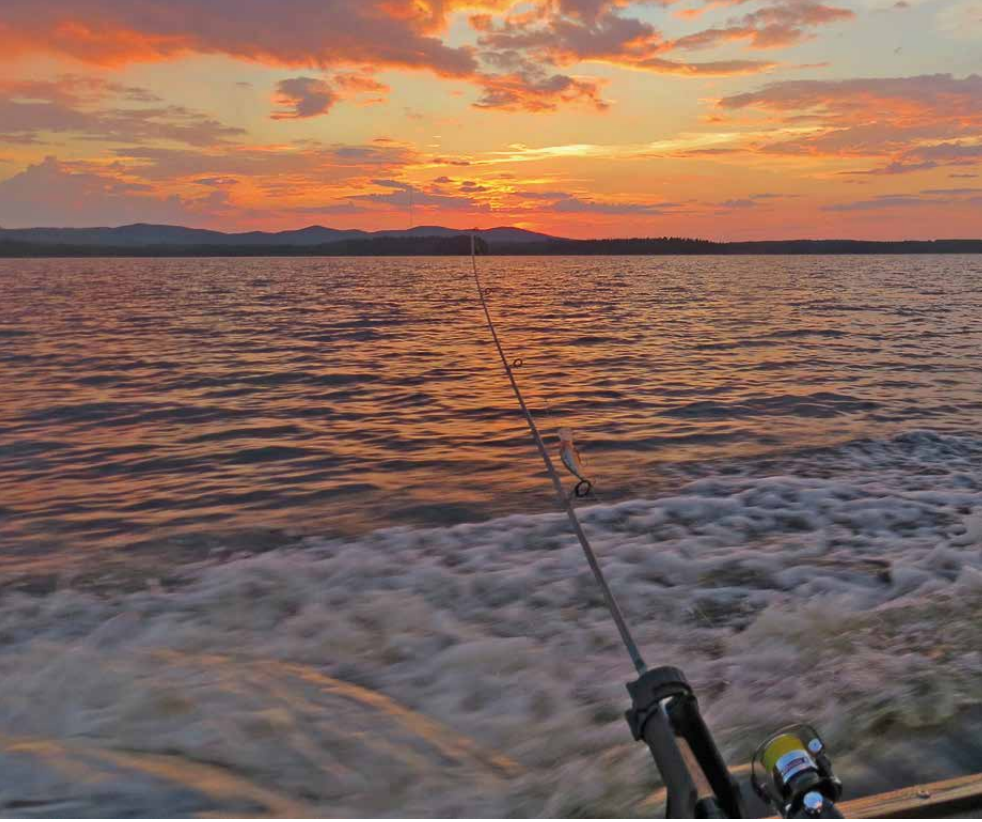
aluetta ympäri vuoden monipuolisen ulkoilureitistönsä, etelään suuntautuvien hiekkarantojensa sekä kauniiden maisemiensa ansiosta. (Kainuun liitto 2030.)

Maisema Vuokatinvaaralta Sotkamon kirkonkylän suuntaan. Etualalla Haapalanlahden rantakylä, Sapsojärven takana Sotkamon kirkonkylä, jonka oikealla puolella Hiukanharju hiekkarantoieneen. Kuva Jouko Saastamoinen.

Kalastus on paikallisten asukkaiden ja matkailijoiden suosima harrastus Sotkamossa. Kesäiltoina kultaisen kolmion yhdysvesillä kalastellessa saa ihastella iltaruskon ainutkertaisesti värjäämiä vaaramaisemia.

Kuvat sivuilla 96–97 Liisa Korhonen.

Naapurinvaaran itsessään merkittäviä maisema-arvoja lisää, että se kuuluu Sotkamon valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaiden maisemien kultaiseen kolmioon. Tämä ainutlaatuisen kaunis luonnon- ja kulttuurimaisemien muodostama kokonaisuus on tarjonnut jo vuosisatojen ajan monipuolisen inspiraation lähteen kuvataiteilijoille, valokuvaajille, säveltäjille, kirjailijoille, historioitsijoille, luonnontieteilijöille. Heidän monimuotoinen

tuotantonsa on vaikuttanut voimakkaasti siihen, että tieto Sotkamon luonto- ja kulttuuriaarteista on kiirinyt aikojen saatossa laajasti maailmalle. Tämä historiallinen tausta velvoittaa omalta osaltaan jatkamaan määrätietoisesti maisemallisten ja kulttuuristen arvojen vaalimista ja kaikkinaisen elinvoiman edistämistä kirkonkylän ja Vuokatinvaaran lisäksi myös kultaisen kolmion pohjoisimmalla kulmalla Naapurinvaaralla.

Rannankylä ja Huuskonniemi ovat monipuolisesti ja innovatiivisesti kehittyvää maaseutua Vuokatin matkailualueen kupeessa.

*Kun vaaroilta vaaroille kaikuu
ain humina hongiston,
niin suuri on sisimmän kaipuu
taas luontohon Sotkamon.
Sun rannoillas leikkivät laineet,
värikylläiset ruskosi on.
Sun kohtalos, päiväsi vaiheet
kuin omani mulle on.*

*Ken Hiukan ja Vuokatin vaiheet
vain kerrankin nähnyt lie,
niin sinne ain aatoksen aiheet
ja matka myös jälleen vie.
Sun salmesi, saaresi, rannat
niin kauniina edessä on ja
mielessäs kauankin kannat
vain muistoja Sotkamon.*

Laulu Sotkamolle.

Säv. Juho Nisula san. R.A.Partanen

Lähteet

- Ahlman. Suomenkarja ja maatila. <<https://ahlman.fi/ahlman/suomenkarja-ja-maatila/>> Viitattu 26.2.2020.
- Aronpää Heikki, Jaakola Hilka, Karhu Ismo, Komulainen Minna, Leinonen Aimo, Lindroos Harri, Linkola Matti, Ollila Erkki, Partanen Matti, Ritvanen Unto, Saastamoinen Jouko, Tervo Kari, Tervonen Päivi, Tolonen Jorma. Naapurinvaaran kylämaiseman tavoitesuunnitelma. 1996.
- ELY-keskuksen verkkosivut. Avustukset rakennusperinnön hoitoon. <<https://www.ely-keskus.fi/web/ely/avustukset-rakennusperinnonhoitoon#.WqACRq3SfRY>> Viitattu 14.5.2019.
- Geologinen tutkimuslaitos. Suomen geologinen kartta. Kallioperäkartta. Lehti 3433 – Sotkamo.
- Hertta-ympäristötietojärjestelmä, Suomen ympäristökeskus.
- Huurte Matti, Keränen Jorma, Turpeinen Oiva, Heikkinen Antero. Kainuun historia I. 1986.
- Inha I. K. Pohjolan maisemia vuosisadan vaihteessa. 1957.
- Kainuun Liikunta ry. Lepikon lenkki -kortti.
- Kainuun liitto. Kainuun vaihemaakuntakaava 2030. 2019. <https://www.kainuunliitto.fi/maakuntakaavan_tarkistaminen> Viitattu 9.3.2020.
- Kainuun Museo. Tervonen Päivi. Kainuun maakunnallisesti arvokkaat rakennushistorialliset kohteet. 2006.
- Keränen Jorma. Kainuun asuttaminen. Studia historica Jyväskyläläensia 28. Jyväskylän yliopisto. 1984.
- Komulainen Alpo. Naapurivaara, kylä Kainuun sydämessä. 2014. <<http://sotkamonluontory.blogspot.fi/p/yhdistyksen-jasentenkirjoittamia.html>> Viitattu 14.5.2019.
- Komulainen Alpo, Ylävaara Jorma, Klemetti Kaarina, Lankinen Antti. Sotkan maa - Sotkamo. 1998.
- Komulainen Minna. Naapurinvaaran maisemasuunnitelma. 2013.
- Kurki Tuulikki. Heikki Meriläinen ja keskusteluja kansanperinteestä. SKS. 2002.
- Leinonen Reima, Itämies Juhani. Kainuun perinnemaisemien hyönteiset – Melalahti, Naapurinvaara. Kainuun ympäristökeskuksen julkaisu 483. 2001.
- Luonnontieteellinen keskusmuseo. Vieraslajit.fi -sivusto. <<http://vieraslajit.fi/>> Viitattu 14.5.2019.
- Luonnonvarakeskus. Itäsuomenkarja. <<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/www/Tietopaketti/Elaingeenivarat/sailytysohjelmat/nauta/itasuomenkarja>> Viitattu 26.2.2020.
- Maa- ja kotitalousnaiset. Opas arvokkaiden maisema-alueiden maankäytön suunnitteluun. 2016. <www.maajakotitalousnaiset.fi/maisemaopas> Viitattu 14.5.2019.
- Maaseutuviraston verkkosivujen ympäristötukimateriaali. <<https://www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijat/hakuoppaat/ymparistotukien-oppaat-ja-esitteet/>> Viitattu 14.5.2019.
- Metsäkeskuksen verkkosivut metsänhoidon ympäristötuista. <<https://www.metsakeskus.fi/ymparistotuki>> Viitattu 14.5.2019.
- Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio. Metsänhoidon suositukset. 2013. <http://tapio.fi/wp-content/uploads/2015/06/Metsanhoidon_suosituksat_ver3_netit_1709141.pdf> Viitattu 14.5.2019.
- Muhonen Matleena, Savolainen Mervi. Kainuun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2011-2013. 2015. <<http://www.maaseutumaisemat.fi/wp-content/uploads/2011/09/KAI-raportti-valtakunnalliset-ja-maakunnalliset.pdf>> Viitattu 14.5.2019.
- Museovirasto. Laulumaa Vesa. Vuokatin yleiskaava-alueen arkeologinen inventointi 5.-9.7.2016. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/hae_liite.aspx?id=127244&tyyppi=pdf&kansio_id=765> Viitattu 14.5.2019.
- Museovirasto. RKY-kohteet. 2009. <http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=3943> Viitattu 14.5.2019.
- Naapurinvaaran kyläyhdistys ry. Naapurinvaaran kyläsuunnitelma. 2006.
- Niemelä Marika. Opas kestävään rantalaiduntamiseen. Natureship-julkaisuja 2012. <<https://docplayer.fi/11876012-Marika-niemela-opas-kestavaan-rantalaiduntamiseen-natureship-julkaisuja.html>> Viitattu 14.5.2019.
- Parras Eemil. Naapurinvaaran laulu. Raitis Kainuu -lehti, joulukuu 1954.
- Perho Emilia. Untamalan kivilavetan käyttö- ja korjaussuunnitelma. Opinnäytetyö, Turun AMK. 2011. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/31043/Perho_Emilija.pdf?sequence=1> Viitattu 14.5.2019.
- Seitapuro Hanna. Kainuun perinnemaisemakartoituksen täydentäminen 2002 ja 2003. Kainuun ympäristökeskuksen moniste 15. 2005.
- Seitapuro Hanna. Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma – Naapurinvaara. Kainuun ympäristökeskuksen moniste 15. 2005. <<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/134564/KAlmo16.pdf?sequence=3>> Viitattu 14.5.2019.

Rissanen Hannele. Kainuunharmaksen rotuominaisuudet. 2011. <https://lammasyhdistys.fi/wp-content/uploads/2017/11/Rissanen_Hannele_kh_rotuominaisuudet.pdf> Viitattu 26.2.2020.

Sorjamaa Anita. Sotkamon Naapurinvaaran luonto- ja leikkipuiston kasvillisuus. 1980.

Sotkamon kunta. Maisema-arkkitehtitoimisto Väyrynen. Naapurinvaaran maisemaselvitys. 2014. <<http://docplayer.fi/8253599-Sotkamon-kunta-naapurinvaaran-maisemaselvitys.html>> Viitattu 14.5.2019.

Sotkamon kunta. Luontotutkimus Rajamäki. Naapurinvaaran yleiskaava-alueen luonto- ja maisemaselvitys. 2010.

Sotkamon kunta, Luontotutkimus Rajamäki. Naapurinvaaran yleiskaava-alueen pesimälinnusto- ja liito-oravaselvitys. 2015.

Sotkamon kunta. Naapurinvaaran yleiskaava. 2016. Kaavakarttapalveluun <<https://www.sotkamo.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitusja-maankaytto/kaavoitus/>> ja kaavaseloste <<http://docplayer.fi/7229080-Naapurinvaaran-yleiskaava.html>>. Viitattu 14.5.2019.

Sotkamon kunta. Naapurinvaaran yleiskaavan rakennustapaohje. 2016. <<http://docplayer.fi/15482018-Rakennustapaohjeet-paivitys-15-12-2015-naapurinvaaran-yleiskaava.html>> Viitattu 14.5.2019.

Sotkamon kunta. Nuasjärven rantaosayleiskaavan muutos ja laajennus. 2013. <<http://docplayer.fi/7623728-Nuasjarven-ranta-osayleiskaava-yleiskaavan-muutos-ja-laajennus.html>> Viitattu 14.5.2019.

Sotkamon kunta. Pirttijärvi-Pieni-Kiimanan rantaosayleiskaava. 2003. Kaavakarttapalveluun <<https://www.sotkamo.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus-ja-maankaytto/kaavoitus/>>. Viitattu 14.5.2019.

Sotkamon Nuorisoseura. Naapurinvaaran Huvikeskus, Historian havinaa vuosilta 1991-2011. 2011.

Sotkamon Nuorisoseura ry. Sisäisen kasvun vuoksi. Sotkamon Nuorisoseura ry 1981-1991 historia. 1991.

Sotkamon Sosiaalidemokraatit ry. Naapurinvaaran työväenyhdistys 100 vuotta. 2007.

Suomen ympäristökeskus. Avoimet ympäristötietojärjestelmät. Herttatietojärjestelmä <https://www.syke.fi/fi-FI/Avoin_tieto/Ymparisto_tietojarjestelmat> Viitattu 26.2.2020.

Schulman Anna, Alanen Aulikki, Hæggström Carl-Adam, Huhta Ari-Pekka, Jantunen Juha, Kekäläinen Hannele, Lehtomaa Leena, Pykälä Juha, Vainio Maarit. Perinnebiotoopit 7. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus. Suomen ympäristökeskus. Suomen ympäristö 8/2008. Osat 1 ja 2.

Tervo Kari. Sotkamo – Kainuun etelä. Sotkamon kulttuuriympäristöohjelma. Kainuun ympäristökeskuksen raportteja 1/2008. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-314-577-1>> Viitattu 14.5.2019.

Turpeinen Oiva. Kainuun historia II. 1985.

Vainio Maarit, Autio Saara, Leinonen Reima. Kainuun perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 147. 2000.

Valtioneuvosto. Valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) inventointia 2009 koskeva päätös. <<https://www.museovirasto.fi/uploads/Kulttuuriymparisto/valtioneuvoston-paatos-rky2009.pdf>> Viitattu 24.2.2020.

Verohallinnon verkkosivut kotitalousvähennyksestä. <<https://www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot-ja-vahennykset/kotitalousvahennys/>> Viitattu 14.5.2019.

Vinha-Mustonen Toini. Vuosisata koulunpenkillä. Naapurinvaaran koulu 1887-1987. 1987.

Virtanen Matila. Puustoiset perinneympäristöt. Opas luonnonhoitoon ja monikäyttöön. Metsätalouden kehittämiskeskus Tapion julkaisuja. 2010.

Wilmi Jorma, Laulumaa Vesa. Sotkamon historia. 1997.

Ympäristöministeriö. Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Ympäristöministeriö. Ympäristönsuojeluosasto.

Työryhmän mietintö 66. 1992. <<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/29087>> Viitattu 14.5.2019.

Liitteet

Liite 1. Suomen maisemamaakunnat ja -seudut (Ympäristöministeriö)

Liite 2. Asemakaavoitus, Naapurinvaara

Liite 3. Yleiskaavoitus, Naapurinvaara

Liite 4. Infokirje ja kysely Naapurinvaaran maisemanhoidosta

Liite 5. Naapurinvaaran vieraslajikartoitus

Liite 6. Karttaliitteet

Liite 1.

SUOMEN MAISEMAMAAKUNNAT JA -SEUDUT

Suomi on jaettu kymmeneen eri maisemamaakuntaan, joista osa jakautuu edelleen seutuihin. Jako ilmentää kulttuurimaisemille ominaisia alueellisia piirteitä ja maisemien vaihtelevuutta. Läheisten seutujen väliset erot eivät ole jyrkkiä, sillä maisemien piirteet vaihtuvat yleensä vähittäin. Kaukaiset seudut ja maakunnat ovat sen sijaan maisemiltaan huomattavan erilaisia.

Maisemamaakuntien jaon on laatinut ympäristöministeriön maisema-aluetyöryhmä (1993).
(*Ympäristöministeriö 1993: Maisema-aluetyöryhmän mietintö Osa I, Maisemanhoito. Ympäristöministeriön mietintö 66/1992*)

1. Eteläinen rantamaa

- 1.1. Eteläinen viljelyseutu
- 1.2. Kaakkoinen viljelyseutu
- 1.3 Suomenlahden rannikkoseutu
- 1.4 Kiskon-Vihdin järvisseutu

2. Lounaismaa

- 2.1. Lounainen viljelyseutu
- 2.2. Ala-Satakunnan viljelyseutu
- 2.3. Pohjois-Satakunnan järvisseutu
- 2.4. Lounaisrannikon ja Saaristomeren seutu
- 2.5. Ahvenanmaa
- 2.6. Satakunnan rannikkoseutu

3. Hämeen viljely- ja järvimaa

- 3.1. Keski-Hämeen viljely- ja järvisseutu
- 3.2. Tammelan ylänköseutu
- 3.3. Päijänteen seutu
- 3.4. Pohjois-Hämeen järvisseutu

4. Itäinen järvi-Suomi

- 4.1. Lounais-Savon järvisseutu
- 4.2. Suur-Saimaan seutu
- 4.3. Savonselän seutu
- 4.4. Keski-Suomen järvisseutu
- 4.5. Pohjois-Savon järvisseutu
- 4.6. Pohjois-Karjalan järvisseutu
- 4.7. Laatokan-Karjalan seutu

5. Vaara-Karjala

6. Suomenselkä

7. Oulujärven seutu

8. Pohjanmaa

- 8.1. Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu
- 8.2. Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutu
- 8.3. Keski-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko
- 8.4. Pohjois-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko
- 8.5. Pohjois-Pohjanmaan nevalakeuden seutu

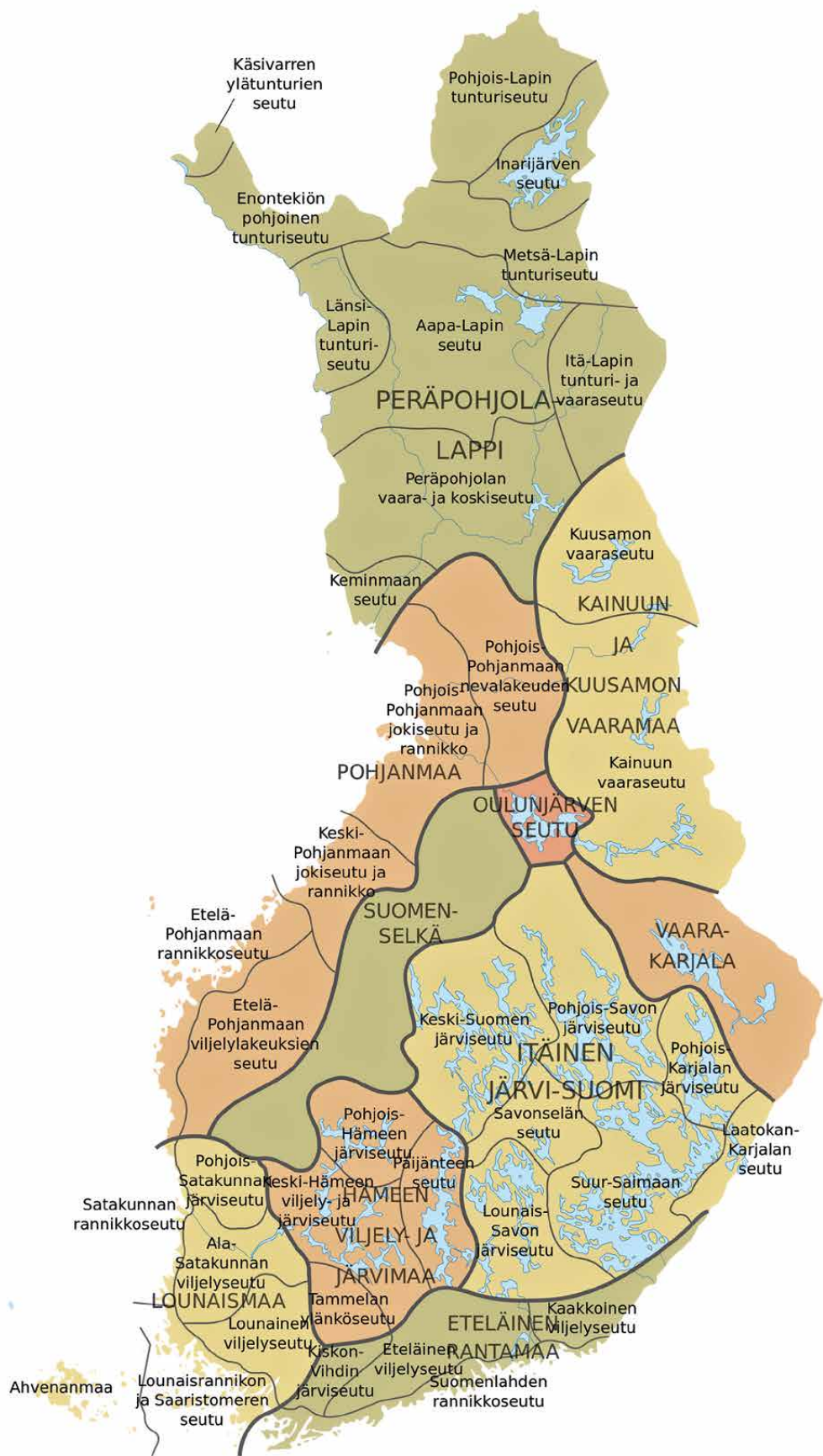
9. Kainuun ja Kuusamon vaaramaa

- 9.1. Kainuun vaaraseutu
- 9.2. Kuusamon vaaraseutu

10. Peräpohjola-Lappi

- 10.1. Keminmaan seutu
- 10.2. Peräpohjolan vaara- ja jokiseutu
- 10.3. Aapa-Lapin seutu
- 10.4. Itä-Lapin tunturi- ja vaaraseutu
- 10.5. Länsi-Lapin tunturiseutu
- 10.6. Metsä-Lapin tunturiseutu
- 10.7. Pohjois-Lapin tunturiseutu
- 10.8. Inarijärven seutu
- 10.9. Enontekiön pohjoinen tunturiseutu
- 10.10. Käsivarren ylätunturien seutu

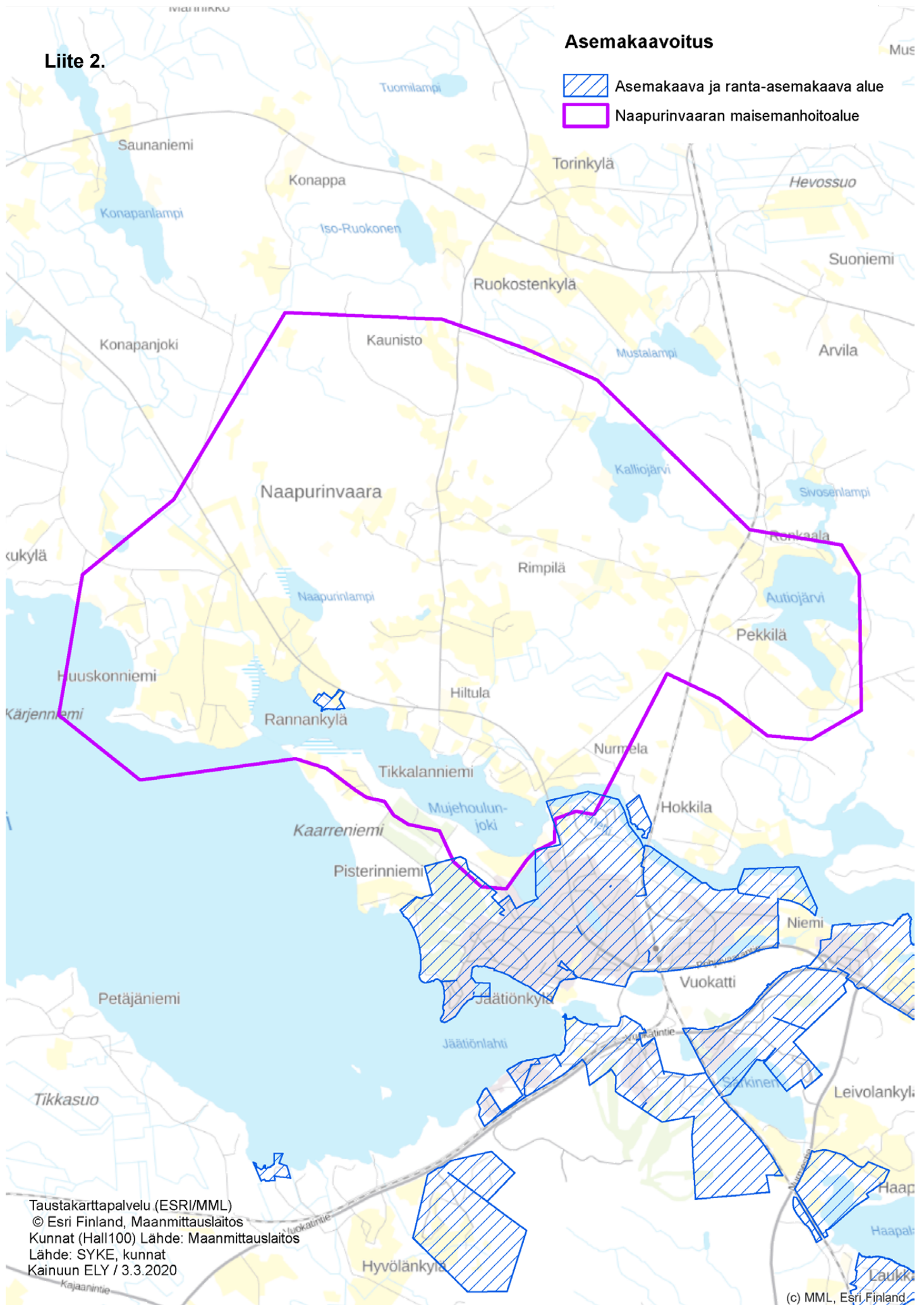

Liite 2.

Asemakaavoitus

 Asemakaava ja ranta-asemakaava alue

 Naapurinvaaran maisemanhoitoalue

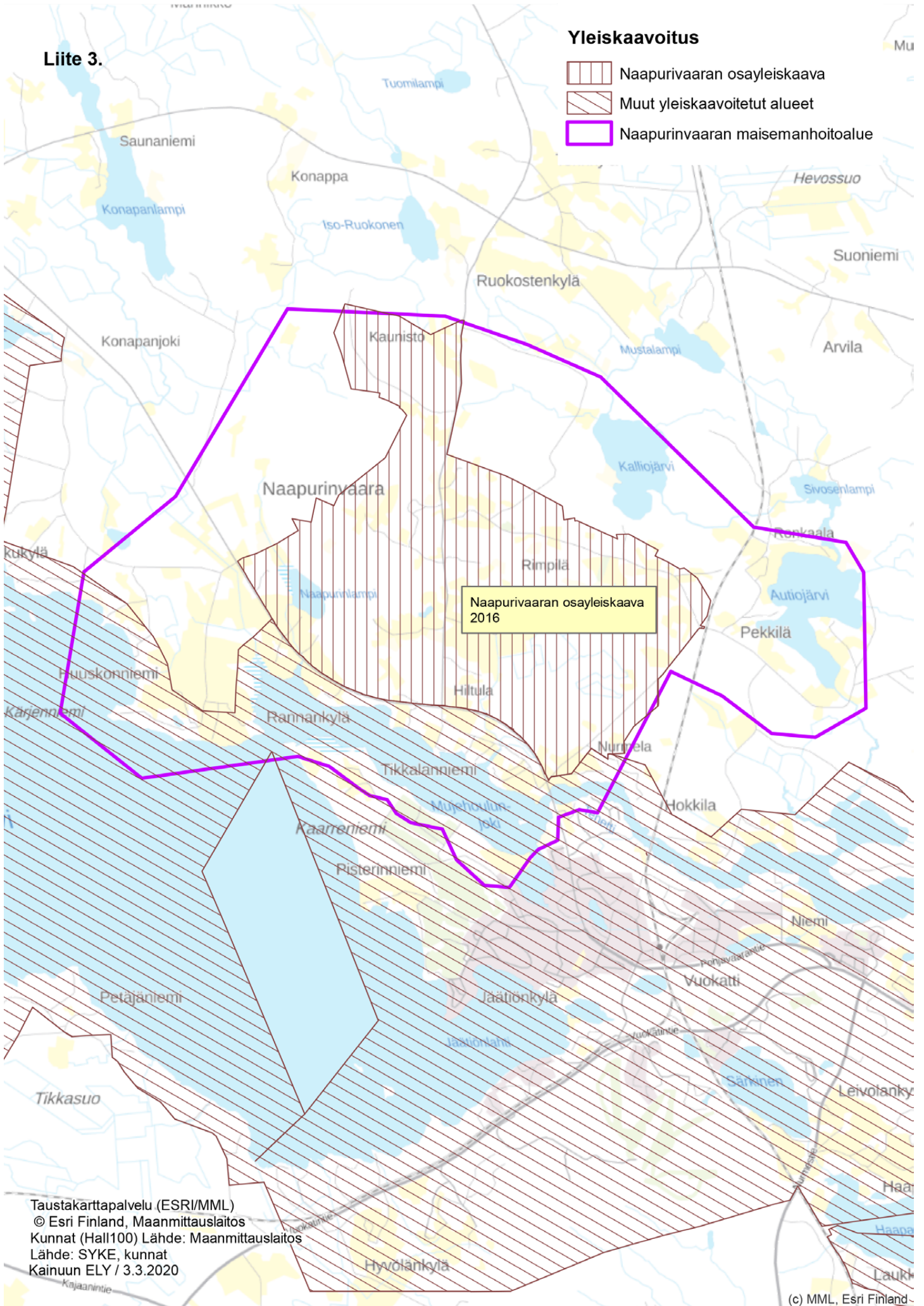

Liite 3.

Yleiskaavoitus

- Naapurivaaran osayleiskaava
- Muut yleiskaavoitetut alueet
- Naapurinvaaran maisemanhoitoalue

Taustakarttapalvelu (ESRI/MML)
© Esri Finland, Maanmittauslaitos
Kunnat (Hall100) Lähde: Maanmittauslaitos
Lähde: SYKE, kunnat
Kainuun ELY / 3.3.2020

(c) MML, Esri Finland

**VAIKUTA KYLÄSI
KEHITTÄMISEEN JA HOITOON!**

2018

Naapurinvaaran seudulle puuhataan **maisemanhoitoaluetta**. Niitä on Suomessa vasta neljä. Jos Naapurinvaarasta tulee yksi, tuo se mahdollisuuksia alueen maisemanhoitoon. Maisemanhoitoalueen perustaminen ei tuo rajoituksia maankäyttöön.

Haluamme kuulla sinun näkemyksiäsi! Vastaa oheiseen kyselyyn **15.3.2018** mennessä (postimaksu maksettu). **Kyselyyn voi vastata myös netissä**, linkki löytyy kyläyhdistyksen www- ja Facebook-sivuilta. Perheestä useampikin henkilö saa vastata.

Tervetuloa myös yhteisiin tapahtumiin ja talkoisiin! **Ke 21.2. klo 17.30-19.30** Naapurinvaaran Huvikeskuksella mietitään miltä meidän kylillä näyttää ja miten siihen voi vaikuttaa. Lisäksi luvassa puutarhanhoitoasiaa!

Kaipaamme myös havaintoja alueella leviävistä vieraslajeista kuten **jättipalsamista** (kuvassa). Vieraslajien leviäminen laitumille ja metsiimme tulee pysäyttää. Vieraslaji voi jopa alentaa tontin tai kiinteistön arvoa. Jättipalsamin ja jättiputken ympäristöön päästäminen on myös lailla kiellettyä. **Ilmoita havaintosi ja tule mukaan torjuntatyöhön!**

Kitke jättipalsami mailtasi ennen siementen kypsymistä. Kukkiva kasvijäte on varmin polttaa. Ilman maanomistajien toimia kasvia on lähes mahdoton torjua. Katso lisää www.vieraslajit.fi

Lisätietoja:

Suunnittelija Sari Leinonen
p. 045 673 7565
sari.leinonen@angervo.fi
Kyläyhdistyksen puheenjohtaja
Hannu Koski
p. 050 4639 689
hannu.o.koski@luukku.com

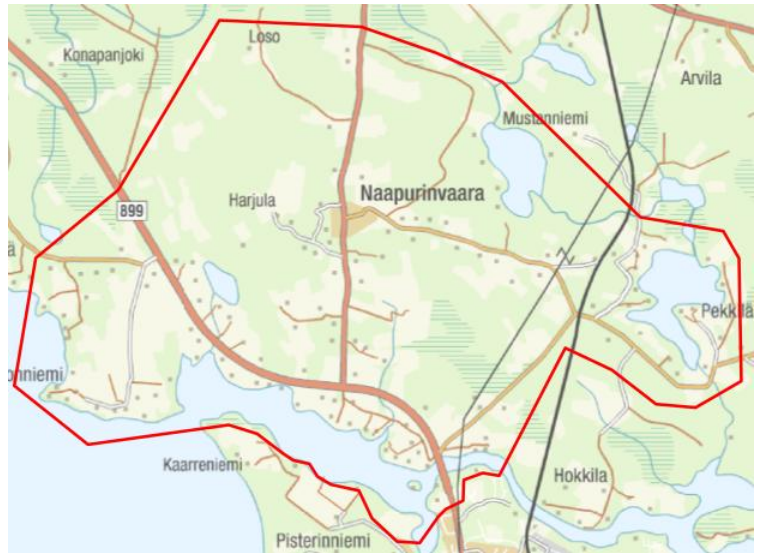

Jättipalsami

Kysely Naapurinvaaran maisemanhoidosta 2018

Vastaa ja vaikuta **15.3.** mennessä.
Kysely koskee kartan aluetta.

1. Oletko asukas ____
mökkiläinen ____
muu maanomistaja ____
Muu, mikä _____

2. Arvioi alueen ympäristön
viihtyisyyttä asteikolla 4–10 _____

3. Mikä on parasta alueella? _____

4. Nimeä mielestäsi hieno luontokohde: _____

5. Mielestäsi kaunis maisema tai näkymä alueella:
_____

6. Mikä on mielestäsi ehdottomasti säilyttämisen arvoista (rakennus,
näkymä, luontokohde, toiminta...): _____

7. Mikä heikentää alueen viihtyvyyttä?
_____

8. Nimeä hoitoa vaativa kohde: _____

9. Miten haluaisit kehittää ja hoitaa aluetta? _____
_____

10. Haluaisitko osallistua tähän työhön, miten?
suunnitella ___ hakea rahoitusta ___ tulla talkoisiin ___
hoitaa omia maa-alueita ___ muuten, miten _____
Voit myös jättää yhteystietosi _____
niin sinuun otetaan yhteyttä ja pääset mukaan hommiin!

11. Miltä alueelta olet: _____ (Naapurinvaara,
Kalliojärvi, Autiojärvi, Rannankylä, Huuskonniemi, Tikkalanniemi...)

Miten näet oman alueesi viihtyisyyden? _____

12. Mitä muuta haluaisit sanoa?
_____

KIITOS VASTAUKSISTA!! Vastauksia voi jatkaa paperin toiselle puolelle.
Yhteistyössä: Naapurinvaaran maisemanhoitoalue -hanke ja Naapurinvaaran kyläyhdistys

Jättipalsami

Lupiini

Jättiputki

13. Oletko havainnut kuvien vieraslajeja kylällä?
 Tähän karttaan voit merkitä vieraslajihavaintosi (esim * tai x)
 Mitä kasvia havainto/havainnot koskevat: _____

Voit myös ilmoittaa havaintosi sähköposti/puh. Sari tai Hannu
 tai ilmoittaa jatkossakin netissä: www.vieraslajit.fi

Mariko Lindgren
ProAgria Kainuu ry / MKN Maisemapalvelut

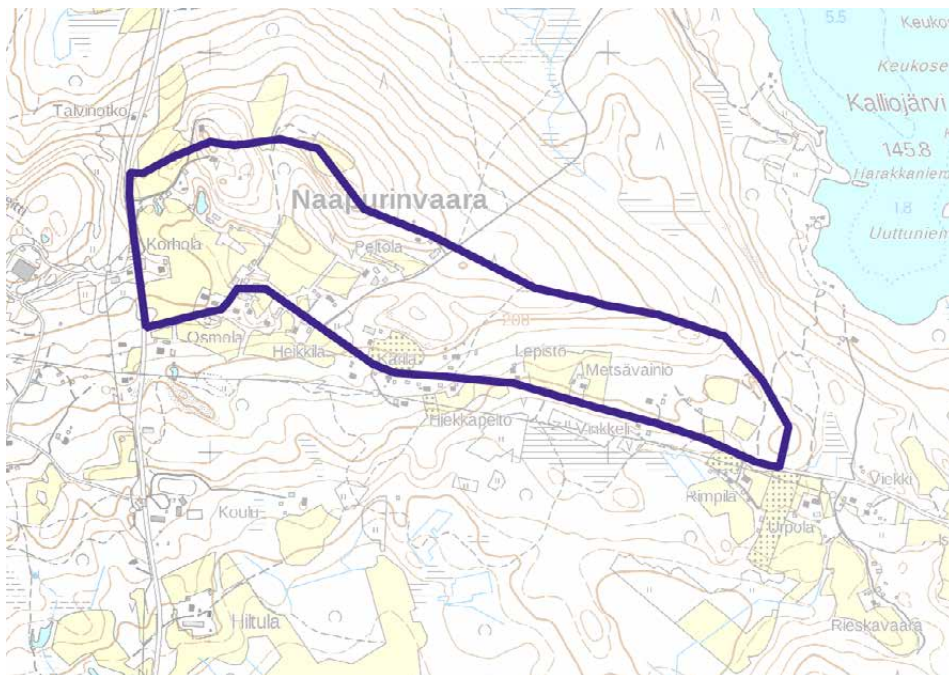
Sotkamon Naapurinvaaran alueen vieraslajien kartoitus ja torjuntasuunnitelma – Vaarantien yläpuolinen osa

Taustaa

Vieraskasvilajit aiheuttavat levitessään uhan alueen alkuperäiselle luonnolle ja lajistolle valtaamalla näiltä kasvutilaa. Kasvillisuuden muuttuessa myös maisema muuttuu ja menettää omaleimaisuuttaan. Naapurinvaaran alueella esiintyy useita haitallisia vieraskasvilajeja. Eniten huolta ovat aiheuttaneet jättiputken esiintymät, sekä jättipalsamin nopea leviäminen alueella. Tienvarsia muualla nopeasti vallannutta komealupiini on levittäytymässä alueelle. Kainuun ely-keskus tilasi Kainuun Maa- ja kotitalousnaisilta alueelle vieraslajikartoitusta ja vieraslajien torjunnan suunnittelua osana alueen maisemanhoidon suunnittelua.

Kartoitusalue ja menetelmät

Koska monet haitalliset vieraslajit – etenkin jättipalsami - leviävät siemeninä valuvesien mukana, pidettiin tärkeänä kohdistaa kartoitus ja torjuntasuunnittelu ensin Naapurinvaaran ylärinteeseen. Kartoitusalueena oli Naapurinvaarantien ja Vaarantien rajoittama Naapurinvaaran etelärinne idässä Rimpilään saakka (kuva 1). Kartoitus ei koskenut pihajänteitä, eikä viljeltyjä pelloja ja puutarhoja.

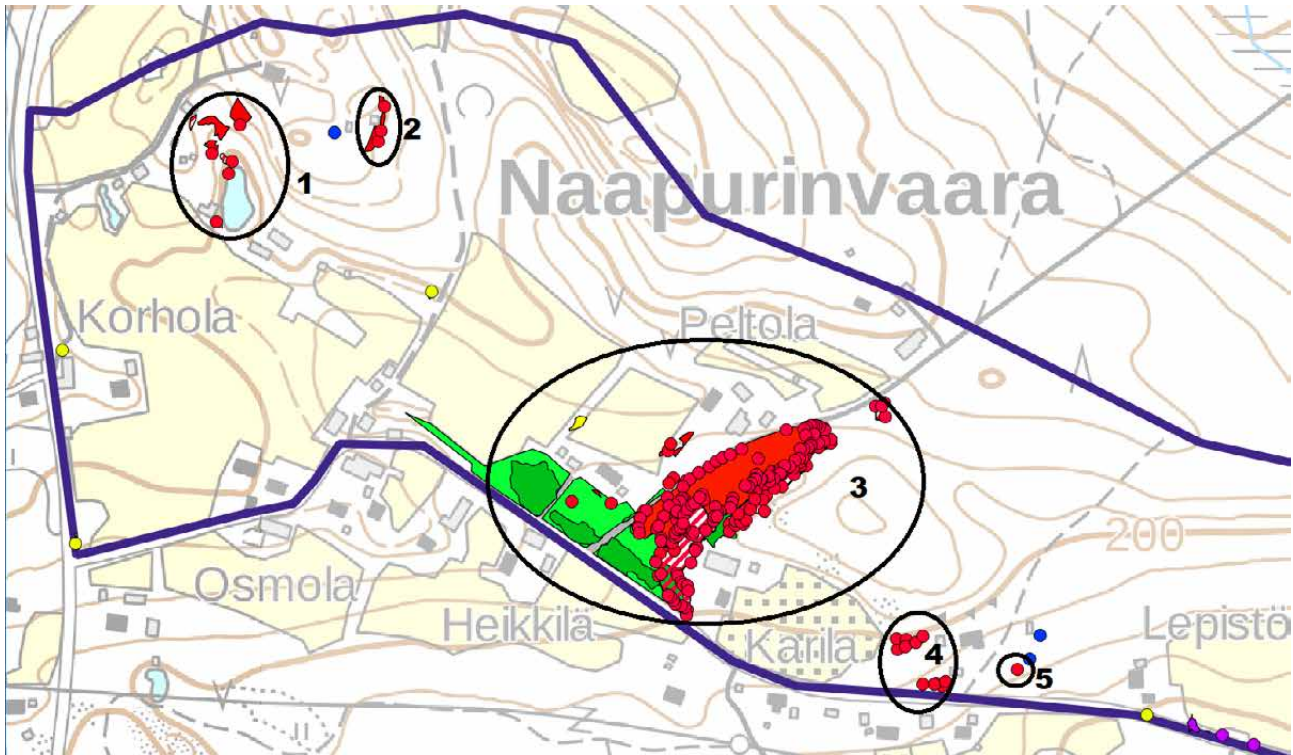
Kuva 1. Kartoitusalue.

Kartoitettavat lajit tai lajiryhmät olivat jättiputket, jättipalsami, komealupiini, japanin/jättitatar ja kurtturuusu. Alue kuljettiin läpi ja kartoitettavien lajien esiintymät tallennettiin paikkatietona joko havaintopisteinä tai aluerajauksina, joihin liittyy huomioita mm. esiintymän runsaudesta. Peltolan ja Karilan välinen alue kartoitettiin kesällä 2017 ja muu alue syksyllä 2018. Paikkatieto-ohjelmassa täsmennettiin esiintymien rajauksia ja piirrettiin torjuntatoimille kohdealueet. Havainto- ja toimenpidesuosituskartat ja laji- ja esiintymäkohtaiset toimenpidesuositukset sisällytettiin tähän raporttiin. Paikkatietoaineisto on luovutettu tilaajalle .shp-tiedostoina.

Tulokset

Kartoitusalueella ei havaittu jättiputkia. Muiden lajien havaitut esiintymät on merkitty havaintokartalle (kuva 2). Jättipalsamista löydettiin leviämislähteensä perusteella viisi eri esiintymää. Jätti-/japanintatarta kolmesta pisteestä ja kurtturuusua viidestä eri paikasta. Komealupiinia tavattiin vain neljä erillistä kasvustoa Vaarantien varresta Lepistön itäpuolelta.

Kuva 2. Havaintokartta. Punainen = jättipalsami, sininen = jätti-/japanintatar, keltainen = kurtturuusu, violetti = komealupiini, vihreä = kartoitusaikana jättipalsamin torjunnan takia niitettynä olleet alueet (tumma vihreä 2017 ja 2018, vaalea vihreä vain 2018), joilla todennäköisesti esiintyy lajia edelleen vähintään harvakseltaan. Viivoitettu alue tarkoittaa harvan esiintymän aluetta, yhtenäinen väri tiheää esiintymää. Jättipalsamin erilliset esiintymäalueet on numeroitu luvuilla 1 – 5.

Laji- ja esiintymäkohtaiset toimenpidesuosituks

Jättipalsami

Jättipalsami on yksivuotinen laji, jonka siemenet säilyttävät itämiskykynsä yleensä vain yhden-muutaman vuoden ajan. Laji on periaatteessa helppo hävittää noin vuodessa estämällä uusien siementen kypsyminen. Lajin kukat ovat melko näyttävät, joten kukkivat yksilöt ovat periaatteessa helppoja havaita. Käytännössä lajin hävittämisen tekee vaikeaksi sen nopea levittäytyminen (siemenet lentävät usean metrin päähän emokasvista ja leviävät myös veden ja esim. työkoneiden mukana), pitkä kukkimiskausi (kesäkuulta lopulta pakkasiin saakka), sekä se, että laji viihtyy kivikoissa, sekä rehevän kasvillisuuden alla ja seassa, mistä kukkiviakin yksilöitä voi olla vaikea löytää.

Jättipalsamia on kasvatettu tarkoituksella puutarhoissa ja pihoiden, ja usein se on levinnyt lähiluontoon puutarhajätteen mukana. Esiintymissä 1, 3 ja 5 olikin havaittavissa vähintään yksi puutarhajätteen tunkio, josta esiintymä lienee peräisin. Esiintymä nro 5 ei ollut levinnyt puutarhajättekasaa laajemmalle. Lajin leviämisen estämisessä tärkeintä on estää tällaisten lajin uusien leviämispisteiden synty hävittämällä kukkivia kasveja tai itämiskykyisiä siemeniä sisältävät massat huolellisesti esim. polttamalla.

Esiintymä 1

Esiintymä 1 levittäytyy pienen lammikon pohjois - länsipuolen jyrkkiin, vatukkoisiin rinteisiin. Kasvusto on tiheimmillään alueen koillispuoliseen pihaan rajautuvassa ylärinteessä, mikä lienee kasvuston leviämislähde. Tämä esiintymä on tärkeä torjua, koska alueella muodostuvat jättipalsamin siemenet voivat helposti levitä lammesta ojaa pitkin valuvan veden mukana alaspäin alueille, joista monen vuoden työllä laji on jo saatu hävitettyä tai joissa lajin torjuntatyö on juuri käynnissä.

Melko tiheän kasvuston alueita rajattiin kolme erillistä saareketta, joiden yhteispinta-ala on noin 5,5 aaria (punaiset alueet kartassa 3). Nämä alueet kannattaa hoitaa niittämällä kasvusto maahan ennen jättipalsamin kukintaa kesällä 2019. Rinteet ovat jyrkät, ja paikoin ryteikköiset, joten niittotyöhön kannattaa varata vähintään kaksinkertainen aika verrattuna tasaisen alueen niittoon. Niitetyt alueet tulee kulkea tarkasti läpi noin kolmen viikon välein loppukesän - syksyn 2019 aikana, ja kitkeä pois kaikki kukkivat jättipalsamit. Jos tässä onnistutaan, eikä pihapiiristä tule alueelle uusia siemeniä, voidaan seuraavina vuosina alue vain kulkea läpi kesä-heinäkuun vaihteesta alkaen noin kolmen viikon välein ja kitkeä havaitut versot, kunnes versoja ei enää havaita.

Harvempaa jättipalsamikasvustoa löytyi lisäksi noin aarin alalta (punainen ristiviivoitus kuvassa 3). Näiltä alueilta jättipalsami kannattaa poistaa systemaattisesti kitkemällä, aloittaen työ kesä-heinäkuun vaihteesta 2019, ja toistamalla kitkentä noin kolmen viikon välein pakkasin saakka. Tämän jälkeen riittää kasvustojen seuranta ja kitkentä tarvittaessa kuten edellä.

Erillisiä kasvustolaikkuja yhdistävät ja ympäröivät vatukkoiset alat (punainen vaakaviivoitus kartalla, noin 22 aaria) kannattaa lisäksi kulkea läpi useamman kerran kesässä, alkaen kesä-heinäkuun vaihteesta 2019 ja havainnoida, löytyykö tältä alueelta uusia jättipalsamikasvustoja, sekä kitkeä havaitut versot.

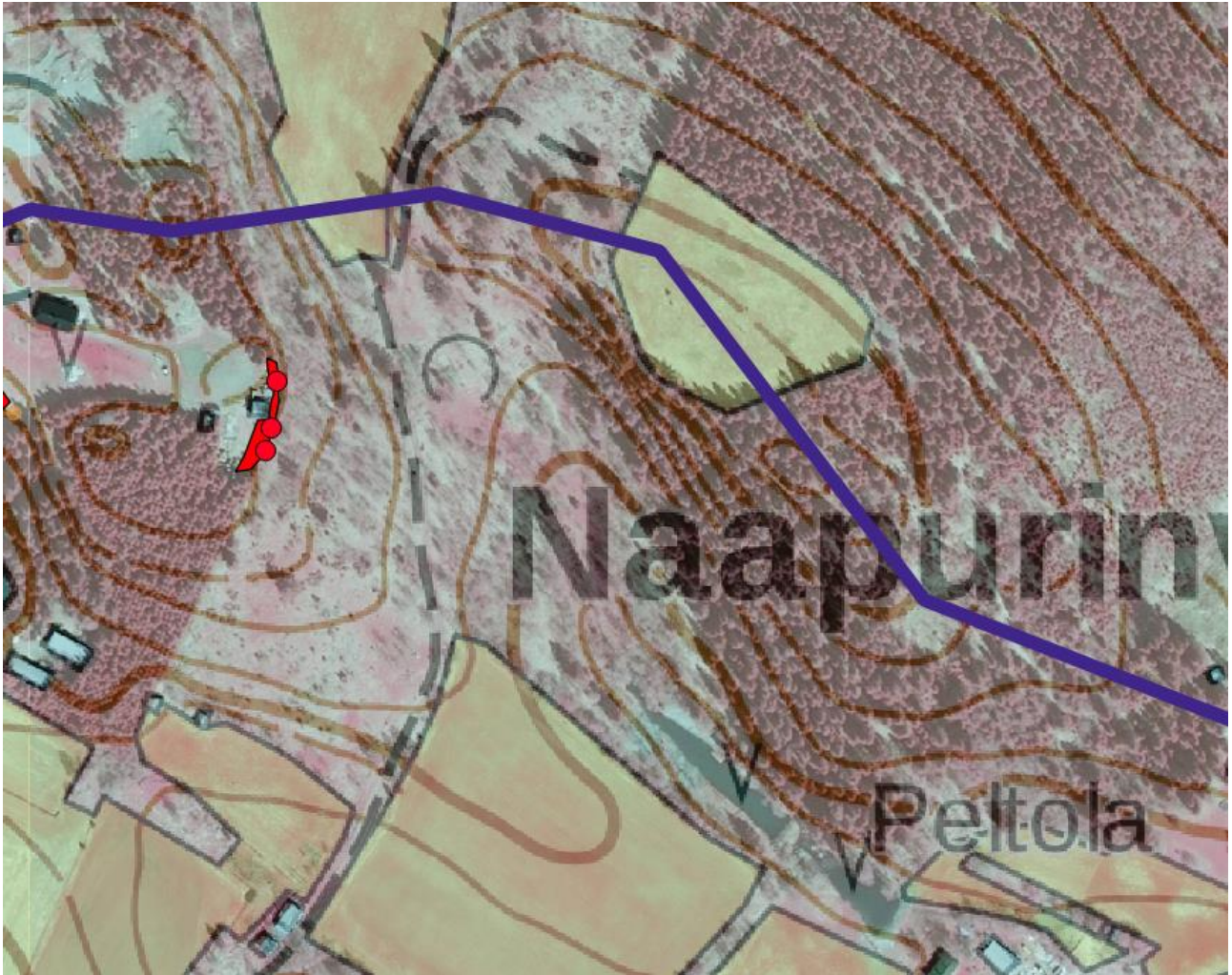
Kuva 3. Havaitut jättipalsamikasvustot ja suositukset torjuntatoimiksi esiintymässä 1: Punainen ala = runsaat kasvustot, niitto ja jälkikitkentä. Punainen ristiviivoitus = harvat kasvustot, kitkentä. Punainen vaakaviivoitus = tarkkailu, kitkentä tarvittaessa. Punaiset pisteet = yksittäisiä jättipalsamin havaintopisteitä.

Esiintymä 2

Niitetyn piha-alueen reunassa on vyöhyke, jossa jättipalsamia on harvaksen kukassa, osa niittoalueen ulkopuolelle jääneitä versoja, osa niiton jälkeen uudestaan kukkaan ehtineitä. Jättipalsamia kasvava pihan reuna-alue on arviolta vain noin kaksi ja puoli aaria kooltaan, ja pääosin melko tasaista ja aukeaa aluetta. Kukkiva jättipalsami löytyi lähimmillään vain noin puolentoista metrin päässä maakunnallisesti arvokkaan perinnebiotooppilaitumen aidasta. Kuvasta 4 näkyy, miten esiintymä sijaitsee suhteessa alapuolellaan olevaan, laajaan toistaiseksi ilman jättipalsamia säästyneeseen alueeseen. Vaaleanpunervan väriset alueet ilmakuvassa ovat arvokkaita perinnebiotooppeja.

Karttaan (kuva 4) punaisella merkitty alue oli jo valtaosin niitetty. Jatkossa niitto on syytä suorittaa tarkemmin, ja tarvittaessa toistaa se kasvukaudella noin kolmen viikon välein. Mikäli kasvustoa ei saada esim. kivisyyden takia reunoihin asti niitettyä, tulee jättipalsamin kukkiminen ja siementäminen estää tarvittaessa kitkemällä pois kukkivat kasvit.

Kuva 4. Havaitut jättipalsamikasvustot ja suositukset torjuntatoimiksi esiintymässä 2: Punainen ala = jättipalsamia pihan reunassa, toistuva niitto, tarvittaessa täydennys kitkemällä. Punaiset pisteet = yksittäisiä jättipalsamin havaintopisteitä.

Esiintymä 3

Kartoitusalueen laajin ja runsain, ilmeisesti useista lähteistä alkunsa saanut jättipalsamin esiintymäkokonaisuus sijaitsee Vaarantien ja Tihrun tien risteyksen ympärillä ja Tihrun tien eteläpuolella (kuvat 2 ja 5). Esiintymä on aiemmin ulottunut pidemmälle luoteeseen Keskitalon suuntaan (ojarvartta ylöspäin kohti esiintymää 1), mutta monen vuoden kitkentätyön seurauksena laji on saatu sieltä hävitettyä.

Myös nykyisen esiintymän 3 alueella on jo useana vuonna tehty jättipalsamin torjuntatyötä. Osa alueesta on ollut niitettynä ja kitkettynä kartoituksen aikaan, joten lajin tilannetta alueella ei voida aivan tarkkaan tällä hetkellä esittää. Kuvasta 5 on jätetty selvyuden vuoksi pois 2017 kartoituksen havaintopisteet ja havaintoalueet (kuva 2), ja merkitty ainoastaan syksyn 2018 havaintoja kukkivista jättipalsameista, sekä suositellut jättipalsamin torjuntatoimenpiteet.

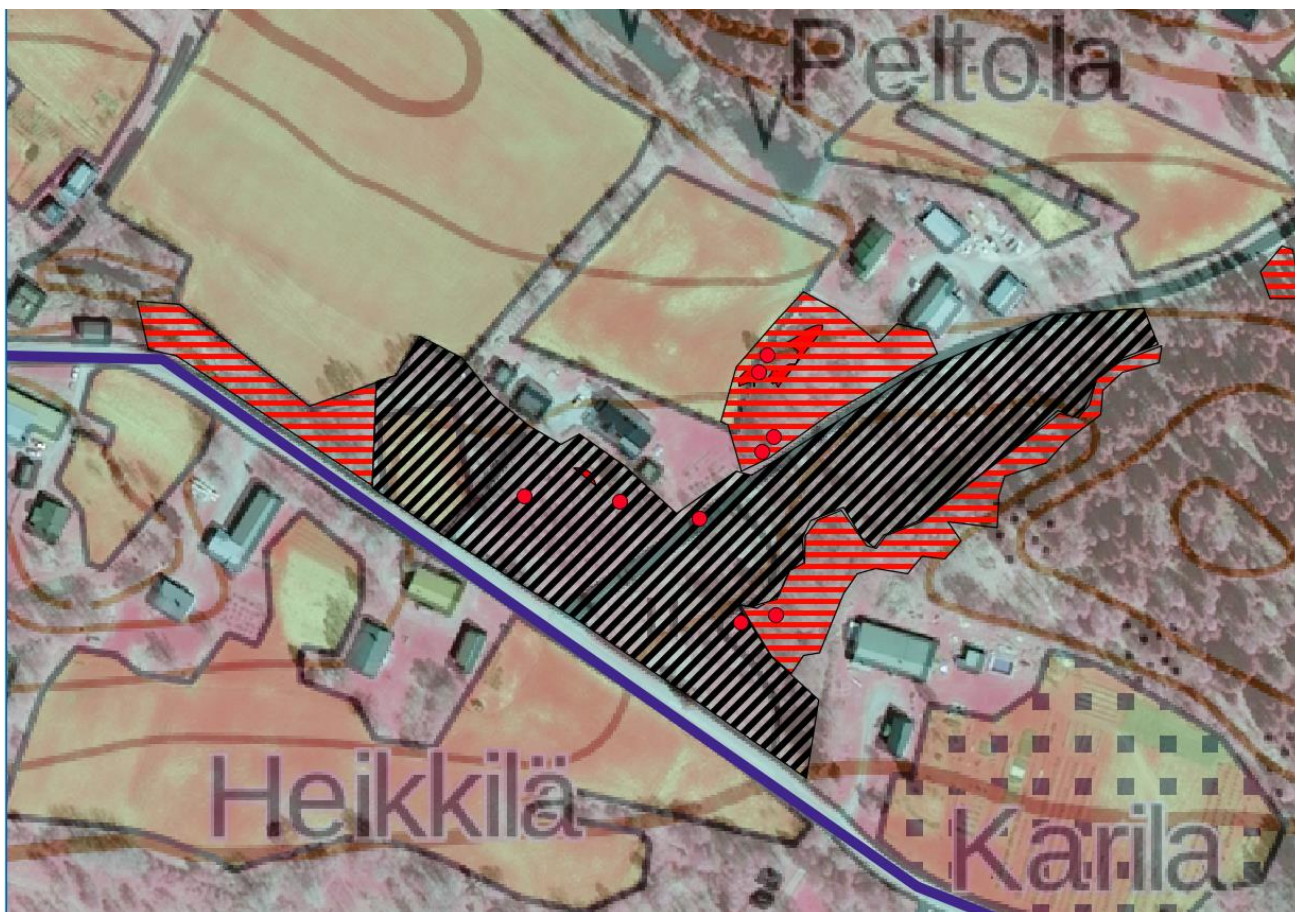
Alueet, jotka on jo niitetty vuonna 2017 tai 2018 ovat oletettavasti vesoittumattomia, ja melko helppo niittää edelleenkin, Vaarantien varren alueet ovat myös melko tasaisia. Jättipalsami on ollut aiemmin niitetyillä alueilla hyvin tavallinen ja paikoin jopa hyvin runsas, joten todennäköisesti niittäminen kesä-

heinäkuun vaihteessa ja jälkikitkentä tämän jälkeen noin kolmen viikon välein on näillä osilla (noin 1,5 ha) vuoden 2019 osalta pelkkää kitkentää helpompi jättipalsamin torjuntatapa. Syksyn 2019 kitkennöissä on syytä kerätä ylös paikkatietoa mahdollisista jättipalsamista tyhjästä alueista, jottei niitä enää tarvitse niittää jatkossa.

Harvempien esiintymien, jyrkkien rinteiden, kivikoiden ja tiheiden pensaikkojen alueet (punainen vaakaviivoitus kuvassa 5, yhteensä noin 0,75 ha) voidaan tästä eteenpäin hoitaa kitkemällä niiltä kukkivat jättipalsamit noin kolmen viikon välein kesäkuun lopulta pakkasiin saakka, kunnes alueilla ei enää esiinny jättipalsamia.

Vaihtoehtoisesti niitto tai kitkentä voidaan korvata heti keväällä aloitettavalla, intensiivisellä lammaslaidunnuksella. Lampaat saattavat pystyä pitämään palsamikasvustot jatkuvasti lyhyinä, jolloin kukkiminen ei lainkaan onnistu. Jos alueella kuitenkin huomataan siemenvaiheeseen edenneitä jättipalsamin kukintoja, on laidunnus syytä lopettaa heti, jotteivat lampaat toimisi lajin levittäjinä. Tämän jälkeen alueella on syytä suorittaa kukkivien jättipalsamiin kitkentä ja toistaa se uudelleen noin kolmen viikon välein.

Kuva 5. Vuoden 2018 jättipalsamihavaintoja ja suositukset torjuntatoimiksi esiintymässä 3: Punaiset alueet ja pisteet = kukkivaa jättipalsamia syys-lokakuussa 2018. Musta vinoviivoitus = niittämällä ja jälkikitkennällä vuonna 2019 hoidettavaksi suositeltu alue. Punainen vaakaviivoitus = jättipalsamin torjunta kitkemällä.

Esiintymät 4 ja 5

Jättipalsamin esiintymä 4 on syntyvalttaan arvoituksellisin. Siihen ei havaittu liittyvän minkäänlaista puutarhajätteen sijoituspaikkaa, eikä mitään yläpuolista leviämislähdettä. Kaksiosaisen esiintymän yläreuna on melko karussa kivikossa paikassa, jonka yläpuolella on lajille melko sopimatonta metsämaastoa. Alempi kasvustoalue on hyvin rehevässä ja ryteikköisessä lehtolaikussa, ja vaikutti sekin olevan melko pienialainen.

Kivikkoisuuden ja ryteikköisyyden takia tämän esiintymän havaintopaikat ovat vaikeita niittää. Toisaalta havaintoalueet ovat niin pieniä (yhteensä noin 3 aaria), että niiden tarkka läpikäynti jättipalsamit kitkemällä ei ole kovin suuri työ. Havaintopaikkojen välissä ja ympärillä on kuitenkin jättipalsamille varsin soveliasta aluetta, ja voi olla, että myöhäisen kartoitusajankohdan takia sieltä jäi mahdollisia pieniä ja kukkimattomia kasveja huomaamatta. Kitkentätyö kannattaa siis ulottaa koko kuvaan 6 merkitetylle vinoviivoitetulle, noin 18 aarin alueelle. Alue tulisi käydä läpi noin kolmen viikon välein alkaen kesä-heinäkuun vaihteesta 2019 ja jatkaen kasvukauden 2019 loppuun, sekä toistaen saman vuonna 2020. Jos kaikki jättipalsamit ehditään poistaa ennen kuin ne kypsytävät siemenensä, pitäisi esiintymä olla hävinnyt vuoden 2020 syksyyn mennessä.

Kuva 6. Jättipalsamin esiintymät 4 (punainen vaakaviivoitus) ja 5 (erillinen punainen piste kuvan oikeassa laidassa): Punaiset alueet ja pisteet = jättipalsamin havaintoalueita ja -pisteitä. Punainen vinoviivoitus = harvaa jättipalsamikasvustoa kivikoissa ja niiden ympärillä 2017. Punainen vaakaviivoitus = jättipalsamin torjunta kitkemällä.

Jättipalsamin esiintymä 5 on ilmeisesti varsin tuore, sillä havaintoja oli vain havaintopisteessä sijaitsevassa puutarhajätekasassa, missä kasvoi nokkosten seurana muutaman neliömetrin alalla tiheästi suuria, kukkivia jättipalsameita. Kasan alapuolella on jättipalsamille soveliasta vatukkoista lehtoa, mutta sieltä ei kasvia havaittu. Torjuntatoimena voisi olla kasvuston huolellinen niitto muutaman viikon välein kasvukausilla 2019 – 2020, tai vaihtoehtoisesti esiintymän peittäminen pressulla muutaman vuoden ajaksi. Alapuolista lehtoa on syytä myös havainnoida mahdollisen leviämisen varalta.

Jätti-/japanintatar

Lajiryhmästä jättitatar/japanintatar tehtiin kartoitusalueelta kolme havaintoa. Luoteisin havainto on kasa kuusimetsän reunaan kasattuja kuolleita versoja. Kyseessä ei siis ole edes kasvusto, vain mahdollinen, mutta epätodennäköinen leviämislähde. Sen osata toimenpiteeksi riittää tarkkailu, ettei lähistölle muodostu elävää tatarkasvustoa. Itäisimmät kaksi pistettä ovat samasta pihapiristä levinneitä, hyvin rajallisia kasvustoja. Eteläisempi, noin yhden neliömetrin suuruinen kasvusto liittyy samaan puutarhajättekasaan, kuin jättipalsamin esiintymä 5, ja voidaan torjua samassa yhteydessä toistuvasti niittämällä tai peittämällä se pressulla. Pohjoisempi on noin 16 neliömetrin tiheä kasvusto. Sekin lienee helppoa näännyttää joko toistuvasti niitoilla, tai vaihtoehtoisesti peittämällä kasvusto pressulla muutaman vuoden ajaksi.

Kurturuusu

Kartoitusalueella tavatuista kurturuusuista kaksi oli pihapiirin reunamilla olevia, leikatun nurmikon ympäröimiä pensaita. Näiden leviäminen estyy jatkamalla nurmikon leikkuuta, eikä muihin toimenpiteisiin ole aihetta.

Yksi, noin 15 neliömetrin suuruinen kurturuusukasvusto sinnittelee Keskitalon yläpuolisella lammaslaitumella, joka on myös maakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi. Pensaankoko on vuosi vuodelta pienentynyt lampaiden kurittaessa sen lehtiä, joten toistaiseksi sen suhteen ei ole tarvetta lisätoimiin.

Kartoitusalueen suurin, noin 90 neliömetrin suuruinen kurturuusukasvusto sijaitsee Peltolan entisessä, kivikkoisessa karjakujassa noin sata metriä Vaarantien ja Tihrun tien risteyksestä pohjoiseen. Tämä avoimien peltojen välinen puustoinen kaistale on maisemallisesti merkittävä, ja sopisi hoidettavaksi reunavyöhykkeenä, jossa kaistalta raivattaisiin vesakot ja ei-toivotut pensaat (kuten tämän ruusun) parin vuoden välein. Sillä tahdilla ruusu ei kyllä kovin nopeasti häviä, joten ruusupensaasta voisi raivata alas useamminkin.

Naapurinvaarantien ja Vaarantien risteyksessä tienpientareella kasvaa kurturuusua hajanaisena kasvustona noin 20 neliömetrin alalla. Tästä kurturuusu on syytä hävittää, sillä tienpiennar on myös monien niittykasvien elinalue, eikä risteysalueelle varmaankaan haluta ruusukasvustoa näkyvyyttä estämään. Kasvillisuus oli kartoitushetkellä niitetty, kuten muutkin tienpientareet, mutta koska piennar laskee melko jyrkästi, oli niitto jäänyt niin ylös, että ruusut ovat voineet jatkaa kasvuaan ja levittäytymistään. Tienpiennar on tässä kohden syytä niittää huolellisemmin matalaan sänkeen. Ruusupensaat voisi käydä niittämässä alas erikseen myös vaikkapa alkukesästä.

Kartoitusalueella tavattiin luonnossa villiintyneenä myös muutamaa muuta ruusulajia, niidenkin havaintopisteet ja esiintymän kuvaukset on toimitettu paikkatietona ehy-keskukselle.

Komealupiini

Komealupiinia löytyi kartoitusalueelta vain Lepistön ja Metsävainion talojen väliseltä alueelta Vaarantien varresta noin 65 metrin matkalta, jakaantuen neljään erilliseen kasvustoon. Lepistön päässä on suurin, noin 85 neliömetrin, osin niitetylle pellolle levittäytynyt kasvustoalue, jossa kasvoi sekä kukkineita, että kukkimattomia lupiineja. Tästä itään kasvustot olivat pieniä, ensin noin kolmen neliömetrin kasvusto, ja

sitten vain yksittäisiä tuppaita, joissa toisessa oli kuusi, toisessa kaksi ohikukkinutta kukkavartta. Lupiinit kasvavat enimmäkseen tienvarsojan takana jyrkässä ojanpenkassa, jota ei ole pystytty niittämään koneellisesti tien pientareiden niiton yhteydessä.

Tärkeintä on estää lupiinien siementäminen. Kukkavarret tulee poistaa kasveista ennen siementen kypsymistä. Yksittäiset lupiinituppaat kannattaisi yrittää kaivaa maasta juurineen. Yhtenäisemmät kasvustot voi yrittää näännyttää pitämällä kasvusto niiden kohdalta matalana koko kasvukauden ajan esim. trimmerillä.

Kuva 7. Komealupiinin kasvustot kartoitusalueella.

Yhteenveto

Kartoituksessa löytyi aiemmin huomaamatta jääneitä vieraslajiesiintymiä. Kartoituksen pohjalta laadittiin toimenpidesuosituksot kartoitettujen vieraslajien hävittämisestä tai leviämisen estämisestä kartoitusalueella olettaen, että pihapiireistä ei enää jatkossa leviä vieraslajeja ympäristöön. Ainoastaan jättipalsamin leviämistilannetta kartoitusalueella voidaan pitää hälyttävänä, ja sen leviämisen estämiseksi tarvitaan mittavaa työpanosta. Toisaalta jättipalsami on mahdollista hävittää alueelta parissa vuodessa. Komealupiinin vielä hyvin rajalliset, yhteensä alle aarin käsittävät kasvustot kannattaa hävittää nopeasti, ennen kuin laji levittäytyy laajemmalle, sillä laajalle levittäytyessään sen hävittäminen on liki mahdotonta.

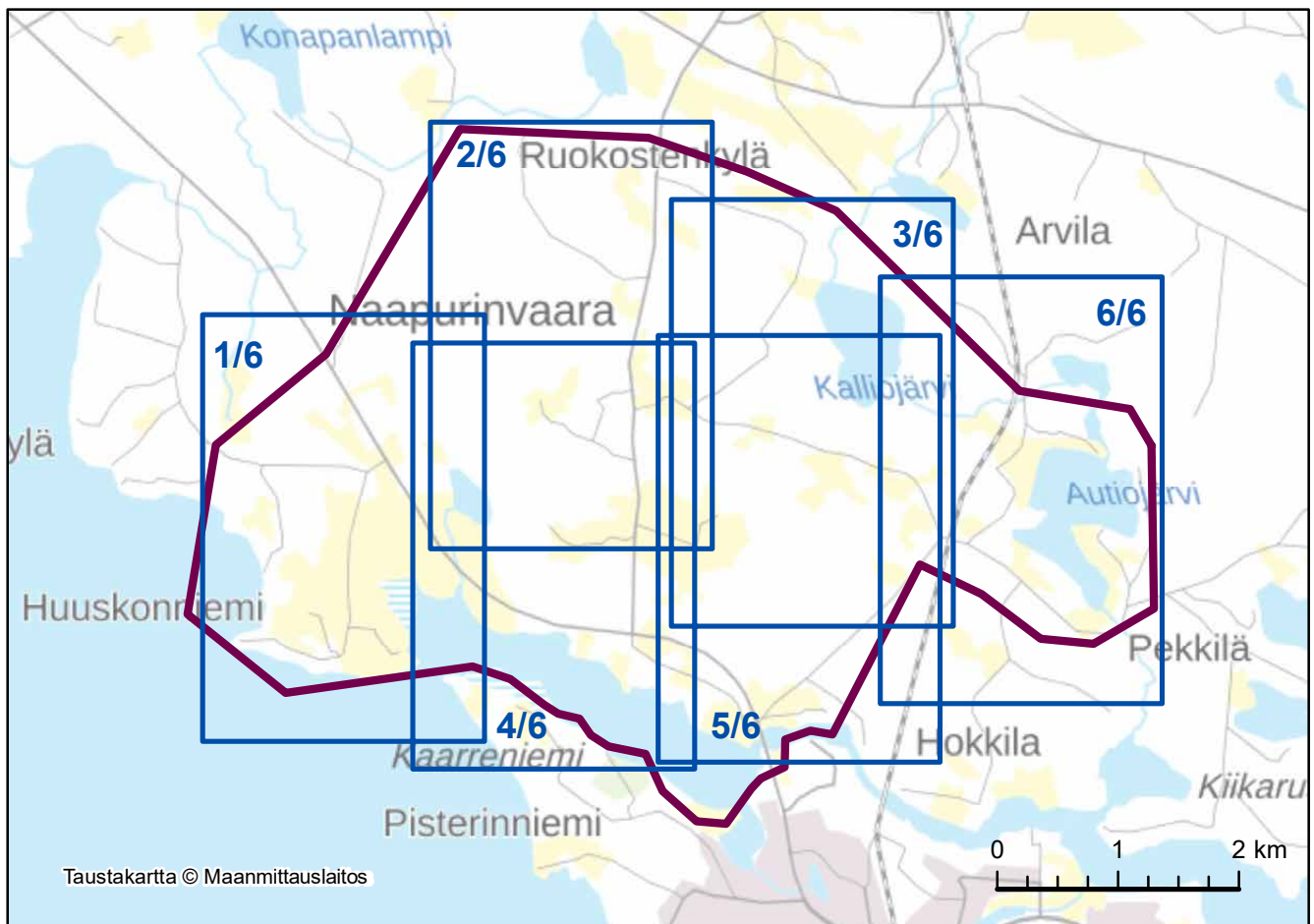

Liite 6.

Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelmakartat 1 - 6

Merkintöjen selitykset karttaliitteissä 1 - 6

- Säilytettävä avoin näköala
- Vieraslaji
- Arvokas reunavyöhyke
- Hoitosuosituskohde
- Maisemapuu
- Retkeilyreitti
- Perinnebiotooppi
- Natura-alue
- Kulttuurihistoriallinen kohde
- Luonnon monimuotoisuuskohde (Lumo)
- Maiseman solmukohta
- Esimerkki raivattavasta alueesta
- Suunnittelualue

Paskalampi Tervah.

8. Naapurinlouhi

Lahtela

Nummela

1. Huuskonniemi

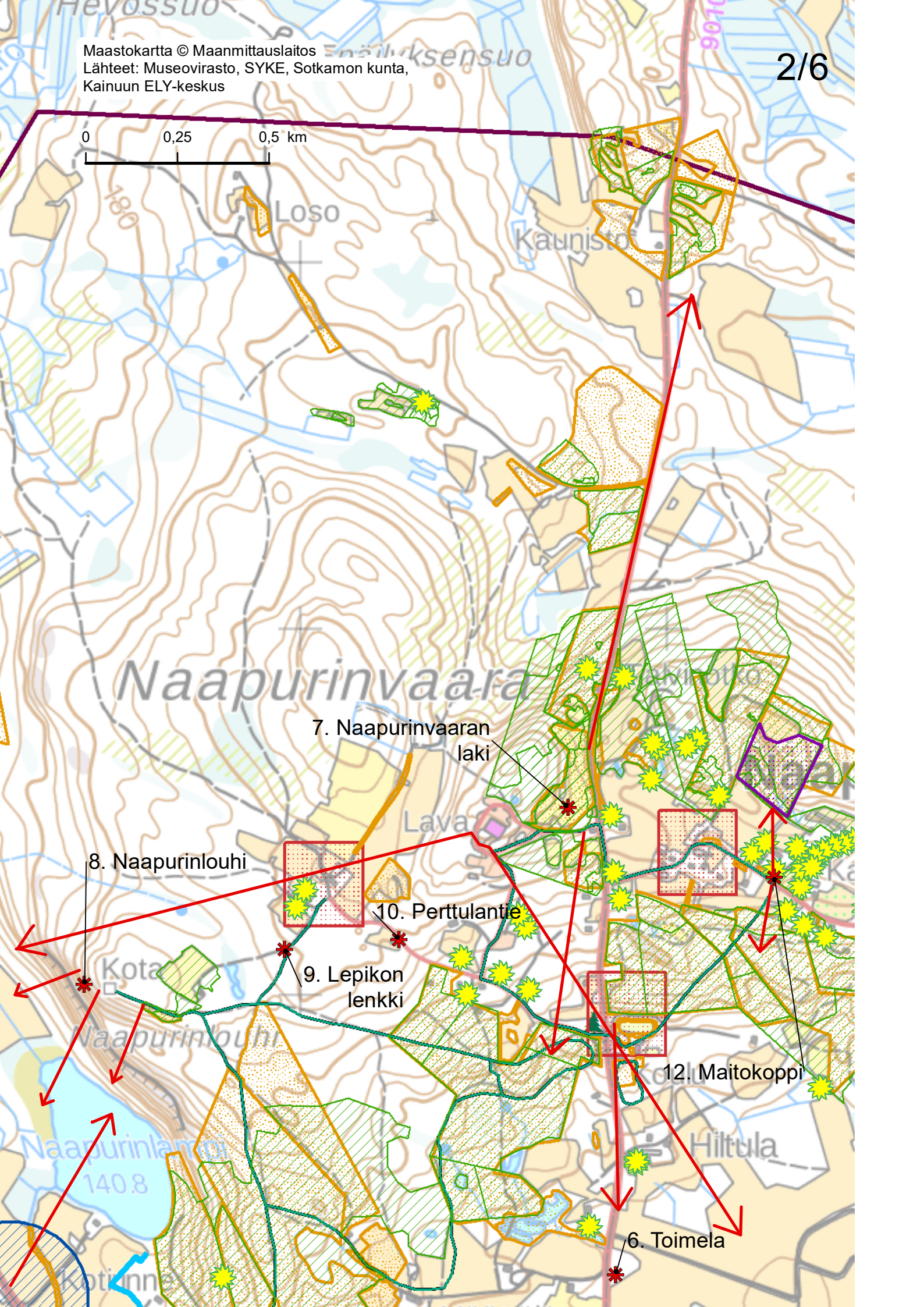
Huuskonniemi

Leir.alue

0 0,25 0,5 km

Tihrunkangas

Kalliojärvi
145.8

Keukos

Purinvaara

15. Kalliojärvi

Auhojoki

12. Maitokoppi

11. Vaarantie

13. Paavola-Isoaho-Kotiaho

Karila

Vinkkeli

Rimpilä

Kotiaho

Hiltula

Rieskavaara

Isal

14. Rieskavaara

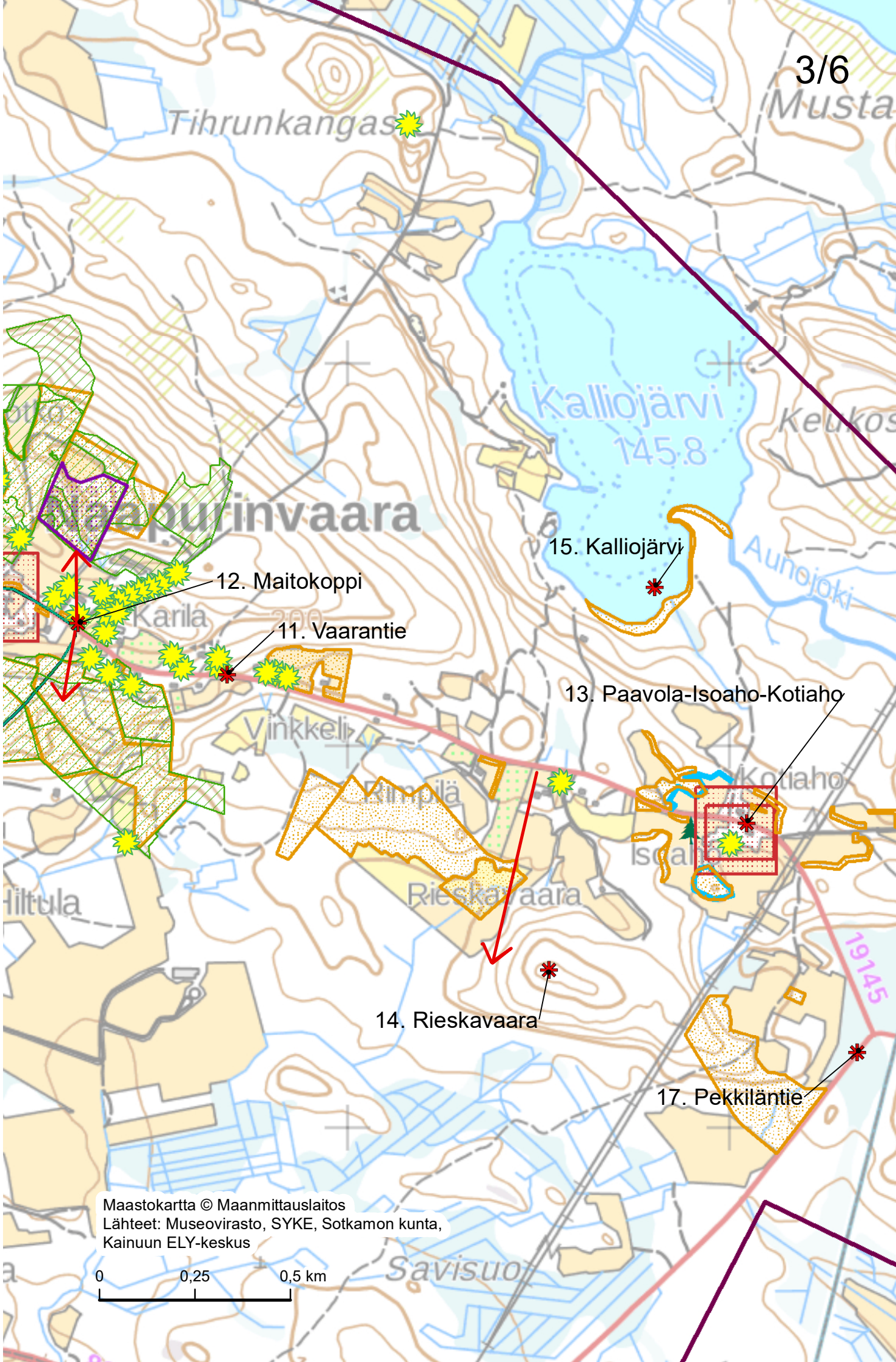
17. Pekkiläntie

19145

Maastokartta © Maanmittauslaitos
Lähteet: Museovirasto, SYKE, Sotkamon kunta,
Kainuun ELY-keskus

0 0,25 0,5 km

Savisuo

Naapurinvaara

4/6

7. Naapurinvaaran laki

8. Naapurinlouhi

10. Pertulantie

9. Lepikon lenkki

Naapurinlampi
140.8

6. Toimela

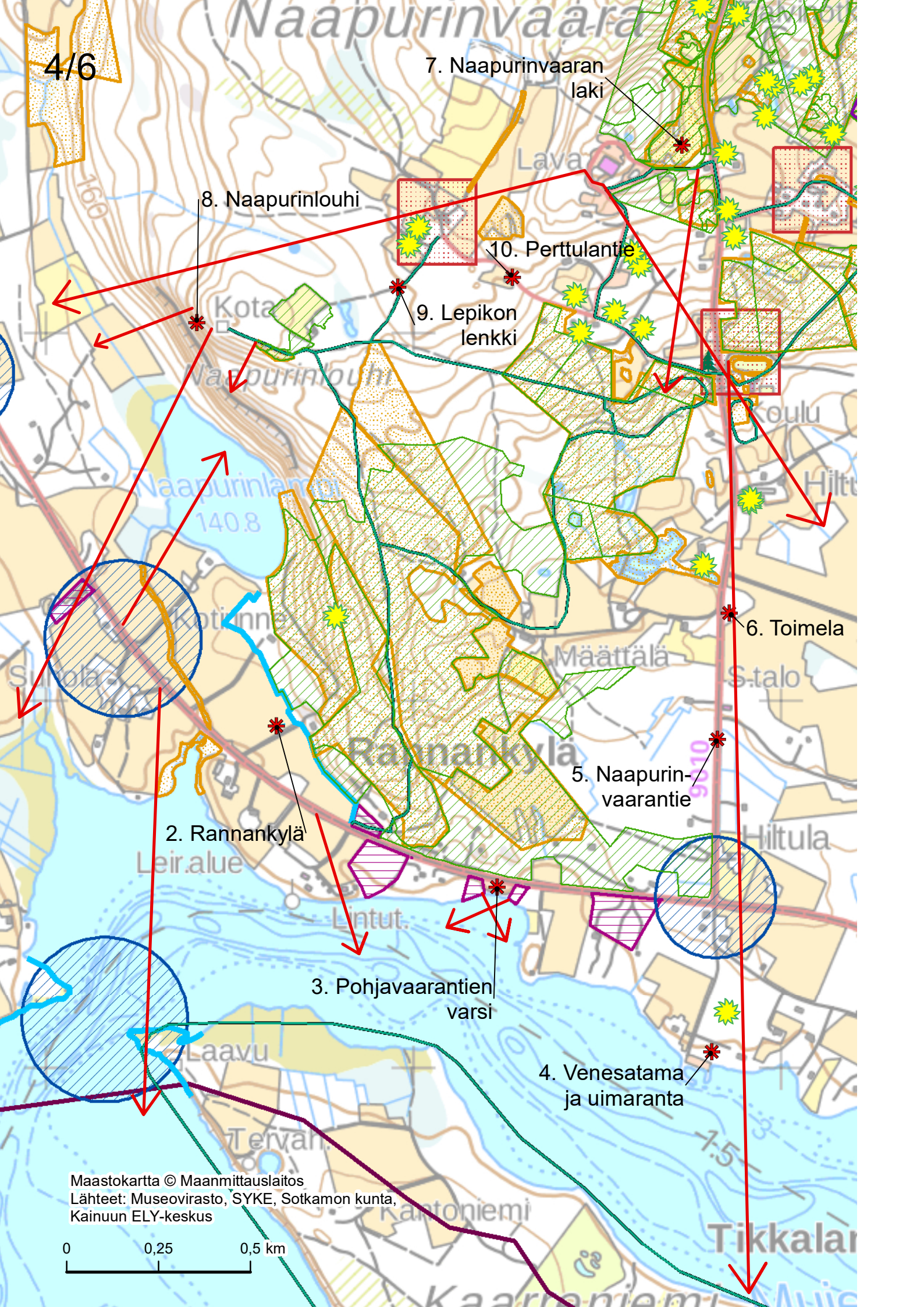
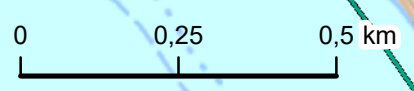
5. Naapurinvaarantie

2. Rannankylä
Leirialue

3. Pohjavaarantien varsi

4. Venesatama ja uimaranta

Maastokartta © Maanmittauslaitos
Lähteet: Museovirasto, SYKE, Sotkamon kunta, Kainuun ELY-keskus

Karila

Kalliojärvi
145.8

12. Maitokoppi

11. Vaarantie

15. Kalliojärvi

13. Paavola-Isoaho-Kotiaho

Hiltula

Rieškavaara

14. Rieškavaara

17. Pekkiläntie

Savisuo

Annala

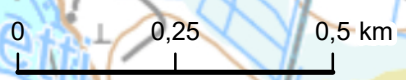
Nurmela

Karjusuo

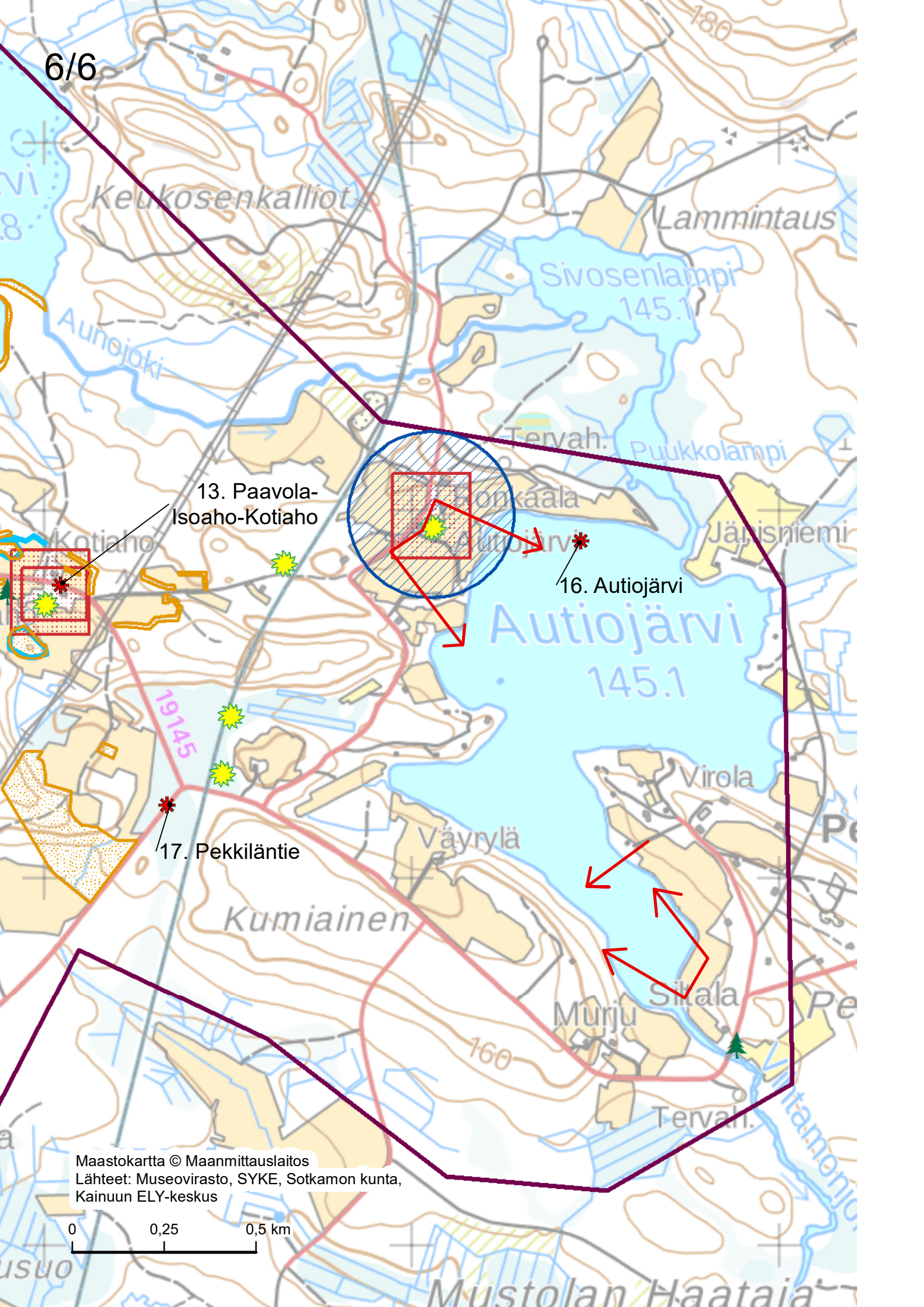
18. Tikkalanniemi

Tikkalanniemi

Maastokartta © Maanmittauslaitos
Lähteet: Museovirasto, SYKE,
Sotkamon kunta, Kainuun ELY-keskus

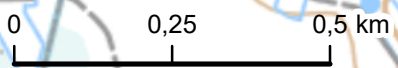

13. Paavola-Isoaho-Kotiaho

16. Autiojärvi

17. Pekkiläntie

Maastokartta © Maanmittauslaitos
Lähteet: Museovirasto, SYKE, Sotkamon kunta, Kainuun ELY-keskus

Julkaisusarjan nimi ja numero Elinvoimaa alueelle 2/2020				
Vastuualue Ympäristö ja luonnonvarat				
Tekijät Sari Leinonen ja Liisa Korhonen		Julkaisuaika Maaliskuu 2020		
		Kustantaja /Julkaisija Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus		
		Hankkeen rahoittaja / toimeksiantaja Ympäristöministeriö		
Julkaisun nimi Vaaroista kaunein Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma				
Tiivistelmä <p>Naapurinvaaran lakialueelta avautuvat huikeat näkymät yli peltojen, niittyjen ja asutuksen etelä- ja länsirinteitä kaarevasti myötäileviin lepikoihin, Nuasjärvelle ja Vuokatinvaaralle. Pohjoisessa maisema jatkuu metsäisenä horisonttiin saakka. Pohjavaarantien näkymiä leimaavat Rannankylän peltoaukeat, Naapurinlouhen kalliojyrkäne ja länsirinteiden lepikkohaarat. Huuskonniemen avarien maatalousmaiden taustalla siintää rauhallisesti polveileva Vuokatin vaarajono. Kalliojärvellä voi nauttia lähes erämaisesta tunnelmasta. Autiojärvellä järvimaisemaa kehystävät maatilojen pellot ja rakennukset. Nämä Kainuun vaaraseutua hienosti edustavat maisemat sisältyivät ympäristöministeriön vuosina 2010-2015 toteuttamaan valtakunnallisten maisema-alueiden päivitysinventointiin, jossa selvitettiin vuonna 1995 vahvistettujen 156:n maisema-alueen nykytila ja etsittiin uusia arvokkaita kohteita. Inventoinnin pohjalta on tehty ehdotus maamme valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Vuoden 1995 rajausta laajempaan esitetyn Naapurinvaaran vaara-asutuksen nykyiset maisema-arvot on määritelty ehdotuksessa seuraavasti: "Naapurinvaaran vaara-asutus on ainutlaatuinen yhdistelmä tasapainoista rakentamista, arvokkaita luonnonympäristöjä ja laajoja perinnebiotooppeja."</p> <p>Luonnonsuojelulain mukaan luonnon- tai kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa maisemanhoitoalue. Sen perustamisen ja valmistelun lähtökohtana ovat paikallinen innokkuus ja kohdealueen toimijoiden laaja-alainen yhteistyö. Koska Naapurinvaaran valtakunnalliset maisema-arvot on tunnustettu ja tunnustettu ja kyläyhdistys on edistänyt määrätietoisesti yli 20 vuoden ajan maisemanhoitoa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, alueelle on päätetty esittää valtakunnallisen maisemanhoitoalueen perustamista. Sen pohjaksi on laadittu kyläyhdistyksen aloitteesta Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma.</p> <p>Selvitysten ja kyläläisten näkemysten mukaan suunnittelun alueen maisema-arvoja uhkaavat peltojen poistuminen käytöstä tai peittyminen näkyvistä, laidunnuksen väheneminen, pusikoituminen ja sitä kautta maiseman umpeenkasvu. Jättipalsamin ja muiden vieraslajien leviäminen alueella nähtiin uudeksi ongelmaksi, jota ei voida poistaa pelkästään talkootyöllä. Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelmassa annetut yleiset ja kohdekohtaiset suositukset perustuvat paikallislähtöiseen ongelmien kartoitukseen ja niiden noudattaminen on maanomistajille täysin vapaaehtoista.</p> <p>Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma -hankkeen rahoitti ympäristöministeriö ja siihen osallistui kyläyhdistyksen lisäksi myös muita paikallisia yhdistyksiä ja toimijoita sekä viranomaistahojen asiantuntijoita. Hankkeen ohjaus- ja suunnittelutyöryhmät nimettiin siten, että niiden jäsenet pystyisivät osallistumaan mahdollisimman monialaisesti suunniteluun oman erityisosaamisensa ja paikallistuntemuksensa pohjalta. Nämä ryhmät kokoontuivat aktiivisesti eri puolilla kylää niin maastossa kuin pöydän ääressä suunnitellen ja osallistuen yleisötilaisuuksiin ja toimintapäiviin. Hankkeesta tiedotettiin laajasti ja maisemanhoitoalueeksi hakeminen ja yleisötapahtumat saivat hyvin näkyvyyttä alueen lehdissä, radiossa ja alueellisissa tv-uutisissa.</p>				
Asiasanat (YSA:n mukaan) maisemansuojelu, maisemanhoito, hoito- ja käyttösuunnitelma, Sotkamo, Naapurinvaara, Kainuu				
ISBN (painettu) 978-952-314-803-1	ISBN (PDF) 978-952-314-804-8	ISSN-L 2242-282X	ISSN (painettu) 2242-282X	ISSN (verkkojulkaisu) 2242-2838
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-804-8		Kieli Suomi
Sivumäärä 125				
Julkaisun tilaukset www.doria.fi/ely-keskus				
Kustannuspaikka ja -aika Kajaani 2020			Painotalo PunaMusta Oy	

Publikationens serie och nummer Livskraft i regionen 2/2020				
Ansvarsområde Miljö och naturresurser				
Författare Sari Leinonen och Liisa Korhonen		Publiceringsdatum Mars 2020		
		Utgivare / Förläggare Närings-, trafik- och miljöcentralen i Kainuu		
		Projektets finansiär/uppdragsgivare Miljöministeriet		
Publikationens titel Vaaroista kaunein Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma (Den vakraste berg , Naapurinvaaras plan för landskap behandling och användning)				
Sammandrag <p>På toppen av Naapurinvaara öppnar sig hisnande vyer över åkrar, ängar och bosättningen på slutningarna till söder och väster. Mot Nuasjärvi och Vuokatti sträcker sig ålskogar. Norrut fortsätter skogen ända till horisonten. Pohjavaaravägens omgivning präglas av Rannankyläs åkrar, Naapurinlouhis avgrund och västslutningens alinhängnader. Bakom Huuskonniemis vidsträckt odlingsland syns Vuokattis skogsbevuxna bergskedja. Vid Kalliojärvi är stämningen nästan som i en riktig ödemark. Autiojärvis sjölandskap omges av lantgårdarnas åkrar och byggnader. Dessa landskap, som fint representerar Kajanalands bergslandskap, är inkluderade i miljöministeriets uppdaterade inventering. Detta projekt genomfördes 2010–2015 och där utredde man 156 landskapsområdets, som urvalts 1995, nuvarande tillstånd och försökte också hitta nya värdefulla områden. Baserat på denna inventering har man gjort ett nytt förslag på nationellt värdefulla landskapsområden. Naapurinvaaras bergsbosättningsområde har utvidgats från vad som var inkluderat 1995. Dess landskapsvärden har definierats på följande sätt: "Naapurinvaaras bergsbosättning är en unik kombination av balanserad bebyggelse, värdefulla naturomgivningar och vida traditionsbiotoper."</p> <p>Enligt naturskyddslagen kan man grunda ett landskapsskyddsområde för att trygga och sköta ett naturligt eller kulturellt landskaps skönhet, historiska kännetecken eller andra specifika värden. Utgångspunkten för att förbereda och grunda ett sådant område är lokal entusiasm och lokala parter vidsträckt samarbete. Eftersom Naapurinvaaras nationella landskapsvärden är identifierade och erkända och byföreningen har målmedvetet främjat landskapsvård under 20 års tid tillsammans med olika parter, har man gjort ett förslag om att grunda ett nationellt landskapsvårdsområde. Grunden till detta är planen för behandling och användning, som har gjort av byföreningens initiativ.</p> <p>Enligt utredningar anser byborna att det planerade områdets landskapsvärden hotas främst av avskaffandet av åkrar och bete, varmed buskage får åkrarna att försvinna. Ett nytt problem är att jättebalsamin och andra främmande arter har spritt sig. Detta kan inte åtgärdas endast genom frivilligt arbete. Naapurinvaaras landskapsvårds- och användningsplaner tillbjuder allmänna och specifika rekommendationer som baserar sig på kartläggning av lokala problem. Det är också fullständigt frivilligt för jordägarna att följa dessa rekommendationer.</p> <p>Naapurinvaaras landskapsvårds- och användningsplaner finansierades av miljöministeriet. Förutom byföreningen deltog också andra lokala föreningar och parter samt myndigheternas sakkännare. Projektets dirigerings- och planeringsnämnder utsågs så att deras medlemmar kunde delta så mångsidigt som möjligt enligt deras egen sakkännedom och lokalkännedom. Dessa grupper samlades aktivt runt omkring byn, både i terrängen och runt planeringsbordet, genom att delta i allmänna tillfällen och aktiviteter. Information om projektet spriddes vida omkring och landskapsvårdsansökan och allmänna tillfällen omtalades i lokala tidningar, radio och lokala tv-nyheter.</p>				
Nyckelord (enligt Allärs) landskapbevarande, landskap behandling, plan för behandling och användning, Sotkamo, Naapurinvaara, Kainuu				
ISBN (tryckt) 978-952-314-803-1	ISBN (PDF) 978-952-314-804-8	ISSN-L 2242-282X	ISSN (tryckt) 2242-282X	ISSN (webbpublikation) 2242-2838
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-804-8		Språk Finska
				Sidantal 125
Beställningar www.doria.fi/ely-keskus				
Förläggningsort och datum Kajaani 2020			Tryckeri PunaMusta Oy	

Publication series and numbers Regional Viability 2/2020					
Area(s) of responsibility Environment and Natural Resources					
Author(s) Sari Leinonen and Liisa Korhonen		Date March 2020			
		Publisher Centre for Economic Development, Transport and the Environment for Kainuu			
		Financier/commissioner Ministry of the Environment			
Title of publication Vaaroista kaunein Naapurinvaaran maisemanhoito- ja käyttösuunnitelma (The most beautiful mountain , The landscape management and use plan of Naapurinvaara)					
Abstract Great views open up around the top of the Hill Naapurinvaara. Fields, meadows, and habitation can be seen between the alders that grow on the southern and western slopes, all the way to the Lake Nuasjärvi and to the Vuokatti Hill. Towards the north, there are forests for as long as the eye can see. The views of the Pohjavaara Road are characterized by the fields of the Village Rannankylä, the cliffs of the Naapurinlouhi Hill and the paddocks with alders on the western slope. Behind the expansive rural lands of Huuskonniemi one can see the peacefully fluctuating hills of Vuokatti. By the Lake Kalliojärvi, the ambience is almost wilderness-like. The area surrounding the Lake Autiojärvi is framed by farms, fields and buildings. This landscape, that beautifully represents the hill district of Kainuu, is included in the Ministry of the Environment's national project. The purpose of this project is to update the inventory of the 156 landscapes that were selected in 1995 and also to look for new additions to this list. Based on this inventory, a new proposition of valuable landscape areas has been made. The geographical area of the habitation of the Naapurinvaara Hill that was selected in 1995, has now been expanded, and is defined as follows: "The habitation of the Naapurinvaara Hill area is a unique combination of balanced architecture, valuable nature and wide traditional biotopes." According to the law of environmental protection, a specific landscape area can be established to uphold and nurture the beauty of a natural or cultural landscape, its historical characteristics or other particular values that relate to it. The premise for establishing and preparing such a landscape area is the enthusiasm of the local population and a wide-ranging co-operation of the operators of the target area. Because the national landscape values of Naapurinvaara have been recognized and agreed upon, and the community society has consistently promoted the maintenance of the landscape in co-operation with various parties, it has been decided to propose the establishment of a national landscape maintenance area there. As a basis for this, a landscape management and use plan has been made on the initiative of the community foundation. According to surveys, the locals think that the greatest threats to the landscape are that the fields would no longer be cultivated and thereby they would start growing bushes and no longer be visible. Also a decrease of grazing animals and the spread of new, non-indigenous, species, such as Policeman's Helmet (<i>impatiens glandulifera</i>). Removing this species cannot be accomplished only by means of volunteer work. The common and target-specific recommendations given in the landscape management and use plan guidelines are based on defining problems locally and adhering to them is totally voluntary for local property owners. The project of landscape maintenance and usage of Naapurinvaara was financed by the Ministry of the Environment. In addition to the community society, also other local unions and operators have participated, together with government official experts. The guidance and planning committees set in place for the project were nominated in such a way that their members were able to participate in the planning based on their own areas of expertise and local knowledge. These groups gathered actively in different parts of the village both outdoors and in the office, planning and taking part in public happenings and activities. The project was widely publicized and received lots of coverage in local newspapers, radio, and local TV news broadcasts.					
Keywords landscape conservation area, landscape management, management and use plan, Soikamo, Naapurinvaara, Kainuu					
ISBN (print) 978-952-314-803-1	ISBN (PDF) 978-952-314-804-8	ISSN-L 2242-282X	ISSN (print) 2242-282X	ISSN (online) 2242-2838	
www www.doria.fi/ely-keskus		URN URN:ISBN:978-952-314-804-8		Language Finnish	Number of pages 125
Distributor www.doria.fi/ely-keskus					
Place of publication and date Kajaani 2020			Printing place PunaMusta Oy		

ELINVOIMAA ALUEELLE 2 | 2020
NAAPURINVAARAN MAISEMANHOITO-
JÄ KÄYTTÖSUUNNITELMA
Kainuun elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-314-803-1 (painettu)

ISBN 978-952-314-804-8 (PDF)

ISSN-L 2242-282X

ISSN 2242-282X (painettu)

ISSN 2242-2838 (verkkójulkaisu)

URN:ISBN:978-952-314-804-8

www.doria.fi/ely-keskus | ely-keskus.fi